

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETO
HUMANITARINIO FAKULTETO
ISTORIJOS KATEDRA**

IEVA JAŠINSKIENĖ
Kultūros studijų programos
II kurso studentė

**Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimas globalios
kultūros kontekste**

Magistro darbas

Darbo vadovas
Prof. Dr. A. Gumuliauskas
Konsultantas
Žydrūnas Ramonas

Darbas originalus – Ieva Jašinskienė

(-----)

Šiauliai, 2013

SANTRAUKA

Profesionalus dramos teatras Lietuvoje susiformavo tik XX a. antrąjį dešimtmetį, tačiau teatriniai pasiekimai šiandien garsina šalį toli už jos ribų. Lietuvoje dirba kūrybiškai modernūs kelių kartų teatriniai režisieriai, kurių darbai skleidžia teigiamus atgarsius žymiųjų Europos dramos teatrų scenose, didžiuosiuose teatrinuose festivaliuose, taip pat ir mūsų šalyje.

Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo procesą buvo dalinai sustabdžiusi sovietų okupacija. Lietuvos teatrai ne tik negalėjo užsiimti laisva kūryba, bet dar ir turėjo koduoti savo mintis po Ezopinės kalbos kauke. 1990 m. šaliai atgavus Nepriklausomybę, teatralai suskubo nusimesti jų kūrybą varžančius trukdžius. Keitėsi viskas: šalies kultūros valdymo politika, teatrų politika, požiūris į kultūrą bei meną. Lietuvos teatras tarsis iš naujo pradėjo stotis ant kojų. Pažymėtina, jog atsivėrus sienoms, pradėta daug diskutuoti ir apie globalinius procesus, kurie ženkliai įtakoja įvairias sritis (politines, finansines, ekonomines, kultūrines). Globalizacija – įvairių sričių, tautų, bendruomenių gyvenimus veikiantis reiškinys. Jo padarinių neišvengė ir Lietuvos dramos teatras. Todėl jo modernėjimas tapo ženkliai spartesnis nei bet kada anksčiau. Globalizacija sukelia ne tik teigiamus, bet ir neigiamus padarinius, kurie pirmiausiai sietini su nacionalinių vertybių praradimu, tautiškumo nykimu ir t.t. Tačiau visgi, šaliai atgavus nepriklausomybę bei paaštrėjus globaliniams procesams, Lietuvos dramos teatras tapo kūrybiškai modernus ir inovatyvus.

Šiandieninėje Lietuvoje dramos teatrai skirstomi į valstybinius ir privačius. Valstybiniai teatrai valdomi pagal biudžetinių įstaigų bei teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymus. Jie yra tiesiogiai pavaldūs valstybei. Privatūs teatrai savo veiklą grindžia viešųjų įstaigų įstatymu. Taigi, skiriasi ne tik ne teatrų pavaldumas, bet ir atskaitomybės, finansavimo galimybės ir t.t.

Analizuojant teatrų kaitos ženklus, buvo atlikti du tyrimai: kokybinis (skirtas teatralams) ir kiekybinis (skirtas visuomenei). Kokybinis tyrimas padėjo atskleisti juntamus kaitos ženklus Lietuvos profesionaliuose dramos teatruose, taip pat tebesamas problemas, kurios neleidžia kokybiškai dirbti bei trukdo teatrams toliau vystytis. Kiekybinis tyrimas padėjo atskleisti visuomenės poreikį dramos teatrams, taip pat nustatyti teatro svarbą Lietuvos kultūroje.

TURINYS

ĮVADAS	4
1. KULTŪROS IR GLOBALIZACIJOS SANTYKIS: TEORIJA IR PRAKTIKA	11
1.1. Globalizacijos suvokimas.....	11
1.2. Kultūros samprata.....	13
1.3. Globalizacijos poveikis kultūros raidai.....	15
2. PROFESIONALUS DRAMOS TEATRAS IR JO MODERNIZACIJA: ISTORINIS ASPEKTAS	18
2.1. Lietuvių profesionalaus dramos teatro pirmieji žingsniai.....	18
2.2. Ezopo kalba kaip pasipriešinimo sovietizacijai forma.....	20
2.3. Tautinis atgimimas ir nepriklausomybės laikotarpis.....	23
3. ANTROSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS POLITIKA IR TEATRAS	25
3.1. Kultūros politikos samprata.....	25
3.2. Lietuvos dramos teatrų valdymo politika. Lyginamoji analizė.....	29
3.2.1. Biudžetinių teatrų veiklos bruožai.....	29
3.2.2. Privačių teatrų veiklos specifika.....	34
3.3. Profesionalaus dramos teatro modernėjimas Lietuvoje.....	36
4. LIETUVOS PROFESIONALIŲ DRAMOS TEATRŲ MODERNĖJIMO TYRIMAS. TEATRŲ DARBUOTOJŲ NUOMONĖ	43
4.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	43
4.2. Teatro darbuotojų nuomonės tyrimas.....	44
4.3. Lietuvos profesionalaus dramos teatro poreikis visuomenei tyrimo rezultatai.....	58
IŠVADOS	63
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	65
SUMMARY	70
PRIEDAI	71

ĮVADAS

Temos aptarimas. Teatras – viena seniausių meno rūšių: „<...> *menas – sudėtinė kultūros universumo dalis. Skirtingai nei kultūra, kuri yra savotiškas socialinis makrokosmas, menas yra mikrokosmas, kuriame slypi pagrindiniai kultūros bruožai <...>*“¹. Meno sąvokos ištakų galime ieškoti jau ankstyvosios Antikos laikotarpyje. Senovės Graikijoje bei Romoje žodžiai *techne* (graikų) ir *ars* (romėnų) reiškė negamtinės kilmės dirbinį. Teigtina, jog su šiais terminais galime tapatinti ir pačią kultūros sąvoką – tai yra viską, kas sukurta žmogaus.

Teatras – viena seniausių meno rūšių, kurios šaknys taip pat nusidriekusios iki senosios graikų civilizacijos. Anuomet teatras buvo labiau panašus į apeiginius ritualus, atliekamus pirmųjų dievų garbei, o teatro užuomazgą galima laikyti ditirambą (unisonu atliekamą himną), giedamą aplink altorių, skirtą vyno dievui Dionisui. Graikų drama – tai ir tragedijos (iš žodžio *tragos* „ožka“, kuri per švenčių pirmąjį dieną būdavo aukojama, o paskutiniąją įteikiama kaip prizas), ir komedijos (iš žodžio *comos* „pasilinksminimas“, „maskaradas“), kurios išsirutuliojo iš besąlygiško kaimo švenčių šėlsmo. Keičiantis amžiams bei modernėjant civilizacijoms, keitėsi ne tik visas menas bei jo samprata, bet ir teatras: jo paskirtis, išraiškos priemonės, tačiau „<...> *teatro istorijoje niekur nerasime visiško raidos pertrūkio <...>*“². Išnykus antikinei dramai, prasidėjo bažnytinės dramos epocha. Liturginiai veikalai buvo skirti dievo garbinimo ceremonijoms, kuriose dalyvaudavo ne tik vaidinantis kunigas, bet ir visa parapija. Viduramžių drama savo raidos viršūnę pasiekė tik XIV a., kuomet Konstantinopolis atiteko turkams. Palaipsniui prasidėjo ir religinių vaidinimų draudimai. Buvo pripažinta klasikinio teatro forma. Italų Renesanso teatras padovanojo Europai *commedia dell'arte*, todėl „<...> *Italija yra pelnytai užsitarnavusi moderniojo teatro lopšio vardą <...>*“³. Elžbietos laikų teatras iki šiol garsėja savo išugdytu pirmuoju moderniu dramaturgu *Wiliamu Shakespeare'u* bei žymiausiu to meto „*The Globe*“ teatru. XVIII a. Vokietijoje jau buvo steigiami profesionalūs stacionarūs teatrai bei kuriama nacionalinė dramaturgijos mokykla, o XIX a. Europa susipažino su Henriko Ibseno bei Antono Čechovo dramaturgija. Tačiau būtina pabrėžti, kad nuolat besikeičiantis teatras iki šiol išliko visiškai autonomiška meno rūšis.

Teatro modernėjimas siejamas su daugybe išorinių bei vidinių aplinkos faktorių. Teigtina, jog šis procesas ypatingai išryškėjo, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kuomet lietuvių teatrui atsivėrė tarptautiniai keliai. Tai buvo tarsi naujas bei pakilus teatrinis laikotarpis: žymieji lietuvių režisieriai

¹ Andrijauskas A., Kultūra ir menas, *Kultūrologija*, t. 6, Vilnius: Gervelė, 2000, p. 110.

² Hartnoll P., *Teatras, trumpa istorija*, Singapūras: R. Paknio leidykla, 1998, p. 32.

³ *Ten pat*, p. 61.

turėjo galimybę įsilieti į tarptautinę meno rinką, pristatyti savo darbus iškiliausiuose užsienio teatrų festivaliuose, patys kurti darbus svetur. Lietuvos dramos teatro modernėjimui pasitarnavo ne tik atgauta nepriklausomybė, bet ir visus menus bei kultūrą stipriai įtakojantys globaliniai procesai, kurie leido neatsilikti bei adaptuotis prie Vakarų kultūros.

Analizuojant šiuolaikinius teatrinius procesus šalyje, svarbu įvertinti, kiek Lietuvos dramos teatras pažengė modernizacijos keliu per šį sąlyginai trumpą nepriklausomybės laikotarpį, t.y. atskleisti, koks jis buvo ir koks yra dabar.

Istoriografija ir šaltiniai. Atliekant tyrimą, teko išanalizuoti ne tik mokslinę literatūrą, kurioje atskleidžiama rūpima problema, bet ir įvairių autorių publikacijas, nagrinėjančias globalizacijos istoriją, sampratą, kultūros, globalinių procesų sąveiką bei kitus klausimus. Globaliniai procesai aprėpia daugelį sričių. Jų įtakos neišvengė ir kultūra. Globalizacijos problemą tyrinėja daugybė žymių teoretikų, tokių kaip Zygmund Bauman⁴, Manfred B. Steger⁵, Malcolm Waters⁶, Wiliam Diebold Jr.⁷, Branko Milanovic⁸, John Tomlinson⁹ ir kt. Remiantis jų publikacijomis, siekta išsiaiškinti, kaip globaliniai procesai įtakoja Lietuvos kultūrą, kokie teigiami bei neigiami globaliniai padariniai jaučiami tiesiogiai Lietuvos dramos teatrui.

Darbo tyrimui daug vertingos informacijos aptikta Epskamp Kees P.¹⁰, Christopher Baugh¹¹, Allardyce Nicoll¹² ir kt. publikacijose. Jie nagrinėjo teatro modernėjimo bei vystymosi procesus Vakarų Europoje. Autoriai aptarė scenos meno kaitos padarinius, kurie juntami pastaraisiais dešimtmečiais.

Nagrinėjamos temos negalima visapusiškai išanalizuoti, nepasitelkus respublikos kultūros istorikų, teatrologų tyrinėjimų. Deja, bet dramos teatro respublikoje raidos problemą analizavo tik istorikai Arūnas Gumuliauskas ir Sigita Jakubauskaitė¹³. Tuo tarpu teatrologai šioje srityje pasidarbavo daug efektyviau. Pirmieji nagrinėti nacionalinio teatro istorijos klausimus bandė žymūs visuomenės veikėjai Jurgis Baltrušaitis, Balys Sruoga¹⁴. Fundamentalūs Lietuvos teatro istorijai

⁴ Bauman Z., *Globalizacija pasekmės žmogui*, Vilnius: Strofa, 2002.

⁵ Manfred B. Steger, *Globalizacija labai trumpas įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2008.

⁶ Waters M., *Globalization*, London: Routledge, 2001.

⁷ Diebold Jr., W., *Borderless World*, USA, NY: Foreign Affairs, 1999/91, Nr. 5.

⁸ Milanovic B., *Global income inequality in World Economics*, 2006, Nr. 1.

⁹ Tomlinson J., *Globalizacija ir kultūra*, Vilnius: ALK Mintis, 2002.

¹⁰ Epskamp, K. P., *Theatre in search of social change: the relative significance of different theatrical approaches*, UK: Centre for the Study of Education in Developing Countries, 1989

¹¹ Christopher Baugh, *Theatre Performance and Technology: The Development of Scenography in the Twentieth Century (Theatre and Performance Practices)*, UK: Palgrave Macmillan, 2005

¹² Allardyce N., *The Development of the Theatre: A Study of Theatrical Art from the Beginnings to the Present Day*, UK: Harcourt; 5th edition, 1967

¹³ Gumuliauskas A., Jakubauskaitė – Butautienė S., *Profesionalaus teatrinio meno raida Šiauliuose XX amžiuje*, Šiauliai: Saulės delta, 2008.

¹⁴ Baltrušaitis J., *Teatras žmonijos gyvenime. Jo istorija, uždaviniai ir vertybė*, Pittsburg, 1911; Sruoga B., *Lietuvių teatras Peterburge 1892-1918. Lietuvių teatro istorijos medžiaga*, Kaunas, 1930.

skirti darbai pasirodė tik praeito šimtmečio pabaigoje. Prie jų būtų galima priskirti kolektyvines studijas „Lietuvių tarybinis teatras 1940 -1956“, „Lietuvių tarybinis teatras 1957 - 1970“, „Lietuvių teatras 1918 - 1929“¹⁵. Šalies teatrologų Irenos Aleksaitės, Vytauto Maknio studijose giliai nušviečiami atskiri lietuvių teatro kūrimo bei plėtojimo momentai¹⁶. Darbo tyrimui daug vertingos medžiagos aptikta Gedimino Zemlicko¹⁷, Meilučio Raimundo Jakučionio¹⁸, Audronės Girdzijauskienės, Gražinos Mareckaitės¹⁹, Jurgitos Staniškytės²⁰ ir kt. publikacijose. Jie nagrinėjo ne tik nacionalinių teatrų istorinę raidą, bet ir visą vystymosi ideologiją, modernėjimo galimybes nuo profesionalaus teatro gimimo iki šių dienų.

Analizuojant rūpimą temą, teko naudotis Šiaulių universiteto kultūros studijų programos absolvento Janio Latiševičiaus tyrimų rezultatais (magistro darbas „Tautos reprezentacijos problema postsovietiniame Lietuvos dramos teatre“) ²¹.

Šaltiniai. Tyrimo metu naudoti šaltiniai gali būti skirstomi į dvi grupes: publikuotus ir interneto. Publikuoti šaltiniai darbe naudoti kaip pagrindinė medžiaga, tiriant globalizacijos įtaką Lietuvos kultūrai, Lietuvos dramos teatrų istorinę raidą, modernėjimo procesą.

Analizuojant šalies dramos teatrų raidą istoriniu aspektu, svarbiu šaltiniu tapo Lietuvos dramos teatrų programų sąvadas, apimantis premjeras nuo pirmojo spektaklio sukurto Lietuvos meno kūrėjų draugijos Dramos vaidykoje 1920 m. gruodžio 19 d. iki 1940 m. birželio – sovietų okupacijos²². Su respublikos dramos teatrų veikla sovietmečiu padėjo giliau susipažinti dokumentų rinkinys „Teatras. 1940-1960“²³, kuriame pateikti pagrindiniai tuo metu Lietuvoje veikusių teatrų juridiniai aktai, atspindintys jų administracinę struktūrą, trupių komplektavimo, veiklos krypties pasirinkimo problematiką. Sovietinės okupacijos metais pradėti leisti dramos teatrų premjerinių spektaklių programų sąsiuviniai²⁴, kurių pagalba galima nustatyti dramos teatrų aktorių

¹⁵ *Lietuvių tarybinis teatras 1940-1956*, Vilnius: Mintis, 1979; *Lietuvių tarybinis teatras 1957-1970*, Vilnius: Mintis, 1987; *Lietuvių teatras 1918-1929*, Vilnius: Mintis, 1981.

¹⁶ Aleksaitė I., *Šiuolaikinio lietuvių tarybinio teatro kūrybinė panorama*, Vilnius: Mintis, 1984; Maknys V., *Lietuvių teatro raidos bruožai*, Vilnius: Mintis, 1972; Maknys V., *Teatro dirvonuose*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.

¹⁷ Zemlickas G., *Antanas Tamošaitis. Gyvenimo ir kūrybos kelias.*, Vilnius: VDA leidykla, 2003.

¹⁸ Jakučionis R., *Teatrinė vilčių metai*, Vilnius: Vaga, 1989.

¹⁹ Girdzijauskienė A., Mareckaitė G., *Lietuvių teatro istorija*, Vilnius: Grafija, 2002, 2006.

²⁰ Staniškytė J., *Kaitos ženklai: šiuolaikinis Lietuvos teatras tarp modernizmo ir postmodernizmo*, Vilnius: Scena, 2008.

²¹ Latiševičius J., *Tautos reprezentacijos problema postsovietiniame Lietuvos dramos teatre*, Šiauliai, 2011.

²² *Lietuvos dramos teatrų spektaklių programos 1920-1940*, Vilnius: Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Scenos mylėtojų draugija „Teatrinės iniciatyvos“, 2003.

²³ *Teatras 1940-1960. Dokumentai ir medžiaga*, Vilnius: LTSR Mokslų akademijos istorijos institutas, 1986.

²⁴ *Dramos teatrų premjerinių spektaklių programos. III sąsiuvinis. 1961-1970*, Vilnius: Vyriausioji archyvų valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos, Lietuvos TSR centrinis valstybinis literatūros ir meno archyvas, 1986; *Dramos teatrų premjerinių spektaklių programos. IV sąsiuvinis. 1971-1980*, Vilnius: Vyriausioji archyvų valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos, Lietuvos TSR centrinis valstybinis literatūros ir meno archyvas, 1990; *Dramos teatrų premjerinių spektaklių programos. V sąsiuvinis. 1981-1990*, Vilnius: Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Lietuvos teatro istorijos ir tradicijų draugija, 2001.

pasiskirstymą vaidmenimis, premjerų datas ir t.t.. Spektaklių programos apėmė visą sovietinį laikotarpį iki 1980 metų.

Kultūros ir meno tyrinėjimams pasitarnavo mėnesinis žurnalas „*Kultūros barai*“, kuriame savo publikacijas periodiškai talpina žymiausi lietuvių kultūros tyrinėtojai, teatrologai, kritikai.

Prie publikuotų šaltinių priskirtini Lietuvos statistinių duomenų leidiniai²⁵. Juose galima aptikti teatrų lankomumo rodiklius.

Interneto šaltiniuose įvairia forma pateikiama nemaža dalis medžiagos, kuri susijusi su teatro meno raida šalyje. Antai „*Menu faktūros*“ tinklalapis, kurį įgyvendino „*Menu spaustuvė*“, skelbia įvairaus pobūdžio medžiagą apie teatro meną. Jame talpinamos spektaklių recenzijos, publikuotos įvairiose leidiniuose bei specialiai „*Menu faktūrai*“ teatro kritikų rašyti atsiliepimai. Tyrimui įvairiu lygiu pasitarnavo ir kiti interneto šaltiniai – „*Menotyra*“, „*Bernardinai*“. Taip pat nemažai informacijos, analizuojant Lietuvos dramos teatrų valdymą, suteikė Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos bei Lietuvos Respublikos Seimo internetiniai tinklapiai.

Temos aktualumas ir naujumas. Lietuvoje teatras – viena iš sparčiausiai besiplėtojančių meno bei kultūros sričių. Nors profesionalus teatras šalyje užgimė vėlai – tik nuo XX a. antro dešimtmečio, tačiau pasiekti sceninio meno rezultatai bei sukurti darbai plačiai išgarsino valstybę. Šiuo metu Lietuvoje veikia 10 biudžetinių dramos teatrų (iš jų 2 nacionaliniai ir 8 valstybiniai) bei gausybė privačių, viešosios įstaigos juridinį statusą turinčių, teatrų. Daliai jų suteiktas profesionalaus teatro vardas. Šalyje bei už jos ribų dirba kūrybiškai modernūs, perspektyvūs bei ryškią kultūrinę žymę paliekantys vyresniosios kartos režisieriai: Jonas Vaitkus, Oskaras Koršunovas, Eimuntas Nekrošius, Gintaras Varnas, Rimas Tuminas, Cezaris Graužinis, Gytis Padegimas, o taip pat jaunosios kartos atstovai: Vidas Bareikis, Agnius Jankevičius, Tomas Jašinskas, Artūras Areima, Gabrielė Tuminaitė, Antanas Gluskinas, Justas Tertelis, Kirilas Glušajevs ir kiti.

Tautinis atgimimas Lietuvos teatrus išlaisvino iš sovietmečiu kankinusių kompleksų, tačiau paskatino kalbėti apie kitas egzistuojančias problemas, neleidžiančias teatrams laisvai kvėpuoti. Prie jų būtų galima priskirti Lietuvos kultūros politikos ydingumą, neobjektyvią finansavimo sistemą. Šios priežastys ne tik nepadedą tinkamai vystytis bei modernėti teatrams, bet ir verčia kūrėjus sukti galvas, kaip įveikti smaigiančias administracines problemas. Vis dar yra opus privačių teatrų finansavimo klausimas, kuris nėra adekvatus, lyginant su valstybiniais teatrais.

Po 2009 - 2011 m. atlikto tyrimo „Lietuvos dramos teatrų sistemos efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės“ (tyrimo vadovas Audronis Liuga) pateikti duomenys atskleidė, kad teatrų

²⁵ *Kultūra, spauda, sportas 2007*, Vilnius, 2008; *Kultūra, spauda, sportas 2008*, Vilnius, 2009; Lietuvos statistikos metraštis 2009, Vilnius, 2009.

populiarumo rodikliai šalyje sumažėjo 15%²⁶. Kitas, ne ką mažiau svarbus, 2002 m. Margaritos Starkečiūtės tyrimas „Lietuvos teatrų ir koncertinių organizacijų išlaidų įvertinimas“ parodė, kad per visus 20 metų „<...> nesikeitė ir nebuvo išspręsti du esminiai klausimai – teatrų statusas (biudžetinės ir viešosios įstaigos santykis) ir darbo santykiai teatre (terminuotos sutartys ir etatai) <...>“²⁷. Jau kuris laikas garsūs Lietuvos teatralai kalba apie teatrų sistemos reformos, keisiančios viską iš pagrindų, būtinybę. Tačiau, kad ir kiek kalbėta – pokyčiai minimalūs. Visa tai – tik nedidelė dalis priežasčių, neleidžiančių Lietuvos teatrams modernėti, lyginant su netolimosios Europos sceninio meno institucijomis. Tad kyla klausimas, kodėl profesionalus Lietuvos dramos teatras neatkartoja vakarietiško teatro modelio? Kokią vietą iš esmės teatras užima Lietuvos kultūros politikoje?

Svarbu suvokti, jog neskaitant sunkumų, gulančių ant Lietuvos dramos teatrų pečių – modernėjimo procesas akivaizdus. Tokio pobūdžio tyrimus būtų galima tęsti, praplečiant tyrimo imtį ir įtraukiant visus valstybinius bei privačius teatrus. Tyrimo naujumas neturėtų kelti abejonių, nes tokio pobūdžio analizių šalyje praktiškai nėra. Jos naudingos ne tik teatro tyrinėtojams, kritikams, bet ir patiems teatralams. Tyrimo medžiaga gali praplėsti bei išskirti teatro modernėjimo klausimus.

Tyrimo problemos formulavimas. Pagrindinė tyrimo problema suvokti, kaip praktikoje reiškiasi Lietuvos kultūros politikos ydingumas ir kaip jis veikia Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo procesą.

Tyrimo hipotezė. Tinkamai pakoregavus kai kuriuos Lietuvos kultūros politikos nuostatus, įstatymus bei atsižvelgus į jau iškeltas problemas, trukdančias kokybiškam sistemos vystymuisi, Lietuvos profesionalus dramos teatras galėtų tapti produktyvesniu bei našesniu, lyginant jį su Vakarų Europos teatrais.

Tyrimo objektas. Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo procesas.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo procesą globalios kultūros kontekste. Siekiant užsibrėžto tikslo, būtina realizuoti iškeltus uždavinius:

- 1) atskleisti tiesioginę globalizacijos įtaką Lietuvos kultūrai bei teatrui;
- 2) išanalizuoti Lietuvos profesionalaus dramos teatro raidą nuo 1920 iki 2010 m.;
- 3) įvertinti dabartinę Lietuvos kultūros politikos situaciją šalyje, kuri tiesiogiai įtakoja Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo procesą;

²⁶ Lietuvos dramos teatrų sistemos efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės, http://www.theatre.lt/TEATRU_TYRIMAS.pdf, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 10 19.

²⁷ Valstybės teatrų sistemos ypatumai, <http://www.menufaktura.lt/?m=1052&s=64144#gsc.tab=0>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 14.

- 4) atskleisti kūrybinės veiklos planavimo, organizavimo, valdymo mechanizmus Lietuvos profesionalių biudžetinių ir privačių dramos teatrų veikloje;
- 5) išsiaiškinti teatralų požiūrį į patį dramos teatrų modernizacijos procesą globalios kultūros kontekste;
- 6) ištirti visuomenės nuomonę apie profesionalaus dramos teatro vietą Lietuvos kultūroje.

Tyrimo ontologija. Europoje pirmą kartą terminas *modernus* buvo pavartotas VI a. ir reiškė tuometinę naujausią kultūrą. *Modernizacija* kildinama iš sąvokos *modernus*. Ji (*modernizacija*) pradėta vartoti tik XX a. šeštajame dešimtmetyje ir išsyk tapo teorine nuostata, neatsiejama nuo naujųjų laikų. Remiantis Jurgeno Habermaso teorija, modernėjimo sąvoka apima gausėjančius ir vienas kitą stiprinančius procesus. Tad tyrimo ontologiniu aspektu tampa reiškinių, šiuo atveju dramos teatro, nuolatinis vystymasis (evoliucija), kuris nenutrūkstamai juda po savęs palikdamas chronologinę seką. Modernėjimą, kaip paradigimą, pirmas išskėlė Thomas S. Kuhn²⁸. Jo teigimu, paradigma privalo kisti tam, kad įvyktų mokslinės teorijos pažanga.

Tyrimo metodai. Tyrime taikytas duomenų analizės metodas. Analizuota mokslinė literatūra, susijusi su darbo tema bei šaltiniai, t.y. periodiniai leidiniai, suteikiantys galimybę tyrinėti kaitos ženklus Lietuvos profesionaliame dramos teatre.

Tyrime taip pat taikytas anketinės apklausos metodas. Jis pasitelktas, tiriant visuomenės požiūrį į teatro svarbą Lietuvos kultūroje. Remtasi struktūruota anketa, t. y. klausimyną sudarė uždari klausimai ir tik vienas atviras.

Tyrime taikytas apklausos metodas raštu. Jo pagrindą sudarė struktūruoto tipo klausimynas. Tyrimas buvo skirtas Lietuvos teatralams (režisieriams, aktoriams, scenografams, teatrų administracijos darbuotojams). Šiuo metodu siekta ištirti jų požiūrį į teatrų modernėjimo procesą.

Tyrimo imtis. Tyrime pasirinkta analizuoti visi Lietuvos profesionalūs biudžetiniai dramos teatrai ir dalis privačių profesionalių dramos teatrų, kadangi pastarųjų gausa neaprepiama. Taip pat tyrimui pasirinkta 13 įvairių Lietuvos teatrų darbuotojų: scenografas Artūras Šimonis, Klaipėdos dramos teatro aktorius Linas Lukošius, Kauno nacionalinio teatro aktorius Gintautas Bėjeris, VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja ir režisierė Greta Kazlauskaitė, Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanuskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė Milginta Palubinskaitė, Klaipėdos dramos teatro administratorė Jūratė Stašinskienė, laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas, Klaipėdos dramos teatro pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas ir režisierius Tomas Jašinskas, Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja

²⁸ Kuhn S. T., *Mokslo revoliucijų struktūra*, Vilnius: Pradai, 2003.

Nomeda Šatkauskienė, režisierė Loreta Vaskova, Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas.

Tiriant visuomenės požiūrį, visi respondentai atrinkti pagal atsitiktinumą principus, netaikant jokių išankstinių kriterijų. Tyrime dalyvavo respondentai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių.

Darbo struktūra. Darbą sudaro keturi skyriai. Pirmajame skyriuje apžvelgiamas kultūros ir globalizacijos santykis, teorija bei praktika. Skyrių sudaro trys poskyriai, kuriuose siekama išsiaiškinti globalizacijos ir kultūros sampratas, jų sąsajas, taip pat globalizacijos tiesioginę įtaką kultūrai.

Antrasis skyrius sudarytas iš keturių poskyrių. Jis skirtas išanalizuoti Lietuvos profesionalaus dramos teatro istorinę raidą bei kaitos ženklus. Kiekvienas poskyris – tai atskiri Lietuvos dramos teatro laikotarpiai. Pirmasis jų – profesionalaus teatro gimimas, antrasis – Lietuvos dramos teatras sovietinės okupacijos metais, trečiasis – teatralų priešinimasis sovietizacijai ir ketvirtasis – Antrosios Lietuvos Respublikos periodas.

Trečiasis skyrius skirtas įvertinti Lietuvos kultūros politiką bei biudžetinių, privačių dramos teatrų valdymo sistemas. Skyrių sudaro keturi poskyriai. Pirmajame poskyryje analizuojama bendra kultūros politika Lietuvoje. Antrajame poskyryje apžvelgiama biudžetinių teatrų valdymo sistema. Trečiajame poskyryje apžvelgiama privačių teatrų valdymo sistema. Ketvirtas poskyris skirtas Lietuvos profesionalių dramos teatrų modernizacijai. Jame apžvelgiami konkretūs momentai bei sritys, kuriuose jaučiami kaitos ženklai.

Ketvirtajame skyriuje siekta atskleisti teatralų požiūrį į teatrą įvairiais aspektais: kaip globalizacija įtakoja kultūrą, teatrą, kultūros politiką. Taip pat siekta išsiaiškinti, kuo Lietuvos dramos teatras jau yra modernus ir kaip jis gali dar modernėti.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei literatūros, šaltinių sąrašas, taip pat santrauka anglų kalba, 31 priedas. Jie (priedai) atspindi darbo tiriamąją dalį.

1. KULTŪROS IR GLOBALIZACIJOS SANTYKIS: TEORIJA IR PRAKTIKA

1.1. Globalizacijos suvokimas

Globalizacija, kaip ir kitos sąvokos „civilizacija“, „plėtra“, „konvergencija“, „konsensus“, „universalizacija“, atstovauja ankstyvojo bei klasikinio moderniojo mąstymo terminų kategoriją. Jos idėja reiškė viltį sukurti naują, visuotinę tvarką, o taip pat jos „<...> *įvedimą visuotiniu, išties globaliu mastu* <...>“²⁹. Pokyčiai turėjo pagerinti visos žmonijos gyvenimo sąlygas, sudaryti lygias perspektyvos galimybes: „<...> *tai yra kitas Jowitto „naujosios pasaulio betvarkės“ vardas* <...>“³⁰.

Tačiau šiandien globalizacijos terminas nurodo globalines pasekmes, o ne įmantrias idėjas. Taigi, galima teigti, kad globalizacijos idėja kilo iš pasaulinių reikalų palikimo savieigai. Tai reiškia, jog taip ir nebuvo sukurta jokia institucija, kuri valdytų pasaulinius reikalus. Kita vertus, Jungtinės Valstijos šiuo metu daugeliu aspektų laikoma pajėgiausia pasaulio valstybe, pirmaujančia didžiuliame globalizacijos procese. Todėl „<...> *globalizacijos pobūdį ir kryptį daugiausia formuoja Amerikos vidaus ir tarptautinė politika* <...>“³¹. Patį globalizacijos reiškinį mokslininkai kildina iš modernybės. Tiek Anthony Gidensas, tiek Ulrich Beckas teigia, jog šis reiškinys – tiesioginė modernizacijos pasekmė bei modernizacijos atsakas. Tačiau moksliniame diskurse vyrauja nuomonė, kad globalizacijos ištakų reikėtų ieškoti žymiai anksčiau, maždaug XV amžiuje³².

Visgi, iš esmės globalizacija yra reiškinys, mobiliai aprėpiantis „<...> *galimybes matyti ir girdėti visą pasaulį, nuvykti į bet kurį Žemės kampelį, didėjantis darbo našumas ir prieinamumas prie visų tautų kultūros lobių* <...>“³³. Pastarasis globalizacijos apibrėžimas pirmiausiai siejamas su neribotomis žmonių galimybėmis. Tarp jų galimybe pasiekti vieną ar kitą tašką, komunikacija, informacijos gausa, jos prieinamumu bei greičiu. Eilinis žmogaus į globalizaciją žvelgia daug paprasčiau: „<...> *bet kada galima susikrauti daiktus į kuprinę ir išvykti į negyvenamą salą arba kopti į kalnus*...<...>“³⁴. Iki šiol sunkiai suvokiamos ir aprėpiamos pasaulio kultūros šiai dienai tapo lengvai prieinamos. Antai „popkultūros“ išplitimas „<...> *pasaulio jaunimui leidžia pajusti turint*

²⁹ Bauman Z., *Globalizacija pasekmės žmogui*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 93.

³⁰ Bauman Z., Kas po nacionalinės valstybės?, *Kultūros barai*, Nr.1, 2001, , p. 4.

³¹ Manfred B. Steger, *Globalizacija labai trumpas įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 157.

³² Waters M., *Globalization*, London: Routledge, 2001, p. 22.

³³ *Globalizacijos socialiniai artefaktai ir atskirčių mažinimo moderniojoje visuomenėje aspektai*, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008-ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_139-143/DS.002.0.01.ARTIC, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 25.

³⁴ *Apklausa raštu, respondentas Kauno nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėgeris, žiūrėti 9 priedą.*

*daug ką bendro <...>*³⁵. Šis apibrėžimas aiškiai pateikia teigiamas reiškinių savybes. Globalizacija – toks begalinis procesas, kad jame aptinkame ne tik teigiamas, bet ir neigiamas savybes. Pastarosios aiškiai dominuoja. Tai būtų nacionalinių valstybių ir vietinių bendruomenių silpnėjimas, tradicinės gyvenamosios irimas, urbanizacija, ekologinių problemų aštrėjimas, didėjantys migracijos procesai ir t.t.. Tačiau tai toks platus ir sudėtingas reiškinys, kurio sustabdyti neįmanoma. Robertas Hormatsas, *Goldman Sachs International* viceprezidentas, teigė, jog „<...> *Didžiausias globalizacijos žavesys yra tas, kad jos niekas nekontroliuoja. Didžiausias globalizacijos žavesys yra tas, kad jos nekontroliuoja joks žmogus, jokia valdžia, jokia institucija <...>*“³⁶. Žymus globalizacijos tyrinėtojas Rolandas Robertsonas šį reiškinį apibūdina, kaip perėjusį penkias fazes:

1. *Gemalinė fazė*, kuri išsirutuliojo ir tęsėsi nuo XV a. iki XVIII a. vidurio. Ji būdinga tik Europai. Tai – moderniosios geografijos pradžia, Grigaliaus kalendoriaus įvedimas.
2. *Gimimo fazė* pasireiškė per valstybės idėjos plitimą, atsirandančius ir vis gausėjančius tarptautinius sandorius, diskusijas apie nacionalizmą. Ji taip pat fiksuojama iki XVIII a. vidurio ir būdinga tik Europai.
3. *Pakilimo fazė* tęsėsi nuo 1870 m. iki XX a. trečiojo dešimtmečio. Ji siejama su įvairių komunikacijos formų išaugimu, taip pat olimpinėmis žaidynėmis, Pirmuoju pasauliniu karu.
4. *Kovos už hegemoniją fazė* truko nuo XX a. trečiojo iki septintojo dešimtmečio. Ji siejama su Antruoju pasauliniu karu, pasauline branduoline grėsme, Jungtinių Tautų organizacija.
5. *Netikrumo fazė* prasidėjo XX a. septintame dešimtmetyje ir tęsiasi iki šiol. Jai būdingas pasaulio bendruomenių kūrimasis, pasaulinių institucijų skaičiaus augimas, aplinkosaugos problemos. Ši fazė būtent taip pavadinta, nes nėra aiškios šio proceso perspektyvos.

Yra daugybė teorijų, kuriuose analizuojama globalizacijos esmė. Dažniausiai reiškinys skirstomas į tris stambias dalis: ekonominę, politinę ir kultūrinę. Teoretikai, analizuojantys globalizacijos problemas, taip pat skirstomi į jos šalininkus bei priešininkus. Dažniausiai kaip teigiamybė pažymima ekonominė šio proceso pusė (K.Ohmae³⁷, L.Sklair³⁸). Daugiausiai problemų išvelgiama sociologinėje bei kultūrologinėje globalizacijos pusėje (Z. Bauman³⁹, B. Milanovic⁴⁰,

³⁵ *Apie globalizacijos sampratą*, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-09-03-arvydas-guogis-apie-globalizacijos-samprata/4334>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 28.

³⁶ Manfred B. S., *Globalizacija labai trumpas įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 156.

³⁷ Diebold Jr., W., *Borderless World*, USA, NY: Foreign Affairs, 1999/91, Nr. 5.

³⁸ Sklair L., *Capitalism: Global*, UK: International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences, Elsevier Ltd., 2001.

³⁹ Bauman Z., *Globalizacija pasekmės žmogui*, Vilnius: Strofa, 2002.

R.W. Cox⁴¹). Taigi, mokslininkai apie globalius reiškinius kalba skirtingai, tačiau visgi, daugelis jų sutinka, kad globalizacija yra visuma „<...> *universalijų procesų, kurie apima technologinius pokyčius, tarpusavio priklausomybę nuo masinės kultūros ir žiniasklaidos, prekybos ir kapitalo judėjimą „be sienų“, gamybos ir vartojimo homogeniškumą ir standartizaciją, pasaulinės rinkos dominavimą prekyboje, investuojant ir kituose kompanijų sandoriuose, erdvinę ir institucinę rinkų integraciją, didėjančius ekonominio reglamentavimo, institucijų ir politikos panašumus <...>*“⁴².

Globalizaciją galima apibūdinti ir supaprastinta pozicija, tokia kaip „pasaulio kultūra“ ar pasaulis be sienų. Tačiau iš esmės tai nauja pasaulinė paradigma, kuri visus įtraukia į kultūrinės kaitos procesus. Kadangi šio reiškinio sustabdyti neįmanoma, galima tik jį tinkamai išnaudoti, o tai nelengva užduotis. Kultūros atveju gali būti naudingi, kaip pavyzdžiui, kultūros mainai, kurie „<...> *būtų grindžiami abipusiu kultūriniu pripažinimu <...>*“⁴³. Tačiau vien tik tokios politikos realizacija praktikoje gali sukelti didžiulių grėsmių tiek demografinė, tiek intelektualine prasme. Taip atsirastų pavojus sėkmingai šalies raidai bei išlikimui: „<...> *mažėjanti demografija bei dvasinį tautos potencialą gniuždanti imigracija, didėjantis tautų katilas, subjuojęs neraštingumas, apačių liumpenizacija <...>*“⁴⁴.

1.2. Kultūros samprata

Analizuojant kultūros sampratą, galima teigti, jog iki šiol nėra vieno kultūros apibrėžimo. Ši problema egzistuoja, nes „<...> *aiškinant kultūros fenomeną radosi begalė įvairių nuomonių, vaizdinių, ypatingų akcentų, kalbinių vedinių, mėginimų atskirti panašias arba giminingas sąvokas ir pirmiausia akademinis požiūris <...>*“⁴⁵. Galima teigti, kad kultūra yra didžiulis abstraktas, persismelkęs ne tik į daugybę meninių (architektūra, dailė, teatras, muzika), socialinių, tarpdisciplininių, religinių sričių bei jų krypčių, bet ir sąsaja su išskirtinėmis gyvenimo vertybėmis: „<...> *kultūra kaip tam tikra visuma, apimanti visas gyvenimo sferas – ir meną, ir mokslą, ir politiką, ir ekonomiką, policijos elgesio normas ir kt. – yra labai problemiškas dalykas <...>*“⁴⁶.

⁴⁰ Milanovic B., *Global income inequality in World Economics*, 2006, Nr. 1.

⁴¹ Cox R. W., *Globalization: Critical Reflections*, Lynne Rienner Publishers, 1996.

⁴² Apie globalizacijos sampratą, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-09-03-arvydas-guogis-apie-globalizacijos-samprata/4334>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 28.

⁴³ Weber R., Globalizacija ir demokratija: Ar kultūros politikai reikia paradigmos kaitos, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 29.

⁴⁴ *Globalizmo dalgis pakliuvo ant akmenų?*, <http://verslas.delfi.lt/verslas/dpaukste-globalizmo-dalgis-pakliuvo-ant-akmens.d?id=60928209>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 03 19.

⁴⁵ Bendixen P., Kultūrinis ekonomikos pamatas – išvados kultūros politikai ir kultūros vadybai, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 71.

⁴⁶ Kavolis V., *Kultūros dirbtuvė*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 22.

Kultūros kilmė nusidriekusi iki priešistorinių laikų. Ją galima tapatinti su naujų ritualų, tekstų, reikšmių atpažįstama visuma. Šiandieninė kultūros samprata įvairiuose moksliniuose diskursuose stipriai pakitusi. Vienaip į ją žvelgiama iš sociologinės pusės, kitaip iš humanitarinės, meninės ir t.t. Kultūrą galima skaidyti į plačiąją bei siaurąją, aukštąją bei žemąją, tačiau „<...> *kultūra yra nebūtinai aukščiausia vertybė ir kas nors, kas mus išlaisvina* <...>“⁴⁷. Kultūra gali būti suvokiama, kaip tam tikra vertybių sistema, ji visiems atviras dalykas, tad kiekvienas gali ja naudotis pagal savo interesus, normas, gyvenimo būtą. Daugelis kultūros savokų arba nurodo mažą dalį reikšmių arba priešingai – kultūra apima didžiulę visumą. Tokia kultūros samprata labai komplikuoja, kadangi ji gali būti taikytina labai įvairiems klausimams, pvz. nuo žemdirbystės iki filosofijos. Taigi, analizuojant kultūros sampratą, reikia konkretaus diskurso, pvz. mokslinio, paprasto žmogiškojo, tarptautinio ir t.t.. Konkretizuojant kultūros sąvoką, ją būtų galima suskirstyti į tokius punktus:

- kultūra – žmonių dvasinis potencialas, skatinantis kurti bei savo potencialą nukreipti į prasmės kūrimą;
- kultūra – pasaulinė komunikacija, jungianti žmones į bendruomenes, tautas, šalis ir jų kultūras. Taip pat pastarųjų gebėjimas komunikuoti tarpusavyje;
- kultūrinės vertybės: menas, tradicijos, jų puoselėjimas, saugojimas, kūrimas.

Kadangi šio darbo objektas – Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimas, tad į kultūrą reikėtų žvelgti iš meninės pozicijos. Meno sampratą taip pat galima skirstyti į dvi dalis: plačiąją ir siaurąją. Plačiąja prasme „<...> *menas yra geras pritaikymas priemonių siektinam tikslui* <...>“⁴⁸, o siaurąja prasme „<...> *menas reiškia daiktus, kuriais žmonės siekia daugiau ar mažiau grožio. Tai apima dailių ir taikomąjį meną* <...>“⁴⁹. Pats terminas „menas“ turi daug reikšmių. Anot vienos jų, menas gali būti traktuojamas, kaip tam tikri praktiniai žmonių gebėjimai. Tai reikštų, jog meninė kūryba gali būti siejama ne tik su poezija ar daile, bet ir su įvairių daiktų gaminimu. Siauresniaja prasme menu vadinama daugybė šakų, kurių viena – teatras. Taigi, jeigu kultūra, kaip tam tikra visuma, apima visas gyvenimo sferas, vadinasi teatras – neatsiejama kultūros dalis.

⁴⁷ Kavolis V., *Kultūros dirbtuvė*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 31.

⁴⁸ Grinius J., *Grožis ir menas*, Vilnius: Mintis, 2002, p. 333.

⁴⁹ *Ten pat*, p. 333.

1.3. Globalizacijos poveikis kultūros raidai

Globalizacija – platus ir sunkiai aprėpiamas reiškinys. Ypatingai ši problema išryškėja, analizuojant globalizacijos ir kultūros santykį.

Ankstesniajame poskyryje apibrėžus kultūros bei meno sąvokas, dabar galima atskleisti globalizacijos įtaką joms. Pažymėtina, kad tai ypatingai nelengvas uždavinys, tačiau „<...> būtina kuo sparčiau išplėtoti kritišką globalizacijos diskursą ypač teorinių tyrimų lygmenyje. Iki šiol beveik neturime jokių rimtesnių sociologinių tyrimų, kurie parodytų, kas mūsų ekonomikoje, finansų sistemoje ir kultūroje yra labiausiai paveikta globalizacijos procesų <...>“⁵⁰. Galima teigti, jog globalizacija, kaip reiškinys, nepavalduos laiko atžvilgiu, taigi „<...> sudėtinga nustatyti ir tiksliai šio reiškinio atsiradimo datą <...>“⁵¹. Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, globalizacijos atsiradimą galima tapatinti su žmonių atsiradimu žemėje.

Globalizacija – ne tik senas, bet ir nūdienai aktualus reiškinys. Tiek jos šalininkai, tiek priešininkai sutinka, kad globalizacija naikina amžiais ir dešimtmečiais susiklosčiusias sienas tarp šalių ir griauja nacionalinių valstybių savarankiškumą. Vieniems tai yra progresyviai išlaisvinantis ir daugiau galimybių suteikiantis procesas, kitiems – valstybės autoriteto, pažangių nacionalinių valstybių modelių, tautų, kultūrų įvairovės bei individualumo nykimas. Taigi, vienareikšmiško ir vienakrypčio reiškinio apibrėžimo nėra, kaip ir jo vertinimo: „<...> globalizacija yra šiuolaikinės kultūros esmė, o kultūrinė veikla yra globalizacijos esmė <...>“⁵². Tiek kultūros, tiek globalizacijos sąvokos yra labai plačios, daugiaprasmės, tačiau viena su kita tampriai susijusios. Abi jos „<...> nusako greitai besiplėtojantį ir nuolat tankėjantį tarpusavio ryšių bei tarpusavio priklausomybės tinklą, būdingą šiuolaikiniam socialiniam gyvenimui <...>“⁵³. Tai – tautų, bendruomenių, individų gyvenimą veikiantis, o ateityje dar labiau veiksiantis reiškinys. Kita medalio pusė – kultūra. Tai – visuma materialinių ir dvasinių vertybių, kurias sukūrė bei kuria žmonija visuomenės istorinės praktikos procese ir kurios apibūdina istoriškai pasiektą visuomenės išsivystymo pakopą. Pastarųjų dviejų reiškinų viena iš sąsajų – erdvinis artumas, kurį galima paaiškinti tiek fiziniu (suprantamu paprastam vartotojui), tiek kitu – akademinio lygmeniu. Erdvinį artumą sąlygoja pastaraisiais dešimtmečiais nykstantys atstumai, kurie yra daug labiau supaprastinti negu žvelgiant šimtmetį atgal (kelionės lėktuvais, traukiniais, lengvuoju transportu). Pažymėtina, kad šių dienų pasaulyje

⁵⁰ Samalavičius A., Globalizacijos šešelis ir nacionalinė kultūra, *Kultūros barai*, Vilnius, 2002, Nr. 7, p. 5.

⁵¹ Howard H. Lentner, Globalization and power, *Rethinking Globalization(s): From Corporate Transnationalism to Local Interventions*, London: Palgrave Macmillan, 2000, p. 57.

⁵² Tomlinson J., *Globalizacija ir kultūra*, Vilnius: ALK Mintis, 2002, p. 11.

⁵³ *Ten pat*, p. 12.

atstumų nebėra ir tarp informacijos bei medijos perdavimo, jų informacijos srautų: „<...> erdvė liovėsi būti kliūtis – jai įveikti reikia tik sekundės dalies <...>“⁵⁴. Taigi, globalizacija taip intensyviai ir sparčiai besiplėtojantis reiškinys, jog galime teigti, kad laikas tarsi panaikina erdvę. Šiuo metu nebeturime atotrūkio tarp kontinentų, o informacija nebėra deficitas. Kuo tolyn į ateitį, tuo labiau visas pasaulis labiau vienodėja, pasak Notingemo Trento universiteto Tarptautinės komunikacijos ir kultūros tyrimų centro direktoriaus John Tomlinson, globalizacija paverčia pasaulį viena vieta⁵⁵. Pastarąją išvadą galima taikyti ir šiandieninei kultūros raidai: „<...> Kiekviena kultūra, kaip ir civilizacija, vystosi ir bręsta perimdama įvairius regioninių ir globalinių kultūrų bei civilizacijų impulsus, kurie gali turėti ne tik pozityvų, bet ir negatyvų, destruktivių poveikį nacionalinei kultūrai. Ypač tai akivaizdu dabar, kai masinė kultūra įsivyrąja visuomenėje, o jos funkcionavimo principai pradeda griauti akademinio mokslo ir bendrąją kultūros politikos struktūrą <...>“⁵⁶.

„<...> Kultūra yra esminė sudėtingo susisaistymo dalis <...>“⁵⁷. Taip pat ir vienas pagrindinių globalizacijos aspektų. Lygiai taip pat svariai globalizacija veikia ir kultūrą. Nėra vienareikšmiškos nuomonės ar globalizacijos poveikis kultūrai vien teigiamas ar neigiamas. Tačiau nesunku pastebėti, kad globalizacijos sukurtomis komunikavimo galimybėmis kuriama nauja kultūrinė vienovė. Čia galime išvelgti ir pasaulinę kosmopolitizmo galimybę: „<...> atsiranda kokios nors globalinės modernystės vienovės: pasaulio bendruomenė, globalinė kultūra, vertybių universalumas <...>“⁵⁸. Tai ypač aktualu postsovietinėms šalims, kurios sovietinės okupacijos metais buvo tarsi marginalizuotos nuo visų kultūrinių bei meninių refleksų. Atsivėrus sienoms, Vakarų šalys mums „<...> siūlo tokią globalinę kultūrą, kuri nėra darinys, turintis savo esatį, bet veikia ypač tarptautinių kultūros įvykių, atspindinčių visuomenių begalybę, konglomeratas <...>“⁵⁹. Intensyvią kaitą patyrusios visuomenės yra kur kas imlesnės ir atviresnės tam, ką mums pateikia Vakarų šalys. Nenorėdami atsilikti nuo vakarietiškos kultūros, imame viską, kas mums siūloma. Globalizacija tarsi nauja pasaulėtvarkos forma, kurios transnacionalinių įtakų neįmanoma išvengti. Jos procesus būtų galima charakterizuoti tarptautinių paslaugų paskirstymo mastais, kultūrine vadyba, peržengiančia valstybių sienas ir pasiekiančia įvairiausius pasaulio kampus. Žinoma, šis reiškinys pirmiausia siejamas su ekonominiais bei finansiniais procesais. Kita vertus, jų pasekoje tenka prisitaikyti ir kultūrai: „<...> šiuolaikinės kultūros kūrimą lemia ne pačios visuomenės

⁵⁴ Bauman Z., *Globalizacija pasekmės žmogui*, Vilnius: Strofa, 2002, p.119.

⁵⁵ Tomlinson J., *Globalizacija ir kultūra*, Vilnius: ALK Mintis, 2002

⁵⁶ Kavolis V., *Kultūros dirbtuvė*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 236.

⁵⁷ Tomlinson J., *Globalizacija ir kultūra*, Vilnius: ALK Mintis, 2002, p. 31.

⁵⁸ Samalavičius A., Nuo masinės kultūros kritikos iki kultūros globalizacijos, *Kultūros barai*, Vilnius, 2002, Nr.4, p. 4.

⁵⁹ Ten pat, p. 4.

*aspiracijos, individų noras išreikšti save, o kapitalinės sistemos logika, kurios tikslas yra kapitalo kaupimas <...>*⁶⁰.

Pasaulyje, kuriame neegzistuoja sienos, kultūra bei menas tampa šampais. Taigi, susiduriame ne tik su kultūrinio identiteto praradimu, bet ir su nevaldoma masine kultūra, kurios pagrindinis tikslas – komercializacija.

Kultūrinė homogenizacija tai – dar viena opi globalizacijos pasekmė. Didėjant informacijos tėkmei, visi stengiasi nuo jos neatsilikti, o „<...> *susirūpinimas globalizacijos padariniais šiandien tiesiogiai proporcingas didėjantiems globalizacijos mastams <...>*“⁶¹. Todėl iškyla sudėtingas uždavinys kiekvienai nacionalinei valstybei, kuri nori tapti liberali ir moderni, išlaikyti savo kultūrinį individualumą. Iš tiesų, globalizacija gali peržengti valstybių sienas ir įsiveržti net į pakankamai uždaras bendruomenes. Juk kultūra nuo seno siejama su vietove: „<...> *kultūrinio savitumo, tradicijų, paveldo, gyvenamos bei kitų kultūros elementų niviliacija ar net prarastis yra viena iš kertinių problemų <...>*“⁶². Susiliejiimo ir susimaišymo procesus galima vertinti ir teigiamai, ir neigiamai. Negatyvu tai, kad netenkame savasties, vietos tradicijų, papročių, tarmių, kalbų. Pozityvu, jog vyksta kultūrinių praktikų maišymasis tarpusavyje bei „<...> *sukuriamos naujos, sudėtingos hibridiškos kultūros formos <...>*“⁶³. Pažymėtina, kad kultūros kūrėjams čia atsiveria naujos galimybės, net ir neatsižvelgiant į kultūrinius tapatumus. Sąvokos „glokalizacija“ autorius Rolandas Robertsonas teigė, jog kultūrų sąveika ir elementai sumaišyti į konkrečią vietovę ar kultūrą neišvengiamai įgyja specifinių lokalių bruožų⁶⁴. Tuomet reikia tik išnaudoti vietinę aplinką, tradicijas bei tinkamai viską adaptuoti. Jeigu globalizacija pasitelkta, kaip analitinė kategorija ar veiklos strategija, tai ji gali bent dalinai sušvelninti pasekmes.

Apibendrinant globalizacijos padarinius kultūrai, svarbu suvokti, jog globaliniai reiškiniai sujungia laiką ir erdvę. Globalizacija įtakoja kultūrinės kaitos procesus, jų kokybę bei kiekybę. Kultūroje jaučiama skirtingų kultūrų invazija bei hibridizacija.

⁶⁰ Rubavičius V., Globalizuoto pasaulio teorijos ir šiuolaikinė kultūra, *Kultūros barai*, Vilnius, 2000, Nr.5, p. 12.

⁶¹ *Ten pat*, p. 12.

⁶² *Ten pat*, p. 5.

⁶³ *Ten pat*, p. 5.

⁶⁴ *Ten pat*, p. 5.

2. PROFESIONALUS DRAMOS TEATRAS IR JO MODERNIZACIJA: ISTORINIS ASPEKTAS

2.1. Lietuvių profesionalaus dramos teatro pirmieji žingsniai

XX a. laikomas vienu audringiausių žmonijos istorijos laikotarpių. Tuomet pradėtos laužyti senosios tradicijos, ieškota naujovių literatūroje, dailėje, teatre, scenografijoje. Daug iškiliausių Lietuvos inteligentijos atstovų (Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Jonas Basanavičius ir daugelis kitų) dalyvavo tautos dvasios išraiškos paieškose. Lietuvai 1918 m. paskelbus nepriklausomybę, atrasti tautiškumo ženklus, juos demonstruoti ir įtvirtinti jaunoje valstybėje, daugeliui visuomenės narių atrodė labai natūralus ir skatintinas reiškinys. Vyko labai svarbūs procesai – tautinio tapatumo, savotiško ir nepakartojamo lietuviško stiliaus paieškos. Reikėjo atsispirti svetimybėms, o tai buvo galima padaryti, tik pateikus savą meno supratimą, jaučiant ir savaip perkuriant, individualiai interpretuojant liaudies meno formas, „<...> tai buvo ir tam tikro tautos pasaulėvaizdžio kūrimas <...>“⁶⁵.

Ilgas kelias buvo nueitas iki tol, kol Lietuva pagaliau turėjo savo profesionalų dramų teatrą. Jis užgimė palyginti vėlai – 1920 metais. Iki to laiko buvo suorganizuota pirmoji profesiniais pagrindais dirbusi trupė „Vilniaus artistų sąjunga“, daugybė skrajojančių bei stacionarių trupių, kurioms tapti profesionaliomis stigo palankių sąlygų. Vaidintojai mokėsi Maskvoje, Petrapilyje. Be to, buvo įsteigta pirmoji lietuvių teatro mokykla. Teatras išugdė daugybę teatralų – praktikų. Tai buvo dramaturgai, aktoriai, dailininkai, chorų vadovai, dirigentai, dainininkai bei muzikai.

Sunkiomis pokarinėmis sąlygomis buvo suorganizuoti profesionalūs, privatūs, visuomeniniai ir valstybiniai teatrai, šalia jų dar veikė įvairios teatrinės grupės. Šį laikotarpį galima pavadinti konsolidaciniu, kai išsisklaidę lietuvių teatro darbuotojai įsijungė į teatrinį darbą savame krašte. Šio laikotarpio pabaiga vyko karo metais, žiauriomis okupacijos sąlygomis.

Didžiąją dalį tarpukario Lietuvos meno ir kultūros veikėjų 3-iajame dešimtmetyje rūpėjo meno reikšmė visuomenei. Apie tai plačiai diskutuota spaudoje, įvairiuose susibūrimuose. Dėmesio centre buvo tautos ir jos vienybės idėjos. Todėl tuo metu labiausiai akcentuota vienijanti meno funkcija. Antai poetas, dramaturgas Stasys Laucius - Laucevičius, pabrėždamas meno poveikį

⁶⁵ Zemlickas G., *Antanas Tamošaitis. Gyvenimo ir kūrybos kelias.*, Vilnius: VDA leidykla, 2003, p. 53.

tautos tobulėjimui, teigė, jog „<...> *menas - tautos brandos rodiklis, o palaužti jos kūrybingumą - tolygu jį nuasmenint <...>*“⁶⁶.

Tarpukariu susidarė palankios sąlygos nacionalinei dramaturgijai vystyti. Joje svarbią vietą užėmė istoriniai motyvai – tęsta aušrininkų herojinė tematika. Antai Maironis parašė trilogiją „Kęstučio mirtis“, „Vytautas pas kryžiuočius“, „Didysis Vytautas – karalius“, Vincas Krėvė – Mickevičius – dramas „Skirgaila“, „Mindaugo mirtis“, Vincas Mykolaitis Putinas – „Valdovas“. Tuomet žavėtasi didinga tautos praeitimi, iš praeities semtasi stiprybės. Kita vertus, tarpukariu susikirto ideali valstybės vizija ir tikrovė, kuri susilaukė negailestingos kritikos. Pradėtos rašyti komedijos bei buitinio žanro pjesės. Taip Sofijos Čiurlionienės - Kymantaitės komedijos „Pinigėliai“ ir „Vilos puošmena“, kuriose karčiai išjuokiami nauji pretendentai į „aukštuomenę“, susilaukė gyvo skaitytojų ir teatro žiūrovų susidomėjimo. Teatralams rūpėjo tos pačios problemos kaip ir rašytojams, publicistams. Teatrinė veikla tiesiogiai siejosi su grožine literatūra, scenografija, kuri savo ruožtu visapusiškai įtakoją šalies meninį gyvenimą, sudarė vieningą kultūrinę erdvę. Lietuva ir lietuviškumas tapo kultūros kūriniu, kurį reikia eksponuoti, saugoti ir gėrėtis.

Lietuvos profesionalus teatras kūrėsi prieškario bei karo laikotarpiu. Jį įtakoją rusų scenos menas. Taigi, vienas pagrindinių to meto siekių buvo „<...> *tautos telkimas bendrai kultūrinei veiklai <...>*“⁶⁷ bei atitolimas nuo mėgėjiško meno. Vienu iš pirmųjų profesionalaus scenos meno kūrėjų galima laikyti režisierių Andrių - Oleką Žilinską, kuris baigęs Maksvos dailės teatrą, vaidinęs žymiausiuose Konstantino Stanislavskio bei Vladimiro Nemirovičiaus – Dančenkos spektakliuose bei gastroliavęs daugelyje Europos šalių, į Lietuvą atnešė ne tik naujausias pasaulinio teatro madas, bet ir sukėlė tikrą perversmą Lietuvos profesionalaus dramos teatro istorijoje. Jau pirmasis režisieriaus pastatymas Vinco Krėvės „Šarūnas“ sukėlė didžiulį ažiotažą, kuris vedė link kitokio, įsisąmoninto kūrybos suvokimo. Tad lietuvių teatre buvo nebeįmanoma dirbti senaisiais mėgėjiškais metodais. Besidomintys teatro menu vyko studijuoti į Maskvą (Romualdas Juknevičius ir Algirdas Jakševičius), nemažai aktorių susidomėjo profesionalia režisūra (Vladas Sipaitis, Kazys Juršys, Kazys Jurašiūnas ir t.t.)⁶⁸. Atsiradus profesionaliam Lietuvos teatrui, jo veiklą pradėjo vertinti ir rašytojai - Vydūnas, Juozas Tumas - Vaižgantas, Liudas Gira, Ona Pleirytė - Puidienė ir kt. Nemažai laiko turėjo praeiti, kol išibėgėjo ir kritikai, tačiau su laiku vis daugėjo teatrui bei kultūrai skirtų leidinių („Meno dienos“, „Teatras“, „7 meno dienos“).

Galima teigti, jog tarpukariu tautinis teatras pradėjo laužyti senąsias tradicijas, pradėta ieškoti naujovių literatūroje, dailėje, teatre, scenografijoje. Dėmesio centre buvo tauta ir jos vienybės

⁶⁶ Igno Šlapelio meno sociologijos bruožai, <http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/03/1999-3-5-96-104.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 10 03.

⁶⁷ Vasinauskaitė R., *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, 2010, p. 55.

⁶⁸ *Ten pat*, p. 73.

idėjos. Žmonėms buvo skiepijami tautiškumo idealai. Tai profesionalaus teatro laikotarpis, kai pokarinėmis sąlygomis buvo suorganizuoti profesionalūs, privatūs, visuomeniniai ir valstybiniai teatrai, o šalia jų dar veikė įvairios teatrinės grupės.

2.2. Ezopo kalba - kaip pasipriešinimo sovietizacijai forma

Be ypatingų išlaidų reklamai teatrai lengvai parduodavo bilietus į viso mėnesio spektaklius per kelias, o kartai ir per vieną dieną. Kartais sceninio meno mylėtojai stovėdavo net per naktį eilėse laukdami, kol bus atidarytos kasos. Teatras žmonėms buvo pramoga ir religija, vieta, kur slapčia, „tarp eilučių“, išsakomos rezistencinės, antisovietinės mintys, tautos troškimas atgauti laisvę.

Lietuvoje antrosios sovietinės okupacijos metais veikė 7 dramos teatrai: LSSR akademinis dramos teatras (įsteigtas 1940 m.), Vilniaus jaunimo teatras (įkurtas 1965 m.), LSSR rusų dramos teatras (įkurtas 1946 m.), Kauno dramos teatras (įsteigtas 1920 m.), Šiaulių dramos teatras (įsteigtas 1931 m.), Klaipėdos dramos teatras (pradžią laikytina 1935 m.), Panevėžio dramos teatras (įkurtas 1940 m.).

Skirtingais periodais Lietuvos kultūra turėjo vienokių ar kitokių draudimų (lietuviškos spaudos draudimas 1864 - 1904 m., tautininkų cenzūra 1926 - 1940 m.). Tačiau tikrųjų draudimų galią Lietuvos kultūra pajuto su puse amžiaus trukusia sovietinio režimo priespauda. Cenzūros sąvoką taikliai identifiko teatrologė Goda Dapšytė. Anot jos, cenzūra plačiąja prasme, jei ją suvoksime tiesiog kaip sąmoningą informacijos nuslėpimą, egzistuoja beveik tiek pat tūkstantmečių kiek ir civilizacija: laikinai ar nuolat tam tikras žinias nuslepia, dozuoja, filtruoja, koreguoja ne tik valdžia, bet ir privatūs asmenys⁶⁹. Tuo tarpu kūrybos laisvę Lietuvoje taikliai apibūdino R. Jakučionis. Pasak jo, „<...> tai buvo audringas, prisodrintas priešingų jėgų ir tendencijų kovos, skirtingų idėjų ir meninių pozicijų konfrontacijos laikotarpis <...>“⁷⁰. Jam antrino Bronius Genzelis, kuris teigė, kad nuo pat pirmų okupacijos dienų Lietuvos kultūroje buvo akivaizdūs du lygiai: oficialus (viešasis) valdžios proteguojamas, integracinis į imperijos kultūrą ir nacionalinės kultūros puoselėjimas. Pirmasis buvo gausiai valdžios finansuojamas ir atstovavo fasadinei kultūrai. Jo įtaka buvo minimali, neskaitant priedangos vaidmens: „<...> žmonės išmoko skaityti tarp eilučių. Tad objektyviai išsaugojo ir plėtojo tautinę kultūrą <...>“⁷¹.

Nėra buvę kitos tokios meno rūšies, kuri turėjo patirti tiek persekiojimų ir cenzūros, kiek teatras. Sovietų Sąjungoje bei visose jos pavergtose valstybėse teatras buvo laikomas kaip politinės

⁶⁹ Dapšytė G., Teatras ir cenzūra – nenutrūkstamas ryšys, Kultūros barai, Vilnius: 2009, Nr. 4

⁷⁰ Jakučionis R., *Teatrinė vilčių metai*, Vilnius: Vaga, 1989, p. 5.

⁷¹ Genzelis B., *Lietuvos kultūros istorijos matmenys*, Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla, 2001. p. 250.

ideologinės propagandos priemonė ir turėjo teisę gyvuoti tik po nežabota priespauda, griežta partijos kontrole. Teatras buvo suvokiamas kaip politinės ir ideologinės propagandos įrankis, todėl turėjo teisę egzistuoti tik griežtai kontroliuojamas cenzorių ir partijos vadų. Aktorius, dramaturgas, kultūros kritikas Walteris A. Davisas teigia, kad „<...> atėjęs į teatrą žmogus gali sužinoti apie save tai, ko žinoti niekada nenorėjo, ir nebepajėgs likti toks, koks buvo iki tol, nes spektaklis nuslopino jo savisaugos jausmą ir suskaldė asmenybę <...>“⁷².

Tauta, nenorėdama prarasti savo tapatybės, nostalgiją nukreipė į kultūrinę veiklą. Tai paradoksaliai sutapo su oficialiosios ideologijos kultūros veikėjams suteikta išskirtine misija. Jie buvo visuomenės privileijuotas sluoksniu, turintis kūrybiškai, liaudžiai suprantama kalba ir vaizdiniais įtvirtinti svarbiausias sovietinės ideologijos nuostatas. Kultūros kūrybai, humanitarinei veiklai buvo keliamas šis dvejopas, prieštaringas uždavinys, kurį ji pamėgino atlikti. Nuo kiekvieno paskiro kūrėjo nuostatų ir sąžinės priklausė, ko jo kūryboje buvo daugiau. Mėginant atrasti pusiausvyrą, kūryba tegalėjo balansuoti tarp tiesos ir nutylėjimo. Šiame kontekste negalėjo būti kalbos apie visavertę kultūrinės laisvės raišką. Sovietinės Lietuvos geriausi kultūriniai pasiekimai gimė iš kultūrinio išskirtinumo siekio bei negalėjimo laisvai reikštis.

Ryškiausiai šios kultūros pavyzdžiais tapo Justino Marcinkevičiaus dramos. Jos atliko didelį kultūrinį vaidmenį visuomenėje, pačios balansuodamos vidinėje įtampoje. Specifiškai čia išryškėjo kultūros herojai. Tai – neapsisprendę dėl savo galutinio tikslo, už jį kovojantys ir mirštantys personažai, kurie kankinasi niūrioje, jų tikriesiems siekiams svetimoje rutinoje. Tokiu tapo J. Marcinkevičiaus Mažvydas, nostalgikiškai besižvalgantis į kitą Nemuno pusę, į Didžiąją Lietuvą, ir kasdien belaukiantis iš ten ateinančių žinių.

Sovietmečiu Lietuva prarado savo egzistencinį kasdienybės matmenį bei užėmė nekritikuotiną kultūrinės kūrybos ir sklaidos nišą. Didžioji dalis su lietuviškumu sietinų fenomenų priimti kaip nekritikuotinos, absoliučiai vertingos kultūros dalis: „<...> *ezopiškai išlavintam interpretavimui nelabai rūpėjo įvairių kultūros fenomenų kultūrinis vertumas, kai juose buvo išvelgiamos tapatybės steigimo ir palaikymo prasmės <...>*“⁷³.

Pokario publika, ar tai būtų prieškarinio inteligentai, ar į Vilnių atvykę studentai iš kaimų ir miestelių, į teatrą žiūrėjo kaip į švietėjišką instituciją, formuojančią žiūrovų moralę. Tuo tarpu oficiali teatro paskirtis buvo visai kitokia. Pokario ideologija iš visų jėgų stengėsi formuoti forma ir dvasia sovietinį teatrą, akiai paklūstantį „socializmo“ reikalavimams. Tai buvo žmonių trėmimo,

⁷² Dapšytė G., Teatras ir cenzūra – nenutrūkstamas ryšys, *Kultūros barai*, Vilnius: 2009 Nr. 4., p. 43.

⁷³ Putinaitė N., *Šiaurės Atėnų tremtiniai. Lietuviškosioms tapatybės paieškos ir Europos vizijos XX a.*, Vilnius: Aidai, 2004, p. 151.

visuomenės ideologinio „valymo“ metas: „<...> aplinkui tvyrojo įtampa ir, kita vertus, jai prilygstas noras atsipalaiduoti <...>“⁷⁴.

Teatro kritika irgi buvo griežtai kontroliuojama. Daugelis teatro istorijos knygų, kurios buvo išleistos sovietiniais metais, esant griežtai sovietinei cenzūrai, nukentėjo, nes apie daugelį teatrinių reiškinių nebuvo galima rašyti. Cenzūra veikė teatrą žlugdančiai – „<...> stabdė jo raidą, ribojo kūrėjų meninę raišką, smukdė kūrinių kokybę, žalojo ištisas teatro menininkų kartas, vertė teatrą pamiršti pirminę – meninę – savo misiją <...>“⁷⁵.

Taigi, kultūrinė savimonė paskutiniu metu sovietiniu dešimtmečiu, kaip ir anksčiau, buvo dvilypė. Dvilypumą žymėjo oficialumo ir neoficialumo, leistinumo ir neleistinumo riba. Kūrybinė tautos individualybė galėjo sleistis ir oficialiosios kultūros rėmuose, kurie pamažu plėtėsi. Tačiau vis tik negalėjo ten rasti atspindžio esminiai, grėsmingieji individo egzistencijos ir tautos būties aspektai. Nepaisant to, dauguma teatro darbuotojų sąmoningai ar nesąmoningai priešinosi nustatytai sistemai ir susilaukdavo nepageidautino dėmesio.

Nuolatinė ideologinė kontrolė ir cenzūros siautėjimas, be savaime suprantamos neigiamos įtakos meno raidai ir kūrinių kokybei, vis dėlto veikė ir kaip savotiškas stimulatorius. Sovietinė ideologija, kurios diegimą mene turėjo užtikrinti cenzūra, dalį kūrėjų skatino priešintis. Tačiau tas priešinimasis nebūtinai buvo atviras. To laiko teatras surado būdą, kaip „paslėpti“ norimas išsakyti idėjas. Pasitelkę menines priemones, ypač metaforas, paradigmą transformacijas ir suvokėjų vaizduotę, režisieriai kuriamą prasmę papildydavo kažkuo nauju bei netikėtu: „<...> taip susiklostė savita stilistika, paremta Ezopo kalba, kurios poveikis jaučiamas iki šiol <...>“⁷⁶.

Neatsitiktinai politiniai skauduliai scenoje įgydavo moralinio pasirinkimo, dvasinio stojiškumo, etinės laikysenos akistatoje su priešiška sistema metaforinę ir simbolinę išraišką, bylojančią apie „<...> tvarią ir prasmingą tvarką, kuri glūdi po nestabiliu totalitarinės realybės daiktų paviršiumi. Šias vertybes pokario karta perėmė kartu su romantiniu XX a. pradžios palikimu <...>“⁷⁷.

Lietuvių teatras jau buvo pripratęs žiūrovus prie kitokios meninės raiškos ir sceninės kalbos. Pasak teatrologės Ramunės Marcinkevičiūtės, savo profesinės raidos pradžioje išpuoselėjęs istorinės poetinės dramos tradiciją, „<...> lietuvių teatras sovietmečiu pavertė ją dominuojančia,

⁷⁴ Kazimiera Kymantaitė - nacionalinės dramaturgijos puoselėtoja, <http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Menotyra/meno-13.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 10 17.

⁷⁵ Dapšytė G., Teatras ir cenzūra – nenutrūkstamas ryšys, *Kultūros barai*, Vilnius: 2009, Nr. 4, p. 43.

⁷⁶ *Ten pat*, p. 45.

⁷⁷ Vasinauskaitė R., 1990-1999 m. lietuvių teatras sociologijos požiūriu, *Kultūros barai*, Vilnius, 2007, Nr.5, p. 38.

istorinė poetinė drama įkvėpė teatrą siekti simbolinės, tik scenai būdingos ženklų kalbos, režisūra vis aktyviau ieškojo įtaigių neverbalinių dramaturginio teksto atitikmenų <...>“⁷⁸.

Taigi, sovietmečiu lietuviškas teatras išgyveno sunkų periodą. Tikraja teatro kalba tapo Ezopo kalba – kai tikroji mintis buvo išreiškiama paslėptais simboliais. „<...> *Ezopinio teatro tradicija, įsigalėjusi 8 - ajame dešimtmetyje, tapo estetinė atsvara socialistinio arba „realistinio“ teatro kryptčiai ir padėjo lietuvių teatrui išvengti vulgaraus sociologizavimo bei meno ideologizavimo <...>“⁷⁹. Čia išryškėjo režisierių talentas atskleisti idėjas bei mintis lietuviams suprantama forma. Menas buvo suvokiamas kaip laisvės išraiška, o laisvė mene buvo siejama su teise išlikti neįsitraukusiu, „neangažuotu“, kurti autonomiškus meno kūrinis. Tokiu būdu teatras išsaugojo savo savastį, galimybę išlikti teatru. Taip pat modernistinis menas įgijo politinę reikšmę, nes gindamas savo vertybes, meno autonomiją, gynė ir visuomenę nuo valdžios ideologijos. Tad šis procesas „<...> *sustiprino teatro autoritarizmo ir reteatralizacijos, naujos simbolinės realybės konstravimo pozicijas <...>“⁸⁰.**

Lietuviškumas tapo svarbiausia vertybe, skiriamuoju bruožu. Ši nuostata stiprėjo, kol galop susiformavo į savo valstybės sukūrimo idėją, tautinės kultūros sampratą.

2.3. Lietuvos dramos teatrų raida kūrybinės laisvės sąlygomis

„<...> *Nepriklausomybės pradžių lydėjo radikalūs pokyčiai, prieštaringos, naujos idėjos. Lietuvos teatras, ilgus dešimtmečius buvęs greičiau monologinė, vienai politinei sistemai ir vienam kultūriniam kontekstui oponuojanti refleksija avangarde, savo gyvavimo vėl nepriklausomoje Lietuvoje laiką, regis, skiria naujo dialogo su žiūrovais mokymuisi <...>“⁸¹. Atmetami senieji kanonai, o kartu ieškoma atraminių taškų ankstesnėje patirtyje.*

Apie pirmuosius Nepriklausomybės metus B. Genzelis rašė, kad atkreipiamas dėmesys į mūsų tautos praeitį, bet neskubama jos deramai išryškinti, „<...> *tauta tik psichologiškai buvo parengta tokios būtinybės suvokimui <...>“⁸². Po Nepriklausomybės spontaniškai susirūpinta tautos kultūrinio paveldo viešinimu. Lietuvos archyvuose saugomi rankraščių lobynai įvairiomis kalbomis tapo prieinami ne tik akademinei, bet ir plačiajai visuomenei. Iškiliausių Lietuvos klasikų raštai skaitytojų buvo tiesiog išgraibstomi. Tuo tarpu iš teatralų reikalauta aktualių temų inscenizacijos,*

⁷⁸ Marcinkevičiūtė R., *Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžių*, Vilnius: Scena, 2002, p. 272.

⁷⁹ Vasinauskaitė R., Dabartinis lietuvių teatras ir jo savotumas Europos teatrų kontekste, *Kultūros barai*, Vilnius, 2002, Nr.5, p. 24.

⁸⁰ *Ten pat*, p. 25.

⁸¹ *Šiuolaikinis lietuvių teatras – teatrališkumo triumfas ir gyvenimo metaforos*, http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_205731_1&biRecordId=37208, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 11.

⁸² Genzelis B., *Lietuvos kultūros istorijos matmenys*, Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla, 2001, p. 251.

tačiau jos tesudarė nežymią repertuaro dalį. Rampos šviesą išvydo nemažai užsienio bei lietuvių dramaturgų veikalų. Dabar jau niekas nebevaržė kūrėjų, renkantis medžiagą pastatymams.

Pirmieji Nepriklausomybės metai tapo ieškojimų laikotarpiu. Nebereikėjo naudoti sovietmečiu įvaldytos Ezopo kalbos, o dramaturgai nebeturėjo ko slėpti. Po 1990 metų teatras tapo atviras. Daugelis menininkų pasitraukė į individualių ieškojimų erdvę. Pažymėtina, kad atgavus laisvę, „<...> Lietuvos teatralai sunkiai prisitaikė prie naujų gyvenimo pokyčių. Laukinio kapitalizmo sąlygomis valstybė nesugebėjo patenkinti teatrų visų finansinių poreikių <...>“⁸³. To pasekmė – privačių teatrų kūrimasis, menininkų jungimasis į bendruomenes. Galima teigti, kad tai – „<...> ne „institucinių“ trupių, o bendraminčių grupių, pavienių spektaklių laikas <...>“⁸⁴. Atgavus nepriklausomybę, pradėti steigti šiandien jau tapę garsiais Lietuvos privatūs ir ne tik teatrai. Tai Eimunto Nekrošiaus teatras „Menų fortas“, režisieriaus Oskaro Koršunovo teatras, Vilniaus mažasis teatras, tuomet įkurtas režisieriaus Rimo Tumino, Valentino Masalskio ir Vidmanto Bartulio „Menų sanbūris“, Beno Šarkos „Gliukų teatras“ ir t.t. Atsivėrus sienoms, Lietuvos režisierių (E. Nekrošiaus, R. Tumino, O. Koršunovo) pastatyti spektakliai rodyti prestižiniuose pasaulio teatrų festivaliuose, o patys teatralai kviešti kurti užsienyje. Teatras pradėjo modernėti, tapo šiuolaikišku, atviru. Jis „<...> tiesė kelius į savo žiūrovų širdis ir kaip įmanydamas bandė įgyvendinti jų lūkesčius, tačiau, kiekvieną dieną keisdami, šie lūkesčiai reikalavo iš teatro įvaldyti naujus jo ir žiūrovų atradimo, pažinimo ir susikalbėjimo įrankius <...>“⁸⁵. Tai buvo laikas, kai teatrui reikėjo išgyventi ne tik žiūrovų stygių, bet ir bandyti dirbti komerciniais pagrindais, pradėti lankytis tarptautiniuose festivaliuose, akcijose, forumuose.

Lietuvoje taip pat buvo pradėti rengti tarptautiniai teatrų festivaliai („LIFE“ (1993-1997), „Kelias“ (1996), teatro forumas „Kaitos taškas“ (1996), o nuo 1999 m. naujosios dramaturgijos festivalis „Naujosios dramos akcija“). Tokios iniciatyvos teatralams atvėrė kelią į tarptautinius teatro procesus. Spektakliuose pradėtas justis fizinio veiksmo perteklius, o sceninis žodis stumtas lauk, kaip nebeatliekantis komunikacinės funkcijos: „<...> jei pirmuoju nepriklausomybės laikotarpiu bandyta lietuvių dramos raidą ir jos pastatymus teatruose suimti į griežtesnę kontrolę, suteikti jai tam tikrą socialinę prasmę ir politinę kryptį, tai antruoju nepriklausomybės laikotarpiu lietuvių dramos raida klostėsi gana stichiškai, be aiškesnių meninių ar politinių orientyrų <...>“⁸⁶.

⁸³ Gumuliauskas A., Jakubauskaitė – Butautienė S. *Profesionalaus teatrinio meno raida Šiauliuose XX amžiuje*, Šiauliai: Saulės delta, 2008, p.125.

⁸⁴ Vasinauskaitė R., *Laikinumo teatras*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Petro ofsetas, 2010, p. 14.

⁸⁵ Vasinauskaitė R., *Lietuvių dramos teatras po 1990 metų*, *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, 2009, p. 185.

⁸⁶ Šatkauskienė N., *Lietuvių dramos pastatymai Lietuvos teatruose 1990 – 2006 m.*, *Lietuvos nepriklausomybės metų teatras 1990 – 2006*, Vilnius: Artaviva, 2006, p. 84.

Teatras tapo postdraminis. Tai – nauja teatro idėja, padedanti išryškinti takoskyrą tarp draminio teatro ir labai įvairiapusių teatro formų.

Pažymėtina, kad atgavus laisvę, beveik visi valstybiniai teatrai pradėjo pastatų rekonstrukcijas. Nepriklausomos teatrų trupės pradėjo keltis iš tradicinių scenos dėžučių. To pasekoje Lietuvos teatro rinkoje atsirado atskiros vaidybos aikštelės, tokios kaip Menų spaustuvė, Ūkio banko teatro arena ir t.t..

3. ANTROSIOJOS LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS POLITIKA IR TEATRAS

3.1. Kultūros politikos samprata

Kultūros politika yra politikos sritis, apimanti įvairių kultūros sričių – mokslo, meno ir kitus klausimus. Kultūros politiką iš esmės lemia tai, kurią kultūros ir kurią politikos sąvoką pasirenkame. Tai iliustruoja keturių elementų matrica:

➤ „<...> *Plačioji kultūros sąvoka*

Kultūros (daugiskaita) kaip žmonių papročiai ir gyvenimo būdai

➤ *Siauroji kultūros sąvoka*

Kultūra kaip menas, tiesa, grožis ir gėris

➤ *Plačioji politikos sąvoka*

Politika kaip valstybinė ir visuomeninė veikla

➤ *Siauroji politikos sąvoka*

Politika kaip perdėm valstybinė veikla <...>⁸⁷.

Taigi, jungiant tam tikras politikos sąvokas, su tam tikromis kultūros sąvokomis prieiname prie visiškai skirtingų kultūros politikos formų.

Tiesiogiai už mūsų šalies kultūros politiką atsakinga Lietuvos kultūros ministerija, kuri formuoja ir pagrindinius kultūros politikos principus. Juos galima sugrupuoti tokia tvarka:

➤ demokratiškumo principas – kiekvienas visuomenės narys turi teisę dalyvauti, priimant sprendimus dėl kultūros, imtis kultūrinės veiklos pagal savo pomėgius ir interesus, naudotis kultūros paslaugomis;

➤ atvirumo principas – sudaromos sąlygos skleisti Lietuvos kultūrą pasaulyje, susipažinti su kitų tautų kultūra;

➤ decentralizacijos principas – sprendimai ir atsakomybė už kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą padalijami tarp valstybės ir savivaldybės institucijų, sudaromos sąlygos plėtoti kultūros savivaldą;

➤ tapatumo principas – lietuviai ir Lietuvoje gyvenančios tautinės bendrijos turi teisę saugoti bei puoselėti nacionalinę kultūrą.

Lietuvos valdymo aparatas – tai valstybės institucijų sistema, kuria įgyvendinama valstybės valdžia, vykdomos pagrindinės funkcijos, sprendžiami valstybės uždaviniai ir siekiama užsibrėžtų tikslų. Valstybės aparato samprata apima tik valstybės institucijų sistemą. Kadangi valdžios

⁸⁷ Klein A., Kultūros politikos reikšmė kultūros vadybai, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 22.

institucijos tarnauja žmonėms, valstybinės valdžios mechanizmas turi garantuoti tinkamą valstybės funkcijų vykdymą svarbiausioms grupėms. Tai leidžia decentralizuoti kultūros valdymą visos šalies mastu. Pažymėtina, kad su nemažais specifiniais skirtumais šis modelis veikia Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje.

Šiuo metu Lietuvoje veikia valstybinis kultūros politikos modelis. Apie tai pirmiausia byloja valstybinių kultūros organizacijų gausa. Šiam politikos modeliui būdinga valstybinė kultūros reiškinių, jų „gamybos priemonių“ ir platinimo nuosavybė. Valstybė per savo politines, ideologines ir teisine institucijas iš centro kontroliuoja ir finansuoja kultūrą. Taigi, valstybė šiuo atveju yra kultūros savininkė. Todėl jai tenka ir kontrolieriaus ir išlaikytojo vaidmuo. Šis modelis dar vadinamas švietėjišku arba biurokratiu: švietėjišku, nes remdama arba ne tam tikrus kultūros reiškinius valstybė tiesiogiai arba netiesiogiai ugdo bei šviečia visuomenę, biurokratiu, nes svarbiausius sprendimus kultūros klausimais priima valstybės tarnautojai. Valstybinio kultūros politikos modelio funkcionavimą Lietuvoje patvirtina ir pagrindinės už kultūrą atsakingos institucijos – Kultūros ministerijos – nuostatai, kuriose išvardintos ministerijos funkcijos:

- „<...> rengia kultūros sritį reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų projektus;
- rengia skirtingų meno sričių plėtros koncepcijas ir programas, koordinuoja jų įgyvendinimą;
- finansuoja muziejus, bibliotekas, dailės, kino, koncertines bei kitas organizacijas, svarbius meno ir kultūros projektus;
- koordinuoja autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos bei gynimo sistemos įgyvendinimą;
- koordinuoja valstybės politikos visuomenės informavimo srityje įgyvendinimą;
- užtikrina kultūros vertybių apskaitą ir apsaugą;
- rengia ir įgyvendina tarpvalstybines kultūros programas;
- rengia tarptautinių sutarčių projektus;
- inicijuoja regionų kultūros plėtros strategiją <...>“⁸⁸.

„<...> Lietuvos kultūros misija yra sudaryti sąlygas nacionalinės kultūros tęstinumui, plėtrai ir sklaidai, laisvai visuomenės kultūros raiškai ir dalyvavimui kultūrinėje veikloje, kultūros vertybių apsaugai, formuoti ir padėti atskleisti visuomenės grupių, tautinių bendrijų dvasines ir materialines vertybes, padėti plėtoti ir ugdyti demokratinę, laisvą ir atvirą visuomenę <...>“⁸⁹. Lietuvos kultūros

⁸⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, <http://www.lrkm.lt/index.php?731163242>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 03 03.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, http://www.lrkm.lt/go.php/lit/Veikla_/185/8/204, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 03 04.

ministerija savo misiją įgyvendina per sau pavaldžias institucijas, taip pat per kuriamus įvairius projektus, norminius aktus ir t.t..

Naujo Lietuvos kultūros politikos etapo ištakomis galima laikyti praėjusio šimtmečio devintąjį dešimtmetį: „<...> *Tautinis sąjūdis devintajame dešimtmetyje Lietuvoje pasižymėjo stiprių kultūrinių paūmėjimu, kuriam būdingas nykimas tarp tradicinių kategorijų ir formų* <...>“⁹⁰. Būtent tada pradėjo kisti politikos, ekonomikos, technikos ir kultūros sąryšiai: „<...> *nyksta ryškus elitinės ir masinės kultūros, rimtosios ir populiariosios muzikos, švietimo ir pramogos, sociokultūros ir stabilių kultūros formų skirtumas* <...>“⁹¹. Tačiau tikrąja demokratiškos Lietuvos kultūros politikos pradžia galime laikyti 1990 m. įvykusį Lietuvos kultūros kongresą. Jame buvo numatytos Lietuvos kultūros vystymosi gairės, kryptys, pradėti debatai dėl valstybės kultūros politikos konstravimo.

Galima teigti, kad kultūros politika Lietuvoje bene lėčiausią žingsnį žengiantis vidaus produktas, nes, lyginant ją su kitose Europos valstybėse veikiančiais kultūros politikos modeliais, nekyla abejonių, kad mūsų šalies raidos prioritetų sąrašė kultūra užima podukros vietą.

Visgi, Lietuva, kuri dar tik du dešimtmečius žengia nepriklausomu keliu, jau pergyveno tą laikotarpį, kada reikėjo ieškoti „<...> *glaudesnių santykių su Europos politika bei institucijomis* <...>“⁹². Lietuvos vyriausybė dar 1991 m. programoje „Rinka. Demokratija. Laisvė.“ iškelė sau ypatingą uždavinį ir pasirinko skandinavišką kultūros politikos modelį. Programa rėmėsi demokratiniais principais. Tai reiškė, kad ministerija formavo kultūros politiką, o jos įgyvendinimas bei administravimas buvo perduotas tiesiogiai pavaldžioms institucijoms: „<...> *ministerijos buvo įkurtos ekspertų komisijos, įsteigta kultūros ir meno taryba, steigiamos nevyriausybinių organizacijų, tačiau iki šiol politikos kūrimas ir įgyvendinimas praktiškai nėra atskirti* <...>“⁹³. Tuomet tokiam staigiam kultūros politikos posūkiui Lietuva dar nebuvo pasirengusi, o dideli užmojai taip ir liko neišpildyti.

Tačiau vietoje nebuvo sustota. Kultūrininkai ir toliau ieškojo naujų kelių rūpimoje srityje. Antai 1994 m. nepriklausomų menininkų grupė Seimui pateikė kultūros politikos nuostatų savarankišką korekciją. Po to (1996 m.) sušauktas antrasis Lietuvos kultūros kongresas, o sudarytai darbo grupei iki 1997 m. pateikta koreguoti kultūros politikos nuostatas.

Pastarąjį dešimtmetį, žvelgiant iš istorinės perspektyvos, kultūros politika išgyveno krizę tiek Vakarų, tiek Vidurio ir Rytų Europos šalyse. Tai pasireiškė „<...> *didžiuliu kultūros biudžetų*

⁹⁰ Kangas A., Nauji kultūros politikos drabužiai, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 42.

⁹¹ Weber R., Globalizacija ir demokratija: Ar kultūros politikai reikia paradigmos kaitos?, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, p. 25.

⁹² Žaidytė G., Kultūros politikos diskursų dominantės amžių sandūroje, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 7.

⁹³ Klein A., Kultūros politikos reikšmė kultūros vadybai, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 21.

deficitu, kuri patiria daugybė struktūrų, tad, norint spręsti šią milžinišką problemą, reikalinga esminė kultūros administravimo ir kultūros politikos reforma <...>“⁹⁴.

2010 metų viduryje Lietuvos kultūros ministerija, tuo metu vadovaujama ministro Arūno Gėlūno, parengė nutarimą dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių. Dokumente pripažįstama, jog „<...> kultūra yra valstybės pamatas, kad kultūra ir kūrybiškumas yra svarbiausi Lietuvos ištekliai ir kultūros padėtis Lietuvoje reikalauja kritinio požiūrio, dėmesio ir teigiamų pokyčių, taip pat į būtinybę išsaugoti visuomenės kultūrinį tapatumą <...>“⁹⁵. Tad šiuo nutarimu ministerijos vadovybė iškėlė tikslą atnaujinti patį Lietuvos kultūros politikos modelį. Jam realizuoti numatytos tokios gairės, kurios turėjo pagelbėti įtvirtinti naują kultūrinę strategiją, reformuoti kultūros valdymą: „<...> kultūros politika turi padėti meno procesui ir menininkams rasti pusiausvyrą tarp ekonomizacijos reikalavimų ir tiesioginės rinkodaros būtinybės, išsaugant itin svarbią meninę autonomiją <...>“⁹⁶.

Vis dėlto, nors ir lėtais žingsniais, Lietuva žengė kultūros politikos spragų koregavimo link. Kita vertus, reikėtų pažymėti, jog problemų dar egzistuoja tikrai nemažai, tarp kurių, bene svarbiausia – finansinė. Ji paveldėta iš praeities, taip vadinamo perdėto institucionalizmo. Šalyje smarkiai išplėtotas kultūros paslaugų tinklas ir tai nulėmė, kad pagrindine kultūros rėmėja tapo valstybė bei vietos valdžia, kurios „<...> išlaiko pastatus, moka atlyginimus ir komunalinių paslaugų mokesčius, - daro viską, kad išsaugotų su pastatais susijusią infrastruktūrą <...>“⁹⁷. Būtent dėl šios priežasties nėra skatinamas konkurencingumas, priverčiantis kultūros institucijas veikti savarankiškai. Išspręsti šias problemas gali padėti tik sukurta subalansuota kultūros politika šalyje: „<...> valstybė nebūtinai turi galėti paremti visas kultūros sritis ir jos formas, bet ji privalo sudaryti tokias sąlygas, kuriuose jos pačios galėtų išlikti <...>“⁹⁸. Visgi, šių dienų kultūros institucijų situacija – labai varginga, galima sakyti, apgailėtina. Valstybinės institucijos nėra suinteresuotos ieškoti naujų finansavimo šaltinių, nes kasmet dotuojamos valstybės. Tuo tarpu privatūs juridiniai asmenys gali sunkiai išsilaikyti dėl per didelės mokesčių naštos. Jau 2007 m. vykusiam trečiajame Lietuvos kultūros kongrese filosofas Krescencijus Stoškus teigė, kad norint gerinti kultūros politikos sąlygas, būtinas nuolatinis kultūros būklės monitoringas bei tyrinėjimas, operatyvaus reagavimo sistema. Taip pat, anot jo, privalo būti atlikta išsami bei detali kultūros

⁹⁴ Weber R., Globalizacija ir demokratija: Ar kultūros politikai reikia paradigmos kaitos?, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, p. 27.

⁹⁵ Nutarimas dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012 – 2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo, http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/111026/23.pdf, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 14.

⁹⁶ Weber R., Globalizacija ir demokratija: ar kultūros politikai reikia paradigmos kaitos?, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos 2008, p. 36.

⁹⁷ Kangas A., Nauji kultūros politikos drabužiai, *Kultūros politika*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 46.

⁹⁸ Trečiojo Lietuvos kultūros kongreso memorandumas, *Trečiojo Lietuvos kultūros kongreso nutarimai*, Vilnius: Kultūra, 2007, p. 29.

politikos analizė, leidžianti atskleisti spragas, kodėl kai kurie įstatymai neveikia arba dar kokių juridinių dokumentų bei jų pataisų trūksta. K. Stoškus taip pat užsiminė apie iki galo neįvykdytą kultūros politikos decentralizaciją, aiškia, racionalią materialinio aprūpinimo, rėmimo, mecenavimo, globos bei fondų steigimo sistemą. Biudžetinis kultūros įstaigų institucijų rėmimas, pasak filosofo, neturėtų būti besąlygiškas, bet „<...> *siejamas su kokybės, profesionalumo, visuomeninio poveikio augimo ir panašiais kriterijais* <...>“⁹⁹.

2012 m. rugsėjo 18 d. Lietuvos Respublikos Seimas priimė įstatymą, kuriuo remiantis steigama kultūros taryba. Ši institucija turėtų administruoti kultūrai ir menui skiriamas lėšas, vykdyti kultūros sektoriaus stebėseną, analizuoti valstybės biudžeto lėšomis vykdomų programų, projektų ir kitų priemonių kokybę. Taryba atskaitinga Kultūros ministerijai: „<...> *kultūros taryba – europinio pavyzdžio demokratiškas ir depolizuotas kultūros rėmimo mechanizmas, veikiantis rankos atstumo principu* <...>“¹⁰⁰. Pažymėtina, jog ištiestos rankos principas neleidžia valdžios atstovams priimti konkrečių sprendimų dėl subsidijų menams. Be to, jie negali išreikšti savo prielankumo vienai ar kitai meno sričiai, vertinti kūrybos kokybės. Politikai gali tik dalyvauti viešuose debatuose kultūros klausimais. Rankos atstumo principas įgyvendinamas per menų tarybas. Kita vertus, jų vaidmuo praktinėje Europos valstybių kultūros politikoje nėra vienoda. Antai didžiausias skirtumas tarp Šiaurės šalių ir britiškojo modelių – skirtingi tokių tarybų suverenumo lygiai. Didžiojoje Britanijoje atsakingi politikai paskiria menų tarybos narius ir gali griežtai nubrėžti ribas, kurių pastarieji privalo laikytis, priimant sprendimus. Tuo tarpu Šiaurės šalyse sprendimų galios daugiau turi įvairių sričių specialistai ar jų organizacijos.

3.2. Lietuvos dramos teatrų valdymo politika. Lyginamoji analizė

3.2.1. Biudžetinių teatrų veiklos bruožai

„<...> *Teatro menas yra viena svarbiausių Lietuvos meno ir kultūros dalių, formuojanti didelę Lietuvos kultūros ir meno gyvenime dalį* <...>“¹⁰¹. Visi Lietuvos biudžetiniai teatrai valdomi, remiantis teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymu, kuris patvirtintas 2004 m. Pagal šį juridinį dokumentą teatrai skirstomi į dramos, šokio, muzikinius, pantomimos ir kt.. Be to, jie dar gali būti valstybiniais (biudžetiniais) bei privačiais (viešosiomis įstaigomis). Šiuo metu Lietuvoje veikia 10 valstybinių profesionalių dramos teatrų, iš kurių du **nacionaliniai**:

⁹⁹ Trečiojo Lietuvos kultūros kongreso memorandumas, *Trečiojo Lietuvos kultūros kongreso nutarimai*, Vilnius: Kultūra, 2007, p. 31.

¹⁰⁰ Kultūros ministro A. Gėlūno pranešimas konferencijoje *Kultūra ir kūrybiškumas Lietuvos pažangai*, 2010 12 03.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, <http://www.lrkmlt.lt/index.php?3102555246>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 03 06.

- Vilniaus nacionalinis dramos teatras;
- Kauno nacionalinis dramos teatras;

aštuoni valstybiniai:

- Vilniaus Jaunimo teatras;
- Vilniaus Mažasis teatras;
- Rusų dramos teatras;
- Kauno mažasis teatras;
- Kauno kamerinis dramos teatras;
- Klaipėdos dramos teatras;
- Šiaulių dramos teatras;
- Juozo Miltinio dramos teatras.

Lietuvos valstybiniai teatrai yra biudžetinės įstaigos – vieši juridiniai asmenys, išlaikomi valstybės ar savivaldybių asignavimų. Biudžetinės įstaigos įstatymų numatyta tvarka turi savo teises bei pareigas. Pagal Lietuvos Respublikos nustatytus juridinius aktus biudžetinėms įstaigoms numatyta 4 pagrindinės pareigos bei reikalavimai, tarp kurių prisiimti visas civilines pareigas, neprieštaraujančias įmonės nuostatams. Biudžetinių įstaigų arba valstybinių teatrų valdymas grindžiamas tam tikrais normatyvais. Pastaruosius būtina vykdyti. Antai pagal LR biudžetinių įstaigų įstatymą nustatyta darbuotojų priėmimo į darbą tvarka¹⁰². Tai užtikrina darbo santykių reglamentavimą ir socialinės garantijas.

Valstybiniai teatrai, kaip juridiniai asmenys, yra Vyriausybės įgaliotos institucijos, jos privalo atitikti tam tikras sąlygas:

- repertuarą turi sudaryti viešai atliekami meno kūriniai;
- repertuaro atlikėjai yra profesionalai, turintys specialų išsilavinimą ir pagrindines pajamas iš to gaunantys asmenys;
- teatras turi atitikti visomis sąlygomis (techninėmis, organizacinėmis) profesionaliai scenos veiklai¹⁰³.

Meno taryba. Tiek valstybiniuose, tiek nacionaliniuose teatruose turi veikti kolegiali meno taryba. Ją patvirtina LR Vyriausybės įgaliota institucija. Meno tarybos veikloje negali dalyvauti teatro vadovas. Ši institucija svarsto ir tvirtina kūrybines veiklos programas, įgyvendintus projektus,

¹⁰² Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas,

http://www.istatymas.lt/istatymai/biudzetiniu_istaigu_istatymas.htm, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 17.

¹⁰³ Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas,

http://www.istatymas.lt/istatymai/teatru_ir_koncertiniu_istaigu_istatymas.htm, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

jų rezultatus. Be to, meno tarybos kompetencijai priklauso visi klausimai, numatyti viešosios įstaigos įstatymuose¹⁰⁴.

Teatrų finansavimas. Tiek nacionaliniams, tiek valstybiniam teatrams pagal koncertinės įstaigos sezoninės kūrybinės veiklos programą skiriami valstybės biudžeto asignavimai išlaidoms, darbo užmokesčiui bei turtui įsigyti. Taip pat valstybiniai teatrai, ar viešosios įstaigos gali dalyvauti Kultūros ministerijos skelbiamuose konkursuose kūrybinėms programoms finansuoti ir vykdyti.

Teatrų darbo santykius reglamentuoja Darbo kodeksas. Su kūrybiniais darbuotojais sudaromos darbo sutartys. Remiantis kolektyvinėse sutartyse nustatytais atvejais, su kai kuriais teatro darbuotojais yra sudaromos terminuotos darbo sutartys (pavyzdžiui meno vadovai). Darbuotojai, turintys neterminuotą darbo sutartį, atestuojami kas treji metai pagal patvirtintą atestavimo nuostatų tvarką¹⁰⁵.

Tiek nacionalinių, tiek valstybinių teatrų vadovai į pareigas skiriami konkurso būdu. Konkurso tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija. Kandidatas į vadovo pareigas būtinai turi turėti ne mažesnę nei penki metai vadovaujamo darbo patirtį. Taip pat pateikti penkių metų teatro, kuriam pretenduoja vadovauti, kūrybinės veiklos planą. Su konkursą laimėjusiu asmeniu sudaroma terminuota penkių metų darbo sutartis¹⁰⁶.

Teatrų darbuotojų darbo apmokėjimas. Tiek nacionalinių, tiek valstybinių teatrų darbuotojų apmokėjimas reglamentuojamas Darbo kodekso ir kitų įstatymų numatyta tvarka. Kas mėnesį kūrybiniam teatrų darbuotojams yra išmokama 4 MGL dydžio kompensacinė išmoka¹⁰⁷.

Autorinių sutarčių sudarymo tvarka. Teatras, sudarydamas savo repertuarą, gali užsakyti naujus literatūros ar meno kūrinius. Tuomet su jų kūrėjais, autoriais, režisieriais sudaromos autorinės kūrinio užsakymo sutartys. Dažniausiai, remiantis pastaraisiais dokumentais, įgyvendintų kūrinių eskizai lieka autoriui. Teatras, tik sudarius su kūrinių autoriais sutartį, dėl teisių į šiuos kūrinius perdavimo, gali juos įtraukti į savo repertuarą¹⁰⁸.

Intelektinių paslaugų sutartis su atlikėju sudaroma, kai teatras jį samdosi, pavyzdžiui, vienam spektakliui, o gretutinės teisės įstaigai neperduodamos. Tokiu atveju atlikėjui užmokestis dažniausiai mokamas procentine išraiška arba abiejų šalių susitarimu¹⁰⁹.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos viešosios įstaigos įstatymas, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=292068&p_query=&p_tr2=, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 17.

¹⁰⁵ Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas, http://www.istatymas.lt/istatymai/teatru_ir_koncertiniu_istaigu_istatymas.htm, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

¹⁰⁶ Ten pat, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

¹⁰⁷ Ten pat, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

¹⁰⁸ Ten pat, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

¹⁰⁹ Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas, http://www.istatymas.lt/istatymai/teatru_ir_koncertiniu_istaigu_istatymas.htm, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

Teatro repertuaro sudarymas. Teatrai repertuarą formuoja savarankiškai. Jis sudaromas, atsižvelgiant į kūrybinės veiklos programas. Tačiau sezoninės kūrybinės veiklos programos tvirtinamos iki birželio mėnesio pabaigos. Perspektyvinė kūrybinė veiklos programa rengiama trijų - penkių metų laikotarpiui. Kasmet iki gegužės mėnesio teatrų vadovai pateikia ataskaitas apie sezoninės ir perspektyvinės kūrybinės veiklos programos realizavimą¹¹⁰.

Teatro spektaklių, koncertų ir gastrolių organizavimas. Teatrai spektaklius organizuoja bei planuoja savarankiškai. Tiek nacionalinių, tiek valstybinių teatrų gastrolių planai rengiami, remiantis kūrybinės veiklos programomis.

Teatrų ir koncertinių įstaigų valstybiniame valdyme vyriausybės įgaliota institucija atlieka tam tikras funkcijas:

- įgyvendina nacionalinių ir valstybinių teatrų plėtros strategiją;
- tvarko teatrų veiklą reglamentuojančius dokumentus;
- koordinuoja teatrų dalyvavimą tarpvalstybinėse kūrybinėse programose;
- finansuoja kūrybinės veiklos programas ir projektus;
- konkurso būdu skiria ir atleidžia teatro vadovą;
- tvirtina kūrybinės sezoninės veiklos programas;
- tvirtina darbuotojų atestavimo nuostatus;
- skiria ir moka kompensacines išmokas teatrų bei koncertinių įstaigų darbuotojams;
- pripažįsta arba atsisako pripažinti juridinį asmenį teatru ar koncertine įstaiga, pripažįsta netekusiu galios šį pripažinimą;
- tvirtina teatrų ir koncertinių įstaigų tarybos sudėtį, jos nuostatus, apmokėjimo už teikiamas paslaugas tvarką¹¹¹.

Teatrų ir koncertinių įstaigų taryba sudaroma prie Vyriausybės paskirtos įgaliotos institucijos. Ji turi pritariamojo balso teisę. Taryba sprendžia Lietuvos teatrų politikos formavimo ir jos įgyvendinimo klausimus. Taip pat ji gali rekomenduoti teatrą pripažinti netekusiu galios į profesionalų scenos meną. Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymo antrajame straipsnyje profesionalus scenos menas apibrėžiamas, kaip „<...> *viešai atliekamas scenos menas, kurio atlikėjai ar atlikėjų kolektyvas (-ai) yra profesionalai (turintys profesinį išsilavinimą ar*

¹¹⁰ *Ten pat*, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

¹¹¹ *Ten pat*, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 17.

*profesionalaus scenos meno įgūdžių), pagrindines pajamas gaunantys iš šios profesinės veiklos <...>*¹¹². Tarybos sudėtį dviejų metų laikotarpiui tvirtina vyriausybės įgaliota institucija.

Viešieji pirkimai. Vienas sudėtingiausių ir labiausiai darbą apsunkinančių faktorių – viešųjų pirkimų įstatymo taikymas kultūros sektoriuje. Pagal 2008 m. rugsėjo 22 d. patvirtintą įsakymą kultūrinėms įstaigoms galioja tam tikros supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklės, kurios apibrėžiamos dvidešimt trimis punktais. Taigi, norint teatrui įgyti nors ir menkos vertės turta, būtina organizuoti supaprastintą viešąjį konkursą: „<...> supaprastinti konkursai yra atliekami laikantis lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo, abipusio pripažinimo ir proporcingumo principų, konfidencialumo ir nešališkumo reikalavimų <...>“¹¹³. Supaprastintuose pirkimuose turi teisę dalyvauti tiek fiziniai, tiek privatūs ir vieši juridiniai asmenys. Supaprastintas pirkimas pradedamas perkančiosios organizacijos konkurso paskelbimu. Supaprastintame atvira konkurse nurodoma informacija apie norimos įsigyti prekės ar paslaugos pobūdį. Net ir supaprastinti pirkimai, remiantis Viešųjų pirkimų įstatymu, skelbiami viešai:

- „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“;
- Centrinėje Viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje¹¹⁴.

Lietuvoje dažniausiai skelbiami supaprastinti viešieji konkursai, kuriuose svarbiausias kriterijus – mažiausia kaina. Pažymėtina, kad nuo to labiausiai kenčia paslaugų ar prekių kokybė. 2012 m. vasario 29 d. Seime į diskusiją susirinkę kultūros ir meno atstovai akcentavo, jog būtina keisti viešųjų pirkimų taisykles. Beje, daugelio kalbėjusiųjų nuomonė buvo vieninga. Diskusijoje pabrėžta, jog „<...> viešųjų pirkimų procedūros neturėtų būti taikomos autoriniams darbams ar intelektualinei nuosavybei, taip pat įstatymo nereikėtų taip griežtai taikyti organizacijoms, vykdančioms mažos vertės pirkimus <...>“¹¹⁵. Be to, kultūrininkai išreiškė tvirtą poziciją, kad viešųjų pirkimų įstatymas „<...> prieštarauja autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymui, kur subjekto kūrybinė ir atlikėjiška veikla yra individuali ir su nieko nesulyginama <...>“¹¹⁶. VŠĮ „Menų spaustuvė“ direktorius Audronis Imbrasas stebėjosi, jog tokie viešųjų pirkimų įstatymai galioja tik Lietuvoje, o kitose Europos Sąjungos šalyse tokios sistemos nėra. Jis siūlė sukurti paprastesnę sistemą, kuri būtų funkcionali ir užsienio valstybėse: „<...> jei iš tikrųjų norime

¹¹² Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas,

http://www.istatymas.lt/istatymai/teatru_ir_koncertiniu_istaigu_istatymas.htm, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 17.

¹¹³ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklės,

http://mw.eviesiejipirkimai.lt/vpm/SVPTS/svpts_sarasas.asp?SBJ_ID=1020195229, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 20.

¹¹⁴ Centrinė viešųjų pirkimų tarnyba, <http://www.cvpp.lt/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 21.

¹¹⁵ Kultūros ir meno įstaigų vadovai: viešųjų pirkimų įstatymą būtina keisti, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-02-29-kulturos-ir-meno-istaigu-vadovai-viesuju-pirkimu-istatyma-butina-keisti/77899>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 03 05.

¹¹⁶ Ten pat, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 03 05.

sutvarkyti sistemą, kuri veiktų, ir su didesne perspektyva, kurios mes nekvestionuojame, tai mažų mažiausiai reikia labai radikaliai persitvarkyti <...>”¹¹⁷.

3.2.2. Privačių dramos teatrų veiklos specifika

Nepriklausomybės pradžia Lietuvoje lydėjo radikalūs pokyčiai, bandomos praktikoje realizuoti prieštaringos, naujos idėjos. Kita vertus, atmetant senuosius kanonus, ieškota ir atraminių taškų ankstesnėje patirtyje. Nuo tautinio atgimimo prasidėjo savotiškas nepriklausomybės laikotarpis Lietuvos kultūrai bei menui. Steigėsi naujos kultūros ir meno institucijos. Lietuvai nepriklausomybės atgavimas bei tautinis sąjūdis tapo tarsi vartais, pro kuriuos atsivėrė naujos saviraiškos galimybės. Menininkai žengė nauju, individualumo paieškų keliu.

Teatrui virtus viešąją įstaiga, daugelis dalykų tapo paprasčiau išsprendžiami. Tai reiškia, jog teatras, kaip autonomiškas objektas, įgijo laisvę veikti. Antai čia galėjo vykti nuolatinė aktorių rotacija bei kaita. Jis, nebūdamas stacionariu, galėjo disponuoti savo arealu.

Šiandien Lietuvoje veikia nesuskaičiuojama galybė privačių dramos teatrų (žr. 31 priedą). Pirmasis Lietuvoje privatus profesionalus dramos teatras įkurtas 1989 m. ir iki šiol žinomas kaip Keistuolių teatras (VŠĮ „Vilniaus keistuolių teatras“). Kiti privatūs teatrai Lietuvoje pradėjo steigtis tik šaliai atgavus nepriklausomybę. Devintajame dešimtmetyje įkurti profesionalus privatūs dramos teatrai sėkmingai veikia iki šiol ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse. Garsiausi jų – „OKT“, „Meno fortas“, „Utopija“, „Domino“ ar „Cezario Graužinio grupė“ bei kt. Iki šių dienų vis sparčiau besisteigiantys privatūs teatrai tampa rimtų abejonių keliančiu klausimu, kas iš tiesų yra profesionalumas? Pažymėtina, kad šiandieniniai privatūs dramos teatrai nebūtinai pagrindines pajamas pelno iš kultūrinių produktų (tai gali būti mecenavimas, rėmimas, 2% pajamų mokesčių pervedimas, kitos srities produktų ar paslaugų gamyba bei teikimas), o samdomi kviestiniai aktoriai neretai būna ne tos srities profesionalai. Vadinasi, pagal 2004 m. pateiktą profesionalaus scenos meno apibrėžimą šie teatrai neatitinka keliamų kriterijų. Termino profesionalus ar profesionalas reikšmė kyla iš sąvokos profesionalizmas (specialus pasirengimas, mokėjimas dirbti kokį nors darbą, nuodugnus darbo išmanymas).

Privatus teatras turi viešosios įstaigos juridinį statusą. Pagal 1996 m. liepos 3 d. patvirtintą įstatymą viešoji įstaiga – „<...> tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus, vykdamas visuomenei naudingą veiklą

¹¹⁷ Kultūros ir meno įstaigų vadovai: viešųjų pirkimų įstatymą būtina keisti, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-02-29-kulturos-ir-meno-istaigu-vadovai-viesuju-pirkimu-istatyma-butina-keisti/77899>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 03 05.

<...>¹¹⁸. Tokios įmonės buveinė privalo būti Lietuvos Respublikoje. Taip pat ji turi turėti bent vieną sąskaitą banke. Viešojo įstaigos valdymas vyksta, remiantis Viešosios įmonės įstatymu.

Viešosios įstaigos steigėjais gali būti valstybė, savivaldybė, privatus fizinis asmuo, t. y. asmenys nesiekiantys sau naudos. Steigėjų skaičius – neribotas. Steigiant viešąją įmonę, pirmiausia pasirašoma steigimo sutartis. Po to sušaukiamas steigiamasis susirinkimas, kurio metu išrenkamas įmonės vadovas. Viešosios įstaigos steigimo sutartyje nurodomas steigėjų skaičius, veiklos sritis, ginčų tarp steigėjų tvarka ir t.t.. Steigiant viešąją įstaigą, būtini įmonės steigimo įstatai. Tai – pagrindinis dokumentas, kuriuo viešojo įstaiga vadovaujasi savo veikloje. Jeigu patvirtintuose įmonės įstatuose nėra nurodyta kokia nors sritis, kuria įmonė užsiima po jos įsteigimo, vadinasi juridinis asmuo ja užsiima nelegaliai. Viešosios įmonės įstatuose nurodoma išsami informacija: įmonės pavadinimas, teisinė forma, veiklos tikslai, dalininkų susirinkimų kompetencija, sušaukimo tvarka, įstatų keitimo tvarka ir t.t.. Nauja viešojo įstaiga juridinių asmenų registre registruojama tik tuomet, kai parengiami visi reikiami dokumentai: steigimo sutartis, notaro patvirtinti įmonės įstatai, kolegialus dalininkų sąrašas¹¹⁹.

Viešosios įstaigos teisės ir pareigos įgyvendinamos per valdymo institucijas:

- visuotinis dalininkų susirinkimas;
- įstaigos vadovas¹²⁰.

Viešosios įstaigos vadovas organizuoja įmonės veiklą, veikia įmonės vardu santykiuose su kitais asmenimis, taip pat sudaro ir nutraukia darbo santykius su kitais įmonės darbuotojais. Vadovui taip pat priklauso visa įmonės finansinė atsakomybė, dalininkų susirinkimų organizavimas, dokumentų pateikimas juridinių asmenų registru, viešosios įstaigos pateikimas visuomenei ir t.t.. Kaip ir minėta anksčiau, įstaigai gali vadovauti ir visuotinis dalininkų susirinkimas arba kolegiali įstaigos valdymo institucija, tiksliau dalininkų susirinkimo paskirtas asmuo. Jis viešosios įstaigos vardu gali atleisti įmonės vadovą. Kolegialios viešosios įstaigos institucijos veikia pagal jų patvirtintus darbo reglamentus.

Viešosios įstaigos nuosavas kapitalas. Viešosios įstaigos buhalterinė apskaita nustatyta įstatymais ir kitais teisės aktais. Įstaiga gali turėti nuosavą kapitalą, kurį sudaro dalininkų kapitalas bei pelnas. Viešasis juridinis asmuo priešingai nei biudžetinės įstaigos, negauna jokių asignavimų ar

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=292068, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 23.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, http://www.ukmin.lt/web/lt/verslo_aplinka/imoniu_teise/pavyzdiniai_steigimo_dokumentai, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 15.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=292068&p_query=&p_tr2=, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 23.

nuolatinio finansavimo. Tačiau viešosios įstaigos, šiuo atveju privatūs dramos teatrai, gali dalyvauti Kultūros ministerijos ir kitų institucijų (www.krf.lt) skelbiamuose konkursuose finansavimui gauti. Lietuvoje yra ir labai retų išimčių, kuomet galimas municipalinio teatro statuso suteikimas. Šio atvejo ryškus pavyzdys VšĮ „OKT“, kuriam nuo 2013 m. birželio mėn. bus suteiktas Vilniaus miesto teatro vardas. Įgijus šį statusą, teatrui suteikiama galimybė būti dotuojamu savivaldybės (patalpos, finansinis rėmimas ir kt.).

Viešojoje įstaigoje gali būti sudaromi rezervai iš pelno, gauto iš ūkinės komercinės veiklos, numatytos įstaigos įstatuose. Rezervai gali būti keičiami, naudojami ar panaikinami tik visuotinio dalininkų susirinkimo metu. Tačiau jie negali būti mažinami.

Viešoji įstaiga pajamas gali gauti kaip paramą. Tokios lėšos turi būti laikomos atskiroje sąskaitoje. Tačiau viešoji įstaiga negali priimti pajamų, jeigu jos įvardintos naudoti kitiems tikslams, negu nustatyta įstatymuose.

Taigi, pagrindiniai skirtumai tarp profesionalių valstybinių ir privačių teatrų – juridinis statusas, finansavimo formos, pelno bei kapitalo kaupimas, valdymo institucijos bei jų sistema, pavaldumas valstybei (žr. 2 priedą).

3.3. Profesionalaus dramos teatro modernėjimas Lietuvoje

Terminas *modernus* pirmiausia siejamas su naujovėmis, kažko naujo diegimu, sukūrimu. Tarptautinių žodžių žodyne modernumo (pranc. *moderne*) terminas pateikiamas kaip naujausias, šiuolaikinis, atitinkantis šių dienų poreikius ir skonį, atitinkantis naujausius technikos pasiekimus. Europoje pirmą kartą terminas *modernus* buvo pavartotas VI a. ir reiškė tuometinę naują, naujausią kultūrą. Naujoji krikščioniškoji kultūra buvo moderni tuo, kad skyrėsi nuo pagoniškos: „<...> *modernumas visada yra tai, kas nauja, bet tai grynai formalus aspektas, nepasakantis nieko apie naujovės turinį* <...>“¹²¹. Iš tiesų daugelis teigia, jog modernybės sąvoka yra Vakarų kilmės, kilusi maždaug XVIII a. Apšvietos (švietimo) epochoje, tačiau modernizacija vyko jau senovės Graikijoje. „<...> *Išeities taškas modernizacijos procesui yra modernizmas arba modernistinės tendencijos siauresnioje prasme* <...>“¹²², nes viskas, iš esmės, priklauso nuo žmonių pastangų sukurti dirbtinį gyvenimo būdą, kuomet yra gaminamas žmonių veiklos produktas. Agrarinėje visuomenėje modernumo projektas buvo aiškiai kritikuojamas, tačiau dabar galima teigti, jog modernizacijos teorija vėl atgimusi ir ji siejasi ne tik su įvairiausiomis civilizacijomis, kultūromis, bet ir keliais pavidalais ir karto.

¹²¹ Kavolis V., *Kultūros dirbtuvė*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 235.

¹²² *Ten pat*, p. 239.

Nūdienoje įvairiuose diskursuose kalbama apie daugelio sričių modernėjimą, moderninimą, modernizavimą. Pastarojo termino išėties tašku galime laikyti modernizmą. Visas prieš tai minėtas sąvokas galime sujungti į vieną grupę, kuri turi vieną jungiamąją reikšmę – vystymosi ideologiją. Pavyzdžiui: „<...> literatūros moksle šis terminas išivyravo aprašyti literatūros naujovėms, atsiradusioms maždaug nuo 7 - ujų šio šimtmečio metų balandžio 15 dienos trečios valandos popiet <...>“¹²³. Terminas *modernizacija* skirtingose srityse vartojamas skirtingai. Kadangi darbe kalbame apie Lietuvos dramos teatrų modernėjimą, galime teigti, jog lūžis Lietuvos dramos teatruose tarp modernumo ir nemodernumo įvyko XX a. pradžioje, vadinamame reteatralizacijos procese. Didžiosios teatro revoliucijos metu (1887-1935) modernaus teatro teoretikų ir praktikų buvo „<...> bandymas permąstyti tradicines Vakarų kultūros naudotas reprezentacijos sistemas <...>“¹²⁴. Teatro modernėjimą pirmiausia galima tapatinti su perėjimu nuo modernaus prie postmodernaus teatro. Socialiniame gyvenime, mene, moksle, filosofijoje bei kritinėje teorijoje vykstančius pokyčius priimta vadinti postmodernizmo terminu, nužyminčiu kultūrinę erdvę nuo vėlyvojo modernizmo iki nūdienos. Galima teigti, kad postmodernizmas ženklina kaitą, perėjimą prie naujos paradigmos. Postmodernizmas dažnai savyje talpina įvairias, neretai prieštaringas teorines nuostatas.

J. Habermas teigia, jog sąvoka *modernizacija* kaip terminas imtas vartoti tik nuo XX a. šešto dešimtmečio: „<...> modernizacijos sąvoka apima gausėjančius ir vienas kitą stiprinančius procesus: kapitalo kaupimą ir resursų mobilizavimą, gamybinių jėgų plėtojimą ir darbo našumo kėlimą <...>“¹²⁵. Tačiau šio šimtmečio pabaigoje įvyko ženklūs pokyčiai sceninio meno sityje. Perėjimas nuo modernaus teatro prie postmodernaus ir netgi postdraminio reiškė ir naujų teatrinių ženklių atsiradimą. Juos tiesiogiai galime laikyti teatrų modernėjimo išraiškomis.

Naujų sceninių formų paieška. „<...> Laikas po nepriklausomybės atkūrimo – tai ir naujos visuomenės, naujų meno ir kultūros formų atsiradimo, formavimosi laikas <...>“¹²⁶. Po nepriklausomybės atgavimo įsiliejus į tarptautinius teatrinius procesus, lietuvių teatre vyko modernėjo procesas, kuris tęsiasi iki šiol. Teatras – gyvas organizmas. Jis perima naujoves daugelyje atšakų. Teatras gali modernėti kaip institucija, gali modernėti patys kūrėjai, teatrinės raiškos formos.

Teatre nuolatos ieškoma naujų išraiškos galimybių, sceninių formų. Šiandieninis postmodernus, netgi postdraminis teatras, ženkliai skiriasi nuo sovietmečiu egzistavusio Lietuvos

¹²³ Kavolis V., *Kultūros dirbtuvė*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 239.

¹²⁴ Staniškytė J., *Kaitos ženklai: šiuolaikinis Lietuvos teatras tarp modernizmo ir postmodernizmo*, Vilnius: Scena, 2008, p. 35.

¹²⁵ Habermas J., *Modernybės filosofinis diskursas*, Vilnius: Alma Littera, 2002, p. 10.

¹²⁶ Vasinauskaitė R., Lietuvos dramos teatras po 1990 metų, *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, 2009, p. 185.

profesionalaus dramos teatro: „<...> skirtingai nuo sovietinio, ypač 8 - 9 dešimtmečių teatro, kai lietuvių scena angažavosi kaip vienintelė įmanoma romantinės vienatvės ir nepasiekiamų laisvės horizontų erdvė, kai etiniai ir estetiniai idealai egzistavo virtualiame, vien vaizduotės pasaulyje, kaip spektaklio kokybė buvo matuojama jo gebėjimu formuoti aplink save „suokalbio“ bendriją, šiandienos teatro kodu vis dažniau tampa pati spektaklio realybė <...>“¹²⁷. Taigi, šiandieninis teatras ieško kitokio teatrališkumo. Viena naujų sceninių formų – netradicinė erdvė arba išėjimas iš sceninio kvadrato. Tokiu būdu aktorius ir žiūrovo nebeskiria rampa, aktorius tampa „nuogas“ ir prieš žiūrovą ir prieš patį save „<...> akistata apnuogina vaidmens kūrimo procesą <...>“¹²⁸. Pasirinkus tokį netradicinį būdą, aktorius nebeapsaugomas dramaturgine medžiaga ar režisūriniiais niuansais. Kūrybos procesas, marginalizuotas į tam tikrą užribį, laužo sustabarėjusius repertuarinių teatrų standartus (spektakliai rodomi Vilniuje Menų spaustuvėje, Ūkio banko teatro arenoje, netradicinėje erdvėje „Loftas“, Klaipėdoje – Švyturio menų doke).

XX a. paskutinio dešimtmečio pabaiga Lietuvos teatre pasižymėjo, kaip sceninio vaizdingumo perteklius teatre: „<...> vaizdingumą reikėtų suvokti kaip naują sceninį daiktiškumą, sceninės erdvės ir veiksminės spektaklio architektūros pokyčius <...>“¹²⁹. Tokia yra ir Hans Thies Lehman konstruojama postdraminio teatro idėja. Ji vystoma kryptingai, link vientisos fabulos atsisakymo, o pasakojimas (kuriam istorija) įgyja tarsi siurrealistinio sapno formą, kuri yra nevientisa, netolygi, tarsi koliažas. Tai priartėjimas prie tokios formos, kai teatrinis veiksmas tarsi susigretina video montażu: „<...> reikia suvokti, kad postdraminis teatras yra ne vien nauja inscenizacijos teksto rūšis (ir tikrai ne nauja teatro teksto rūšis), tačiau iš esmės šis teatras turi daugiau vyksmo elementų, todėl tekstas tampa antraeilium svarbos dalyku <...>“¹³⁰. Lietuvoje tokių sceninių naujovių pradininkais galime laikyti E. Nekrošų ir J. Vaitkų. Nuo XX a. devintojo dešimtmečio jie savo spektakliuose pradėjo naudoti tik simbolinę bei metaforinę objektų bei garsų kalbą. Šiais pavyzdžiais pradėjo sekti ir kiti to meto režisieriai. Pažymėtina, kad mūsų šalies teatro atstovams pradėjus dalyvauti įvairiuose tarptautiniuose festivaliuose, buvo parodytos ir Lietuvos teatro modernėjimo tendencijos, kurios nenusileido Vakarams. Naujos sceninės raiškos spektakliai, kaip R. Tumino „Maskaradas“, E. Nekrošiaus „Makbetas“ ir „Otelas“, O. Koršunovo „Vasarvidžio nakties sapnas“, „Meistras ir Margarita“, G. Varno „Gyvenimas – tai sapnas“ ir

¹²⁷ Šiuolaikinis Lietuvių teatras – teatrališkumo triumfas ir gyvenimo metaforos, http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_205731_1&biRecordId=37208, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

¹²⁸ Liuga A., *Laiko sužeistas teatras*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 90.

¹²⁹ Vasinauskaitė R., Lietuvių dramos teatras po 1990 metų, *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, 2009, p. 209.

¹³⁰ Lehman H.-T., *Postdraminis teatras*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2010, p. 131.

„Tolima šalis“, laikytini „<...> skirtingos formos ir estetikos, raiškos ir problemų <...>“¹³¹ ribiniai lietuvių teatro pavyzdžiai.

Komunikacija su žiūrovu. Teatologas Christopher Balme¹³² teigė, jog šiuolaikinis teatro mokslas savo objektą apibrėžia ne tiek per erdvę (vaidinimo vieta) ar estetinę prizmę (režisūra ir atlikimas), kiek per santykį su žiūrovais, nes teatras egzistuoja, tik esant publikai. Iš tiesų teatro menas yra pats savaime specifinė komunikacijos sistema tarp scenoje vykstančio veiksmo ir žiūrovo. Su skirtingais laikmečiais besikeičianti teatro koncepcija natūraliai keičia ir komunikacijos principus: „<...> sovietmečiu Rusijos teatro mokyklose, kur studijavo ne viena lietuvių teatrologų karta, laikytasi nuostatos nekalbėti žiūrovų salės vardu, t.y. kiek įmanoma ignoruoti publikos poreikius ir koncentruotis į tai, kas vyksta teatro scenoje <...>“¹³³. Šiandieniniame, vis labiau modernėjančiame teatre, yra išskiriami du teatrinės komunikacijos lygiai: vidinis ir išorinis. Vidinė komunikacijos sistema „<...> remiasi fiktyvių personažų bendravimu scenoje vaizduojamame fiktyviame pasaulyje <...>“¹³⁴, tuo tarpu išorinė komunikacijos sistema „<...> remiasi informacijos apsikeitimu tarp scenos ir žiūrovų salės <...>“¹³⁵.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, teatrui iš naujo teko mokytis naujų komunikacijos formų su žiūrovais. Taigi, lietuvių scenos menas šiandien jau nemažai nutolęs nuo XX a. devintajam dešimtmečiui būdingo „<...> autoreferencinio konceptualumo, ir ieškodamas tiesioginės komunikacijos su žiūrovais, naudoja visas įmanomas priemones <...>“¹³⁶. Šiandienis teatras vis dažniau naudojasi realiu vaidinimo laiku, vis dažniau iškeliamas pats naracijų aktas, o dramaturginis tekstas savaime marginalizuojamas. Todėl postmodernus teatras žiūrovams yra įdomus ne dėl pasenusių temų, o dėl čia ir dabar gimstančio veiksmo, kuris įtraukia ir žiūrovus. Daugelyje spektaklių naudojamas metodas, kai pats žiūrovas nulemia sceninį veiksmą, suformuoja spektaklio finalą. Paskutiniuosius metus išgyvenęs adresato krizę, teatras bando kabintis į konkrečias adresatų grupes, bendruomenes pagal jų vartotojiškuosius prioritetus. Taigi, vienas iš teatro modernėjimo aspektų – prisitaikymas: „<...> jungdamas komerciškumą ir meniškumą, pramoginę ir kritinę funkcijas, teatras šiandien susigrąžina prarastą visuomenės dėmesį ir jaučiasi

¹³¹ Vasinauskaitė R, Lietuvių dramos teatras po 1990 metų, *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2009, p. 210.

¹³² Balme Ch., *The Cambridge Introduction to Theatre Studies*, Cambridge University Press, 2008.

¹³³ *Teatras kaip komunikacijos sistema*, <http://www.elibrary.lt/resursai/LMA/Menotyra/M-29-1.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

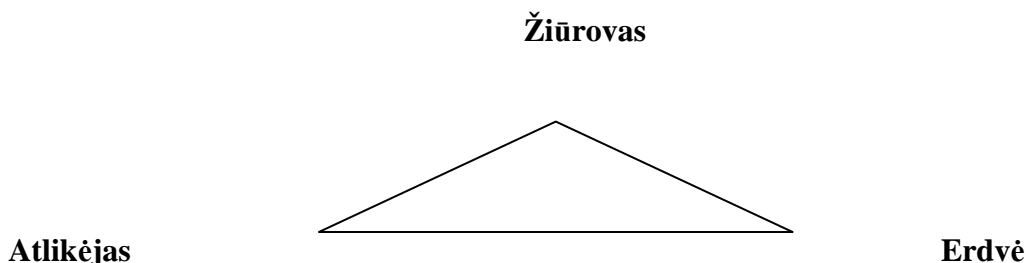
¹³⁴ *Ten pat*, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

¹³⁵ *Ten pat*, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

¹³⁶ *Šiuolaikinis lietuvių teatras – teatrališkumo triumfas ir gyvenimo metaforos*, http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_205731_1&biRecordId=37208, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

esąs reikalinga bendros sociakultūrinės erdvės dalimi <...>¹³⁷. Ch. Balme įvardija tris pagrindinius teatrinės komunikacijos elementus: atlikėjus, žiūrovus ir erdvę.

Ch. Balme teatrinės komunikacijos elementų schema

Žiūrovas pirmiausia patenka į erdvę, kurioje vyksta tiesioginė komunikacija su atlikėju. Taigi, per pastarąjį dešimtmetį jaučiama teatrinė orientacija į universalesnę teatrinę kalbą, kuri pasireiškia įvairiausiais metodais – kalbinį teatrą keičia vaizdiniai, vizualiniai motyvai. Tai skirta „<...> *ne interpretuoti dramaturginį tekstą, o čia ir dabar kurti savarankišką atlikėjų ir žiūrovų diskursą* <...>“¹³⁸.

Teatras be sienų. Šaliai atgavus nepriklausomybę ir atsivėrus sienoms, suaktyvėjo ir kultūrinis gyvenimas, kuris didžiojoje Europos dalyje jau seniai kunkuliavo. Lietuvos teatrai palaipsniui įsiliejo į tarptautinę festivalių bei projektų rinką, kuri supažindino lietuvių teatralus su nauja teatro specifika, o „<...> *šios iniciatyvos atvėrė lietuvių sceną užsienio teatro procesams, naujai dramaturgijai ir naujoms sceninės raiškos galimybėms* <...>“¹³⁹. Teatras, tiesiogine prasme, tapo be sienų. Tarptautiniai mainai, festivaliai ir gastrolės ne vienam režieriui bei grupei suteikė pasitikėjimo. Žymieji lietuvių režisieriai – E. Nekrošius, O. Koršunovas, R. Tuminas, C. Graužinis – pradėjo statyti spektaklius užsienio teatruose. Kai kas iš jų pasiliko dirbti nuolatinai (R. Tuminas – Maskvos J. Vachtangovo valstybiniame akademiniame dramos teatre¹⁴⁰, C. Graužinis – 2007 m. tapo Helsinkio teatro „Viirus“ vadovu¹⁴¹). Lietuvos teatrų spektakliai taip pat buvo laukiami žymiausiuose užsienio teatrų festivaliuose, kaip: „*Edinburgh Fringe festival*“¹⁴², „*Festival d’Avignon*“¹⁴³, „*Athens and Epidaurus Festival*“¹⁴⁴, „*London Internacional festival of theater*“¹⁴⁵

¹³⁷ Šiuolaikinis lietuvių teatras – teatrališkumo triumfas ir gyvenimo metaforos, http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_205731_1&biRecordId=37208, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

¹³⁸ *Ten pat*, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.

¹³⁹ Vasinauskaitė R., Lietuvių dramos teatras po 1990 metų, *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, 2009, p. 188.

¹⁴⁰ Režisierius Rimas Tuminas, <http://vakhtangov.theatre.ru/onstage/directors/tuminas/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 01.

¹⁴¹ Cezaris Graužinis, <http://www.menufaktura.lt/?d=1&p=1673#gsc.tab=0>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 20.

¹⁴² *Edinburgh Fringe festival*, <https://www.edfringe.com/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.

¹⁴³ *Festival d’Avignon*, <http://www.festival-avignon.com/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.

ir t.t.. Pažymėtina, jog tarptauniniai mainai svarbūs ir tuo, jog padeda vystyti meno diskursą. Jie plėtoja socialinius ryšius, suteikia informacijos apie meno naujoves, įkvėpia išūkiams, sustiprina tarpkultūrinį dialogą bei kompetencijas.

Vartotojiškoji visuomenė ir teatrinės estetiškos paslaugos problema. Visais laikais teatras, kaip institucija, tarnavo vieniems ar kitiems tikslams, tačiau pagrindinis jų – pramoga. Pastarasis – industrijų bei technologijų amžius – ne išimtis. Tad daugelis meno sričių tarnauja pramogai, o pramoga vartotojiškai visuomenei. Teatras – simboliškai užkoduota mintis, gyvenimo realiųjų atspindys, suteikiantis veidrodinę pramogą sarkastiškai pažvelgti į save. Pastarąjį dešimtmetį, pradėjus vystyti kūrybinėms industrijoms, teatro veikla taip pat siejama su vartojimo kultūra bei teatrinės estetiškos paslaugos teikimu. Žvelgiant į teatrą, kaip į vieną iš kūrybinių industrijų sričių, galima daryti prielaidą, jog teatrinės produktų vartotojiškumas ne tik skatina konkurenciją, teigiamų idėjų generavimą, bet ir greitesnį modernėjimo procesą: „<...> *kūrybinės industrijos rutuliojasi pirmiausia kaip verslas, perduodantis auditorijai idėjas, įvaizdžius ir patyrimus, kurių ekonominė vertė priklauso nuo to, kaip vyksta subjektyvios simbolių gėrybių reikšmės interpretacijos <...>*“¹⁴⁶. Lietuvoje vis dar populiarus neverislaus meno samprata, kuri neskatina sąveikauti meno ir komercijos. Iki šiol kultūros politika teigiamai nesuformuoja rinkos bei meno sąjungos, tuomet vyksta produkto nuvertėjimas. Neskaitant negatyvių aspektų kultūrinėje politikoje, Lietuvoje po nepriklausomybės atgavimo taip pat pradėjo formuotis atskiros bendruomenės, teatrinės grupės, kurios pradėjo teikti teatrinis produktus patrauklius vartotojiškai visuomenei. Komercinio teatro koncepcija tapo patrauklūs televiziniai veidai, nesudėdinga dramaturgija (dažniausiai komedijos, satyros žanro, anekdotinių situacijų koliažai), lengvai transportuojama scenografija, patogi skubioms gastrolėms. Vienas ryškiausių komercinio teatro pavyzdžių – Domino teatras, įkurtas 2007 m. koncertinės agentūros „*Mackroconcert*“. Komercinio teatro pagrindinis siekis – komerciškai sėkmingi spektakliai. Jie kuriami finansiniais tikslais, o spektaklius galima įvardinti, kaip teatrinis produktus, dažnai turinčius menką meninę vertę, tačiau „<...> *jo kūrėjų gebėjimas pritraukti žiūrovų mases – atskira meistrystės rūšis, susijusi su vadybos, masinės sceninės estetikos ir dabartinių publikos poreikių išmanymu <...>*“¹⁴⁷. Taigi, žvelgiant į teatrinės komercinių produktų poreikį Lietuvoje, galima teigti, jog pastarasis reiškinys yra patrauklus bei reikalingas visuomenei. Šalies teatrų lankytojai turi pasirinkimo galimybę – lankytis meninę vertę turinčiuose spektakliuose

¹⁴⁴ *Athens and Epidaurus Festival*, <http://www.greekfestival.gr/en/article11-vision.htm>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.

¹⁴⁵ *London International festival of theater*, <http://www.liftfestival.com/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.

¹⁴⁶ *Kūrybinių industrijų raida ir meno komunikacijos samprata Lietuvoje*, <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2009/3/203-212.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 18.

¹⁴⁷ *Apie komercinį teatrą Lietuvoje*, <http://pramogos.delfi.lt/kultura/apie-komercini-teatra-lietuvoje.d?id=18215468>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 11.

arba vartoti nesudėtingus teatrinius produktus – pramoga.

4. LIETUVOS PROFESIONALIŲ DRAMOS TEATRŲ MODERNĖJIMO TYRIMAS. TEATRŲ DARBUOTOJŲ NUOMONĖ

4.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Darbo tyrime, norint ištirti Lietuvos profesionalių dramos teatrų modernėjimo galimybes, pasirinktas tiek kiekybinis, tiek kokybinis tyrimas bei jų principai. Kiekybine prasme tyrime skaičiais įvertintas visuomenės poreikis profesionaliems dramos teatrams. Tyrimas buvo įvertintas pagal žmonių amžiaus grupes, lytį ir t.t.

Kokybinis tyrimas pasirinktas dėl to, kad tai yra multimetodas „<...> apimantis interpretacinį, natūralistinį požiūrį į tiriamą subjektą tais terminais, kokiais jį suvokia žmonės <...>“¹⁴⁸. Kokybinis tyrimas prasidėjo nuo mokslinės literatūros studijavimo. Vėliau, atsižvelgiant į tyrimo specifiką, pasirinkta tinkamiausia tyrimo strategija, metodai. Kokybinių tyrimų strategijos gali būti įvairios: atvejo studijos, etnografija, *grounded* teorija, biografinė studija ir t.t.. Šiam tyrimui pasirinkta atvejo studija, nes būtent ši strategija „<...> siekia suprasti atvejį kuo giliau, jo natūralioje aplinkoje, susipažįstant su jo sudėtinga struktūra ir turiniu <...>“¹⁴⁹. Vienas iš tyrimo metodų – individuali anketinė apklausa raštu, nes trunka trumpiau nei interviu. Yra įvairių vyraujančių nuomonių apie pastarąjį duomenų rinkimo būdą, nuo neigiamos, nes išlieka galimybė, kad į tokias anketas mažai kas atsako, iki teigiamos, nes „<...> ši apklausos forma yra gana informatyvi ir, be abejo, tinka moksliniuose tyrimuose <...>“¹⁵⁰. Tačiau atviruose klausimuose respondentams buvo suteikta galimybė savarankiškai ir neskubant formuluoti atsakymus. Kitas tyrimo metodas – dokumentų tyrimo analizė. Šis metodas pasirinktas neatsitiktinai, nes buvo galimybė „<...> tyrinėti informaciją apie šiuo metu nebeegzistuojančius ankstesnius įvykius bei procesus <...>“¹⁵¹, juos lyginti bei gretinti. Šiame tyrime remtasi teksto formą turinčiais dokumentais, kurie įprastai naudojami moksliniuose tyrimuose. Naudoti šie tekstų tipai:

- mokslinės knygos ir moksliniai žurnalai;
- laikraščiai ir publicistiniai žurnalai (internetiniai archyvai).

Galima pažymėti, jog mokslinės knygos naudotos, kad būtų sukurtas tinkamas tyrimo instrumentas. Tuo tarpu laikraščiai ir žurnalai analizuoti, taikant sudarytą tyrimo instrumentą.

¹⁴⁸ Luobikienė I., *Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga*, Kaunas: Technologija, 2010, p. 50.

¹⁴⁹ *Ten pat*, p. 56.

¹⁵⁰ Kardelis K., *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas: Technologija, 1997, p. 131.

¹⁵¹ Luobikienė I., *Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga*, Kaunas: Technologija, 2010, p. 88.

Ruošiantis tyrimui, remtasi autoritetingais autoriais, esamais tyrimais, sudaryta pirminė operacionalizacija. Pasinaudojant šio tyrimo instrumentu, siekta, pasitelkiant periodinėje spaudoje pateiktais straipsniais, interviu, esamais tyrimais analizuoti galimą Lietuvos profesionalių dramos teatrų modernėjimą globalizacijos sąlygomis. Pats instrumentas sudarytas, remiantis moksline literatūra, analizuojant ir interpretuojant dramos teatro modernėjimo klausimais.

Tyrimė naudotas apklausos metodas: „<...> tai yra duomenų rinkimo technika, respondentams atsakinėjant į pateiktus klausimus <...>“¹⁵². Yra galimi du atvejai: 1) rinkti informaciją raštu (kai respondentai užpildo anketą); 2) atlikti interviu (informacija renkama žodžiu). Darbe naudotos anketos raštu.

Tyrimui sudarytos dvi anketos, kurios skyrėsi tiek adresatais, tiek klausimų tipais. Pirmoji anketa skirta plačiajai visuomenei (kiekybinio tyrimo anketa), skirstoma pagal skirtingas amžiaus kategorijas, norint išsiaiškinti, kokią vietą teatras užima žmonių gyvenime (žr. 4 priedą). Pastaroji anketa sudaryta iš uždarų klausimų, t. y. su pateiktais atsakymo variantais (kai kur su galimybe respondentui pateikti savo variantą). Taip pat anketoje pateiktas vienas atviras klausimas.

Antroji anketa (kokybinio tyrimo anketa) – klausimynas skirtas įvairių Lietuvos profesionalių dramos teatrų darbuotojams. Kaip anksčiau tekste minėta, profesionalūs teatrai skirstomi į: 1. Biudžetinius (valstybinius) 2. Privačius (viešąsias įstaigas). Į anketoje pateiktus klausimus atsakinėjo teatrų darbuotojai, dirbantys pagal įvairias darbo sutartis, kurių pareigos nuo vadovų iki administratorių. Anketa sudaryta iš dešimties skirtingų klausimų (žr. 3 priedą). Šios anketos pagalba siekta išsiaiškinti, kokia yra teatralų nuomonė apie galimą teatrų modernėjimo procesą globalizacijos sąlygomis. Anketoje visi klausimai – atviro tipo. Didžioji anketų dalis respondentams pateikta elektroniniu paštu, pačių respondentų pageidavimu. Kitos anketos respondentams paduotos tiesiogiai į rankas. Taigi, tyrime taikyti du metodai: apklausa raštu ir dokumentų-šaltinių analizė.

4.2. Teatrų darbuotojų nuomonės tyrimas

Atliekant apklausą raštu su teatro darbuotojais, siekta išsiaiškinti jų požiūrį bei nuomonę apie teatrų modernėjimo procesą. Anketoje buvo pateikta dešimt atvirų klausimų:

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?

¹⁵² Luobikienė I., *Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga*, Kaunas: Technologija, 2010, p. 49, 57

3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

Visų pirma buvo siekiama išsiaiškinti, kiek įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Globalizacijos procesus, kaip ir minėta anksčiau tekste, galima skirstyti į ekonominius, socialinius, kultūrinius. Išsiaiškinta nuomonė veda prie išvados, kad pastarieji terminai išties vartotini įvairiuose šiuolaikinio gyvenimo diskursuose. Iš trylikos apklausų raštu dvylika respondentų teigė vartojantys minėtuosius terminus ir net labai dažnai. Artūras Šimonis teigė, jog „<...> šie terminai vartotini ir plačiai vartojami. Ypač per televiziją <...>“¹⁵³, jam antrino ir Žydrūnas Ramonas: „<...> taip, žodis globalus yra naujas mano kalboje. Naujas, bet dažnai naudojamas <...>“¹⁵⁴, taip pat Tomas Jašinskas: „<...> manau su globalizacija susiję terminai vartotini ir kuo toliau, tuo labiau <...>“¹⁵⁵, ir Simas Buziliauskas: „<...> tai naudojama daugelyje sričių, tik ne visada suvokiama globalizacijos tikroji reikšmė <...>“¹⁵⁶. Daugeliui respondentų globalizacijos reiškinys asocijavosi su negatyviais aspektais, tad daugelis procesą vertinamo neigiamai, pvz. Milginta Palubinskaitė teigė: „<...> trinamos ribos, didėja kosmopolitizmas. Pasaulis siekia viską unifikuoti, suvienodinti <...>“¹⁵⁷, T. Jašinskas: „<...> šiuolaikiniame pasaulyje daugybė tiek mentalinių, tiek geografinių ribų ištrintos ar bent jau gerokai pablukusios. Pasaulyje, kuriame nuolat, be paliovos prarandamas tautinis identitetas, o naujais

¹⁵³ Apklausa raštu, respondentas scenografas Artūras Šimonis, žiūrėti 7 priedą.

¹⁵⁴ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro, pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, žiūrėti 15 priedą.

¹⁵⁵ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

¹⁵⁶ Apklausa raštu, respondentas laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas, žiūrėti 14 priedą.

¹⁵⁷ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

*katalizatoriais tampa tik reprodukcija <...>*¹⁵⁸, Ingrida Simanauskaitė „<...> kultūroje etnoso labai mažėja <...>“¹⁵⁹. Atkreiptinas dėmesys, jog daugeliui respondentų globalizacija siejosi su kosmopolitizmu, tautinio identiteto nykimu, geografinių ribų praplėtimu, technologijomis, komunikacijomis. Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedą Šatkauskienė teigė, jog net ir globalizacijos įtakoje lietuvių kultūra gali laisvai išsaugoti savo tapatumą ir savastį: „<...> kultūros globalizacija yra neginčytina šiuolaikinės kultūros egzistavimo dalis. Klausimas - kaip globalizacija paliečia kiekvieną šalį, meno sritį, kokios jos formos dominuoja, tarkim, Lietuvoje. Jos ignoruoti ar bijoti nėra prasmės. Lietuvių kultūra, išlaikydama savastį, gali laisvai integruoti savyje ir globalią patirtį <...>“¹⁶⁰.

Pažymėtina, jog tik vienas iš raštu apklaustų respondentų Linas Lukošius teigė nieko negirdėjęs apie globalizacijos reiškinių: „<...> ne, neteko girdėti. Manau, tokie terminai nevartojami <...>“¹⁶¹.

Antruoju pateiktu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę, apie globalizacijos įtaką Lietuvos kultūrai. Iš trylikos apklaustųjų raštu tik Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas teigė, kad globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai maža, nes „<...> Lietuvos kultūra – pernelyg hermetiška, inertiška ir savipakankama <...>“¹⁶². Visi kiti apklaustieji teigė, kad globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai didžiulė ir nesustabdoma. Daugelio respondentų vertinimas buvo negatyvus. Ž. Ramono nuomone „<...> Lietuvos kultūra yra draskoma, nes ji neturi savo stiprių šaknų. Kultūros lygis labai dažnai yra lyginamas ne su praeityje buvusiu, o su pasauliniais standartais <...>“¹⁶³. Atsakyme Ž. Ramonas teigė, kad Lietuva, kaip nacionalinė valstybė, globalizacijos įtakoje gali visiškai prarasti savo identitetą. Jam antrino ir I. Simanauskaitė, kuri teigė, kad dėl globalizacijos poveikio Lietuvos kultūra nebetenka autentiškumo, jai pritarė režisierė Loreta Vaskova, jos nuomonė buvo tokia: „<...> nebetekome geografijos, viskas pagreitėjo ir vykdoma kultūrinė veikla įgavo kitas formas <...>“¹⁶⁴. Apie šalies autentiškumo nykimą užsiminė ir VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė M. Palubinskaitė: „<...> Lietuvos kultūrai ir apskritai kultūrai globalizacija gali turėti pražūtingą poveikį, nes bet kurios kultūros egzistencijos pagrindas yra tos kultūros autentiškumas. Autentiška kultūra gali gyvuoti tik

¹⁵⁸ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

¹⁵⁹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

¹⁶⁰ Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedą Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

¹⁶¹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro aktorius Linas Lukošius, žiūrėti 8 priedą.

¹⁶² Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

¹⁶³ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro, pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, žiūrėti 15 priedą.

¹⁶⁴ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

izoliuotoje aplinkoje. Tam tikroje terpėje, kuri geba apsaugoti vienos ar kitos šalies kultūrą nuo kitų kultūrų įkyrios invazijos. Mažos šalies kultūrai visada kyla pavojus susiniveliuoti ir išnykti, kuomet ji susiduria su didelės šalies kultūra, nes didelė šalis, linkusi dominuoti, ir anksčiau ar vėliau „praryja“ mažos šalies kultūrą <...>“¹⁶⁵. Režisierėi Greta Kazlauskaitė, VŠĮ „Apeirono teatras“ įkūrėjai globalizacijos įtaka kultūrai asocijavosi su diletantiškumu: „<...> stipriausiai juntamas vartotojiškos pigios kultūros produkto vešėjimas. Menas virsta verslu, tai yra menas nyksta <...>“¹⁶⁶. Tačiau režisierius T. Jašinskas laikėsi priešingos pozicijos: globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai yra teigiama: „<...> Lietuva pagaliau nebėra vien tik rytų Europos „pauodegys“, bet vis dažniau reikalinga ir globaliuose pasaulio dalykuose: paramos teikimas kitiems, bei tos paramos gavimas patiems. Pirmininkavimas, nūnai, ir Europos Sąjungai. Ir, bene, svarbiausias dalykas – saugumas, nes minėtąjį „pauodegį“ saugo NATO skėtis <...>“¹⁶⁷. Jam antrino aktorius S. Buziliauskas, jis teigė: „<...> Lietuvos kultūra privalo eiti koja kojon su visuomene, atsigręždama kartais į visuomenę, atsigręždama kartais į praeitį, kartais žvilgtelėdama į ateitį, bet nuolat vystytis ir derintis prie to, kas vyksta čia ir dabar. O Lietuvos kultūros vystymuisi tai puikiai sekasi <...>“¹⁶⁸. Teigiamos nuomonės apie globalizacijos padarinius laikėsi ir N. Šatkauskienė, kuri teigė, jog Lietuva turi išmokti pasinaudoti globalizacijos teikiamais privalumais: „<...> Lietuvoje dažnai girdime neigiamas nuostatas, kai kalbama apie globalizaciją. Tai tarsi blogis, naikinantis mūsų kultūrą, suniveliuojantis skirtumus ir pan. Tačiau globalizacijos procesas vyksta jau seniai ir šiandien jau galima kalbėti apie tai, kad jos poveikis nėra destruktivus. Mūsų uždara kultūra atsivėrė įvairesnei patirčiai, kitos kultūros supratimas tik papildė mūsų lietuviškąją kultūrą ir dar aiškiau parodė, kuo mes skiriamės, kuo esame unikalūs. Todėl iš esmės įtaka yra teigiama. Svarbu mokėti naudotis globalizacijos teikiamais privalumais, nekopijuoti ir nežeminti savos kultūros, kaip menkesnės kitų didesnių kultūrų atžvilgiu <...>“¹⁶⁹. Taigi, praktiškai visi kultūros atstovai minėjo jaučiantys dvejopą tiek teigiamą, tiek neigiamą globalizacijos poveikį kultūrai.

Trečiuoju klausimu, kuris buvo pateiktas respondentams buvo siekiama išsiaiškinti, ar globalizacijos poveikis jaučiamas Lietuvos kultūros politikoje. Iš trylikos apklaustų teatralų penki jų teigė, jog globalizacijos poveikis yra juntamas Lietuvos kultūrai politikai. Keturi respondentai neigiamai vertino šią įtaką. Ž. Ramonas teigė: „<...> kultūros politika formuojama iš „viršaus“. Ji

¹⁶⁵ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VŠĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

¹⁶⁶ Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VŠĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti 10 priedą.

¹⁶⁷ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VŠĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

¹⁶⁸ Apklausa raštu, respondentas laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas, žiūrėti 14 priedą.

¹⁶⁹ Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedą Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

paremta globaliais standartais, o ne tuo, kas būtina čia ir dabar <...>¹⁷⁰, jam antrino režisierė G. Kazlauskaitė: „<...> viena iš priežasčių, kodėl greta globalios ekonominės krizės Lietuvoje žygiuoja ir kultūrinis nuosmukis <...>¹⁷¹. Panašios nuomonės laikėsi M. Palubinskaitė: „<...> Lietuva turi išsiugdžiusi nepilnavertiškumo kompleksą. Be to, Lietuva – jauna ir dar nelabai sąmoninga valstybė, tad jos piliečiai menkai arba išvis nepažįsta ar nenori pažinti savo kultūros giliai. Lietuviai visuomet labiau žavėjosi svetimų šalių kultūromis. Pvz. jaunoji lietuvių karta apie „Helowyno“ papročius žino geriau ir daugiau nei apie Vėlinių tradicijas ir t.t., o ir valstybė nesuinteresuota rūpintis globalizacijos Lietuvos kultūrai keliama grėsme, nes kapitalistinės valstybės interesai svetimi <...>¹⁷², bei G. Grajauskas: „<...> globalizacijos poveikiu galime laikyti „prioritetinės kultūros“ išsigalėjimą. Jį vertinčiau prieštarigai – finansuojami projektai pristatomi profesionaliausiai. Ne turinys, o forma <...>¹⁷³. I. Simanauskaitė, Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai, teigiamai įvertino globalizacijos poveikį Lietuvos kultūros politikai, pasak jos „<...> remiami dideli tarptautiniai projektai <...>¹⁷⁴. Visiems respondentams šis klausimas pirmiausia asocijavosi su neigiama kultūros politikos situacija Lietuvoje, todėl likusieji aštuoni respondentai net neužsiminė apie jaučiamą globalizacijos poveikį Lietuvos kultūros politikai. Apklaustieji minėjo tik apie prastą kultūros politikos situaciją šalyje. G. Grajauskas: „<...> kultūros politikos – nuoseklios valstybės strategijos – iki šiol nematau <...>¹⁷⁵, G. Kazlauskaitė „<...> kultūros politika Lietuvoje stipriai pakrikusi <...>¹⁷⁶, A. Šimonis „<...> kultūros politika Lietuvoje yra labai prasta, o aiškesnė schema ar kryptis, ar bent užuomina politikoje ar šioje srityje, kol kas apskritai neapčiuopta <...>¹⁷⁷, T. Jašinskas „<...> Lietuvoje kultūros politikos nėra, vien ko vertas argumentas, kad nė viena politinė partija neišskiria kultūros kaip prioritetinės srities. Yra tik paskiri fragmentai, bandant priešokiais ją formuoti ar gauti investicijų iš ES <...>¹⁷⁸, L. Lukošius „<...> kultūra ir politika du nederantys dalykai. Kita vertus teisinėje valstybėje to neišvengsi. O vertinu kultūros politiką prastai. Manau, šis mechanizmas dirba labai vangiai tiek vidine, tiek globaline prasme <...>¹⁷⁹, L. Vaskova „<...> Lietuvos

¹⁷⁰ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro, pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, žiūrėti 15 priedą.

¹⁷¹ Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti 10 priedą.

¹⁷² Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

¹⁷³ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

¹⁷⁴ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

¹⁷⁵ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

¹⁷⁶ Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti 10 priedą.

¹⁷⁷ Apklausa raštu, respondentas scenografas Artūras Šimonis, žiūrėti 7 priedą.

¹⁷⁸ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

¹⁷⁹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro aktorius Linas Lukošius, žiūrėti 8 priedą.

kultūros politika nespėja su vykstančiais pasikeitimais <...>¹⁸⁰, N. Šatkauskienė „<...> kultūros politika – labai problemiškas klausimas. Apie tai kalbama, bet niekas nežino tiksliai, kokia ta mūsų kultūros politika realybėje. Žvelgiant iš praktinės pusės, akivaizdu, kad Lietuvoje trūksta ir aiškios, pasauliui atviros kultūros strategijos vizijos. O tai, kas galbūt jau yra išdėstyta teoriškai, neįgyvendinta iki šiol <...>¹⁸¹. Tik vienas respondentas Gintautas Bėjeris į šį klausimą atsiliepė teigiamai „<...> manau, situacija yra visai nebloga. Žinoma, visada atsiranda tokių, kuriems vis maža, bet savo atveju kultūros politikos situaciją vertinu tikrai palankiai <...>¹⁸². Vienas iš apklaustųjų teigė, kad tai per daug abstraktus klausimas ir į jį neatsakė.

Ketvirtuoju klausimu buvo siekiama sužinoti respondentų nuomonę apie tai, kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras. Iš trylikos apklaustųjų raštu septyni respondentai atsakė, kad teatras užima svarbią poziciją. Pastarųjų nuomonė buvo tokia: G. Kazlauskaitė: „<...> teatras, kaip šou Lietuvoje užima padorią rinkos vietą <...>¹⁸³, M. Palubinskaitė teigė „<...> teatras Lietuvos kultūroje užima svarbią vietą. Ypač okupacijos metais, kuomet pasitelkęs Ezopo kalbą teatras kalbėjo apie labai svarbius Lietuvai dalykus – nacionalizmą, kovą už savo identitetą ir t.t. Be to, teatras kritikavo valdančiuosius organus, jų vykdomą politiką, apeidamas cenzūrą ir taip nušviesdamas Lietuvos piliečiams tikrąją valstybės situaciją. Ne tik teatro, bet ir apskritai meno misija, visais laikais buvo parodyti visuomenei, kaip ir kokiose sąlygose ji gyvena ir kaip (ne)turėtų gyventi. Šiandien Lietuvos teatras iš dalies tęsia sociumo švietimo ir kritikavimo misiją ir atlieka socialinio prusinimo bei kritikos funkcijas. O jaunoji teatralų karta eina eksperimentavimo keliu, ieško naujų teatrinės išraiškos priemonių, stengiasi ieškoti savos unikalios kalbos, kuria stengiasi prabilti į savo kartos, jaunąjį žiūrovą. Žinoma, labai daug Lietuvos teatre yra ir stagnacijos, sustabarėjimo, nenorėjimo keistis. Be to, modernioji, šiuolaikinė individualistinė visuomenė pamažu nusigręžia nuo (kaip paradoksalu) globalių pasaulio problemų vaizdavimo teatre ir linksta prie individualių problemų reflektavimo scenoje. Tai būdinga jaunesiems teatro kūrėjams, kurie stokoja gyvenimiškos patirties bei plataus pasaulio suvokimo <...>¹⁸⁴, G. Grajauskas: „<...> vieną svarbiausių, nors teatro (literatūros, dailės ir t.t.) įtaka nuo sovietmečio smarkiai sumažėjusi <...>¹⁸⁵, G. Bėjeris: „<...> teatras Lietuvos kultūroje visada užimdavo svarbų tiek vidiniame šalies gyvenime, tiek aukščiausiame lygyje reprezentuodamas mūsų šalį kitose valstybėse <...>¹⁸⁶,

¹⁸⁰ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

¹⁸¹ Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedė Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

¹⁸² Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

¹⁸³ Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti žiūrėti 10 priedą.

¹⁸⁴ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

¹⁸⁵ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

¹⁸⁶ Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

S. Buziliauskas: „<...> teatras vienaip ar kitaip, vienas iš gyviausių menininkų bendravimo su visuomene būdų, tai neatsiejama kultūros dalis. Senoji teatralų karta darė ir tebedaro nemažą įtaką visuomenės sąmonei. Jaunoji teatralų karta savo ruožtu taip pat atranda savo žiūrovą ir ugdo jį <...>“¹⁸⁷, L. Vaskova: „<...> Lietuvos kultūroje teatras užima svarbią poziciją. Tai vienas iš menų, kuris aktyviai reprezentuoja Lietuvos kultūrą už jos ribų <...>“¹⁸⁸.

Trys iš trylikos apklaustųjų laikėsi nuomonės, kad teatras nėra svarbus Lietuvos kultūroje. Tiek scenografas A. Šimonis teigė, kad teatro svarba Lietuvoje yra katastrofiška, tiek Ingrida Simanauskaitė teigė, jog „<...> teatras vis labiau stumiamas į užribį <...>“¹⁸⁹.

Dviejų apklaustųjų nuomonės buvo dviprasmiškos. Taigi, jų negalima priskirti nei prie vienos, nei prie kitos grupės (teigiamos ar neigiamos). Respondentų nuomonė apie teatro svarbą Lietuvos kultūroje buvo tokia: T. Jašinskas teigė: „<...> šiandien sunku apie tai pasakyti, nes vyksta pereinamasis etapas, kuomet vis mažiau reikia reflektuojančio teatro ir vis daugiau pramogos. Nors bendrame kontekste teatras Lietuvoje dar ne taip senai buvo vienas iš tautinio identiteto formavimo instrumentas bei skirtingų žmonių grupių vienytojas <...>“¹⁹⁰, Ž. Ramonas: „<...> tai yra viena iš meno formų. Jos nenumuojamos <...>“¹⁹¹, N. Šatkauskienė: „<...> teatras užima tokią pat vietą, kaip ir kiti menai, sudarantys Lietuvos kultūros stuburą. Nei kažkuo ypatingą, nei per daug nustumtą į šoną. Kristalizuojasi vakarietiška sistema: dalis teatro pasuko komercine linkme, dalis laikosi aukštų kriterijų, dalis laviruoja. Šiandien teatro vieta, panašu, ima stiprėti (kurį laiką nepriklausomybės metais teatrą buvo pakeitęs politinis „teatras“, o šiandien teatras grįžta į savo pozicijas). Nors komercinių, valstybinių ir kt. teatrų padėtis nėra nei aiški, nei gera, nei stabili. Manau, bręsta reformos <...>“¹⁹².

Penktuoju ir šeštuoju anketos klausimais buvo siekiama išsiaiškinti apie įvairiausio lygio tyrimus atliktus Lietuvos dramos teatruose. Taip pat buvo bandoma išsiaiškinti respondentų nuomonę, ar reikia modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą. Pažymėtina, kad iš trylikos apklaustųjų šeši jų teigė nieko nežinantys apie įvairiausio lygio tyrimus susiejusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija. Septyni respondentai teigė esą girdėję apie įvairius atliktus tyrimus, tokius kaip:

- Kauno nacionalinio dramos teatro rekonstrukcijos projektas;

¹⁸⁷ Apklausa raštu, respondentas laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas, žiūrėti 14 priedą.

¹⁸⁸ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

¹⁸⁹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

¹⁹⁰ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VŠĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

¹⁹¹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro, pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, žiūrėti 15 priedą.

¹⁹² Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedė Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

- Klaipėdos dramos teatro rekonstrukcijos projektas;
- Lietuvos dramos teatrų efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės (tyrimas buvo vykdomas 2010 metų gruodį, jį finansiškai parėmė Kultūros rėmimo fondas. Tyrimo vadovas Audronis Liuga);
- M. Starkevičiūtės tyrimas „Lietuvos teatrų ir koncertinių organizacijų išlaidų įvertinimas“.

Kai kurių projektų įgyvendinimą teko stebėti ir patiems kūrėjams. Pavyzdžiui, Kauno nacionalinio dramos teatro rekonstrukcijos projektą stebėjęs aktorius Gintautas Bėjeris teigė: „<...> teko matyti teatro modernizacijos procesą ir juo esu labai patenkintas <...>“¹⁹³. Respondentas Linas Lukošius teigė per savo darbo praktiką matęs tik Klaipėdos dramos teatro rekonstrukcijos projektą bei scenos įrangos modernizavimą, kitokių tyrimų nėra girdėjęs. Taip pat Klaipėdos dramos teatro pastatymų dalies vedėjas Ž. Ramonas teigė girdėjęs apie Lietuvos teatrų audito tyrimus kurių tikslas efektyvinti teatro darbą finansiniu požiūriu. VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė M. Palubinskaitė šiuo klausimu plačiai išreiškė savo nuomonę, ji teigė: „<...> esu įsitikinusi, kad kalbant apie profesionaliuosius Lietuvos teatrus susiduriama su situacija, jog skęstančiųjų gelbėjimas yra pačių skęstančiųjų reikalas, kalbant bent jau apie išorinę teatro modernizaciją. Pačių pastatų atnaujinimo problemas. Jeigu Lietuvos kultūros centrai gavo ES lėšas ir iš pagrandų susitvarkė ir atnaujino savo scenas, tai profesionalių teatrų atnaujinimui trūksta lėšų. Puikūs du pavyzdžiai yra Klaipėdos mieste, tai Klaipėdos dramos teatras, kuriame atliekami darbai nuolat stringa, nes vis pritrūksta lėšų ir Klaipėdos muzikinis teatras, kuris vis dar eina kryžiaus kelius, bet, regis, niekaip nepajuda iš mirties taško. Kalbant apie vidinę, sistemos restruktūrizaciją, tai vienokia ar kitokia ji, manau, nors vangiai, bet vyksta, nes tą vyksmą inspiruoja vis augantys globalaus žiūrovo poreikiai. O kadangi teatras be žiūrovo išnyktų, tai išvados peršasi pačios. Jei teatras nesikeis, jis išnyks <...>“¹⁹⁴.

Į klausimą, ar reikia moderninti Lietuvos dramos teatrų sistemą, beveik visi respondentai buvo vienareikšmiškos nuomonės. Jų nuomone, yra būtina modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą. Tik vienas respondentas, Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris teigė, kad modernizacijos nereikia, nes „<...> jau ir taip pakankamai modernu <...>“¹⁹⁵. Pažymėtina, kad minimas aktorius dirba Kauno nacionaliniame dramos teatre, kuris prieš metus buvo renovuotas nuo pastato iki veiklos sistemos. Visi kiti, t.y. dvylika respondentų laikėsi pozicijos dėl esminio dramos teatrų sistemos moderninimo. Pastarųjų nuomonė buvo tokia: G.

¹⁹³ Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

¹⁹⁴ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

¹⁹⁵ Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

Grajauskas teigė, kad „<...> biudžetiniai teatrai yra pernelyg apkrauti nereikalingu popierizmu – planais, ataskaitomis ir t.t. Jie bereikšmiai ir betiksliai, o kartais ir beprasmiški. Teatras nėra fabrikas, berods nuo sovietmečio iki šiol šito taip ir nesupratome <...>“¹⁹⁶, jam antrino ir Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja N. Šatkauskienė, kuri teigė „<...> modernizuoti būtina, nes sistema yra daugelį metų nekeista, ji tiesiog permesta iš senų laikų, o dabartinė situacija smarkiai pasikeitusi. Teatruose klesti daug ydingos praktikos <...>“¹⁹⁷. Panašios nuomonės buvo ir aktorius S. Buziliauskas bei režisierė L. Vaskova, jie teigė „<...> jei kalbama apie teatrų santvarkos ir vidaus modernizavimą, tai būtinai reikia modernizuoti, kadangi šiuo metu sovietinė sistema su švaistomomis valstybės lėšomis ir jokios atsakomybės už rezultatus nebuvimu, veda Lietuvos teatrą į pražūtį <...>“¹⁹⁸, L. Vaskova: „<...> per dvidešimt tris metus, mes turime tik užsitęsusių reformų, sistema nereformuota iki galo. Būtina pagerinti teatrų darbą <...>“¹⁹⁹. Keturi respondentai buvo panašios nuomonės apie amžiaus cenzo įvedimą, konkurencijos skatinimą bei rotaciją. Klaipėdos dramos teatre dirbantis Ž. Ramonas teigė: „<...> tai yra būtina. Amžiaus cenzo įvedimas. Teatro personale per didelis amžiaus atotrūkis tarp kartų, pamiršamos perduoti tradicijos. Dėl tos pačios priežasties mažėja inovacijų priėmimas ir pritaikymas <...>“²⁰⁰, panašios nuomonės laikėsi ir režisierius T. Jašinskas, kuris teigė, kad „<...> būtina vadovų rotacija, kuri skatintų konkurenciją, kokybę <...>“²⁰¹. Jiems antrino ir režisierė G. Kazlauskaitė, kuri minėjo, jog modernėjimas tiesiog būtinas, nes „<...> dabar teatrai savo vidaus politika uždaro duris jauniems kūrėjams <...>“²⁰², taip pat ir scenografas A. Šimonis. Jo nuomonė buvo, kad teatrus moderninti reikia iš esmės, o priešasčių tam daug, tačiau „<...> esminė – teatre dirbančių žmonių socialinis - kūrybinis statusas <...>“²⁰³. Likusieji keturi respondentai, kurie išreiškė nuomonę apie reikiamą dramos teatrų sistemos modernizaciją, buvo panašios nuomonės ir apie šio laikmečio aktualumą ir patrauklumą žiūrovui bei technines naujoves. Vėl „Laisvasis teatras“ direktorė M. Palubinskaitė: „<...> teatras yra akimirkos menas ir jis turi spėti su laikmečiu ir pirmas priimti ir įvaldyti naujas sistemas, patrauklias žiūrovui, bet neužmiršti ir savo švietėjiškos misijos <...>“²⁰⁴, jai antrino ir Klaipėdos dramos teatro administratorė J. Stašinskienė: „<...> statant spektaklius daugiau atsižvelgti į

¹⁹⁶ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

¹⁹⁷ Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedą Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

¹⁹⁸ Apklausa raštu, respondentas laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas, žiūrėti 14 priedą.

¹⁹⁹ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

²⁰⁰ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro, pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, žiūrėti 15 priedą.

²⁰¹ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VŠĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

²⁰² Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VŠĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti 10 priedą.

²⁰³ Apklausa raštu, respondentas scenografas Artūras Šimonis, žiūrėti 7 priedą.

²⁰⁴ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VŠĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

žiūrovų, visuomenės reikmes, šio laikmečio aktualumą <...>²⁰⁵. Panašios nuomonės buvo aktorius L. Lukošius bei specialistė kanceliarijai I. Simanauskaitė, jie teigė: „<...> reikia diegti technines naujoves, tačiau teatras turėtų išlikti repertuariniu ir su valstybės finansavimu <...>²⁰⁶, „<...> tai duoda daugiau techninių galimybių, formų, variantų skleisti kūrybai, kultūrai <...>²⁰⁷.

Apibendrinant teatralų nuomonę galima prieiti išvados, jog daugelis jų laikėsi vieningos pozicijos dėl reikiamo Lietuvos dramos teatrų moderninimo. Apklaustieji respondentai išdėstė konkrečius pasiūlymus ką derėtų keisti:

➤ Atsisakyti sovietmečiu sukurtos biudžetinių teatrų valdymo sistemos arba bent dalinai ją modernizuoti;

- Vykdyti griežtesnius valstybinių finansų auditus;
- Diegti technines naujoves;
- Rinktis literatūrinę medžiagą, atitinkančią šių dienų aktualijas;
- Daugiau dėmesio skirti visuomenės nuomonei;
- Sutvarkyti ne tik etatinių teatrų darbuotojų socialinį statusą, bet ir laisvai samdomų;
- „Išskaidrinti“ sistemą, kuri leistų jauniems kūrėjams dirbti biudžetiniuose teatruose;
- Sukurti griežtesnę teatrų vadovų rotaciją;
- Įvesti darbuotojų amžiaus cenzą;
- Dalinai sumažinti biurokratinį aparatą;

Respondentų pareikšta nuomonė, ką teatrų sistemoje reikėtų palikti:

- Repertuarinį teatrą;
- Švietėjišką teatro misiją;
- Valstybės finansavimą.

Lietuvos biudžetiniai dramos teatrai pavaldūs tiesiogiai valstybei, priešingai negu privatūs. Tačiau tiek vieni, tiek kiti tebėra po Lietuvos kultūros politikos skėčiu. Norint iš esmės modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą reikia keisti požiūrį į kultūrą. Septintuoju anketos klausimu teatrų darbuotojų buvo klausiama, kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą. Iš trylikos apklaustųjų penki laikėsi vieningos nuomonės, jog kultūra yra požiūrio reikalas, o kaita įmanoma tik tuomet, kai ji (kultūra) taps viena iš prioritetinių sričių Lietuvoje. M. Palubinskaitė: „<...> manau pirmiausia reikia pradėti nuo esminio suvokimo, jog jokia tauta be kultūros negali egzistuoti ir pagaliau imti ir vertinti teatrą kaip visuomenės sanitarą, gebantį išsprendžti didžiules visuomenės problemas, jas iškelti į viešumą,

²⁰⁵ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro administratorė Jūratė Stašinskienė, žiūrėti 13 priedą.

²⁰⁶ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

²⁰⁷ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro aktorius Linas Lukošius, žiūrėti 8 priedą.

*parodyti plačiajai visuomenei ir išskelti klausimus: kaip mes gyvename? Kodėl mes taip gyvename? Ar ir aš atsakingas už tai, kad mes taip gyvename? Ką aš galėčiau padaryti, jog gyventumėme truputėlį kitaip <...>*²⁰⁸, I. Simanauskaitė: „<...> bendroje valstybės politikoje kultūra turėtų tapti viena iš prioritiškiausių sričių <...>“²⁰⁹, A. Šimonis: „<...> valstybinė atsakomybė ir jos politika į kultūrą apskritai. Kitais žodžiais kalbant, jei keistųsi valstybės požiūris į kultūrą. Būtų skiriama jai daugiau dėmesio, atsirastų motyvacija radikaliau keisti pasenusią teatrinės planavimo, organizavimo ir bendros praktinės – kūrybinės veiklos schemą <...>“²¹⁰, G. Kazlauskaitė: „<...> kultūros svarbos suvokimas, kompetentingų ir objektyvių sprendžiančių žmonių atsiradimas, dėmesys kokybiškam teatrų specialistų parengimui <...>“²¹¹, L.Vaskova: „<...> prioritetu išdėstymas kultūros politikoje, o po to bendravimas ir suinteresuotumas išspręsti šandienines problemas <...>“²¹².

Likę aštuoni respondentai pasiūlė konkrečius sprendimus, kurie padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą. Respondentų siūlymai buvo tokie:

- Decentralizavimas;
- Aiškesnė kultūros ministerijos pozicija į teatrų komercializavimą;
- Darbuotojų rotacija;
- Teatrų vadovų atskaitomybė;
- Finansavimas;
- Jaunų kūrėjų skatinimas įvairiomis programomis.

Organizuojant darbą teatre darbuotojams tenka susidurti su įvairiomis biurokratinėmis problemomis bei įvairiais formalumais. Aštuntuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti kokios tai problemos. Išanalizavus anketas, respondentų atsakymus būtų galima sugrupuoti tokia tvarka:

- Finansavimo skirstymas kultūriniuose projektuose;
- Apsunkinta ir nelanksti viešųjų pirkimų sistema;
- Nelanksčios autorinės teisės, sutartys. Dideli mokesčiai;
- Atsakomybių dubliavimasis;
- Kompetencijų trūkumas;
- Jaunų kūrėjų neįleidimas į valstybinius teatrus;
- Nepalanki metinių planų programa;
- Nepalanki audito tvarka;

²⁰⁸ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

²⁰⁹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

²¹⁰ Apklausa raštu, respondentas scenografas Artūras Šimonis, žiūrėti 7 priedą.

²¹¹ Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti 10 priedą.

²¹² Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

➤ Nekonkurencingi atlyginimai.

Pažymėtina, kad visi respondentai dirbantys teatruose susiduria su vienomis ar kitomis problemomis, tačiau iš esmės – problemos labai panašios. Plačiausiai ir išsamiausiai į pastarąjį klausimą atsakė VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė M. Palubinskaitė, ji teigė, kad „<...> kolegų nusivylimas, baimė, didelis neužtikrintumo ir nestabilumo jausmas, pesimizmas. Tai trukdo jiems patikėti savo profesijos reikalingumu ir su džiaugsmu ir nuoširdumu atsiduoti savo profesijai. Mažos naujiems pastatymams skiriamos arba išvis neskiriamos valstybės lėšos. Tai verčia griebtis šiaudo, statyti naujus pastatymus, naudojant senas dekoracijas, arba griebtis spektaklių atnaujinimo, nes ten jau visa bazė yra ir papildomai lėšų nereikia. Be to, kokybiškai organizuoti darbą trukdo ir didelis atlikėjų užimtumas. Dažnas jų dirba keliose vietose ir kartais jam sunku suderinti abu darbus, o dėl to jis negali šimtu procentu savęs atiduoti vienam darbui, o nuo to kenčia bendra pastatymų kokybė. Bet norint, visada galima rasti išeitį, ypač dabar, kuomet atsirado galimybė gauti projektines valstybės ar ES lėšas, ačiū globalizacijos procesams. Tačiau čia susiduriama su kita problema, niekas senosios kartos nemokė, kaip reikia parašyti gerą projektą, kad laimėtų tas lėšas <...>²¹³, bei Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius G. Bėjeris: „<...> kol kas matau vienintelę problemą, tai finansavimo skirstymas kultūros projektuose. Šiuo atveju pažintys ir asmeninės simpatijos itin puoselėja senuosius grandus, bet smaugia jaunąją kūrėjų kartą. Pinigėlius kultūros puoselėtojams tikrai turėtų skirstyti ne teatro kritikai ar biuruose užsidariusių nusenusių bobelių gvardija. Tie žmonės akivaizdžiai nemyli teatro, jie tik skirsto pinigus <...>²¹⁴. Visi kiti respondentai šiuo klausimu buvo konkretūs, o jų atsakymai susisteminti į aukščiau esantį sąrašą.

Devintuoju klausimu teatralų buvo klausama, koks pagrindinis ir svarbiausias veiksnys Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese. Atsakymų buvo visokių nuo meilės teatrui iki idėjos, suvokimo, jog modernizacijos iš tikrųjų reikia. J. Stašinskienė: „<...> daugiau dėmesio skirti pastatymų kokybei kūrybine prasme. Būtų reikalinga tam didesnė kontrolė iš pavaldžių institucijų <...>²¹⁵, I. Simanauskaitė: „<...> svarbu modernizuojant teatrų sistemą neperlenkti lazdos, kad teatrai neatsidurtų šou verslo vietoje <...>²¹⁶, G. Grajauskas: „<...> bendra valstybės kultūros politika. Kol manysime, kad kultūra tik nelabai reikalingas papuošalas ant kaklo, jokio progreso nebus <...>²¹⁷, N. Šatkauskienė: „<...> šiandien akivaizdu, kad svarbiausias veiksnys

²¹³ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

²¹⁴ Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

²¹⁵ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro administratorė Jūratė Stašinskienė, žiūrėti 13 priedą.

²¹⁶ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

²¹⁷ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

yra pačios valstybės nuostata keisti nusistovėjusią tvarką. Patys teatrai neturi jokių įgaliojimų ir galimybių imtis reformos. Vidinė iniciatyva yra labai ribojama, taigi belieka laukti pertvarkos užuomazgų iš aukščiausių instancijų - Ministerijos. Visos kultūros politikos veiksnumas taip pat priklauso nuo jos. Gyvenimas parodė, kad bet kokia iniciatyva ar raginimas imtis reformos, kol kas nedavė rezultatų. O kad situacija yra negera, byloja įvairiuose valstybiniuose teatruose nuolat kylantys nesutarimai ir kt. <...> ²¹⁸, L. Vaskova: „<...> jeigu turima omenyje, ką keisti tai man atrodo, jog padėtų sukurti institucija, kuri būtų atsakinga už teatrų vadovų rotaciją, programų vykdymą, bei perėjimas prie sutarčių. Dabartinė situacija tokia – valstybiniai teatrai veikia, kaip „atviros aikštelės“. Ateina vienas, antras režisierius pastatymams. Todėl nesuprantu, kodėl turima dirbti būtent su ta trupe, kuri yra teatre, o ne su tais aktoriais, kurie tinka vaidmenims <...> ²¹⁹, G. Bėjeris: „<...> meilė. Viso gyvenimo variklis yra Meilė. Jei žmonės dirba darbą, kuris jiems nerūpi, tai apie kokius rezultatus galima kalbėti? Jei kiekvienas savo darbą atliktų su meile, rūpesčiu ir begaliniu užsidegimu, nereikėtų jokių globalinių modernizacijų. Tiesiog reikia daugiau meilės <...> ²²⁰.

Paskutiniuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti teatrų darbuotojų nuomonę apie poveikį, kurį Lietuvos dramos teatrui padarė sovietinė okupacija. Tiek sisteminė, tiek organizacinė, tiek kūrybinė prasme. Atsakymus būtų galima sugrupuoti į tris kategorijas, tokias kaip: teigiamas poveikis, neigiamas, ir toks, ir toks. Pastebėtina, kad atsakymai pasidalino labai lygiareikšmiškai. Penki respondentai teigė, jog sovietinė okupacija paliko neigiamus padarinius Lietuvos dramos teatrų sistemai. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog visi tai manantys yra jaunosios kartos kūrėjai bei teatrų darbuotojai. Pavyzdžiui, režisierius T. Jašinskas teigė, kad sovietinė sistema „<...> sukūrė nenašius teatro darbuotojų cechus, mat tuomet vyraujant kolektyvizacijos modeliui buvo galima įgyvendinti viską – paskyrus du prie plaktuko ir tris prie vinies. Esant dabatinei situacijai – vienas gavęs plaktuką ir vinį, tvarkytis vargiai geba, nes tam nėra įgūdžių. O radikaliai atsinaujinti trukdo „katastrofiškai“ nekonkurencingi teatro darbuotojų atlyginimai <...> ²²¹, apie sisteminės pasekmės kalba ir Klaipėdos dramos teatro pastatymų dalies vedėjas Ž. Ramonas „<...> sovietinė valdymo politika paliko didelius randus teatre. Sistemine prasme teatras ir jame statomi veikalai buvo cenzūruojami, nelikus cenzūros liko įsitikinimai, kad teatro scenoje negalima rodyti nerimtų dalykų. Tai įtakoja kūrybinę stagnaciją, ypač renkantis literatūrą. Yra ir asmenybės randai.

²¹⁸ Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedą Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

²¹⁹ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

²²⁰ Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

²²¹ Apklausa raštu, respondentas Tomas Jašinskas, VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas, žiūrėti 16 priedą.

*Sovietmetyje Lietuvoje aktorius menas buvo dievinamas, dabar liksi tik <...>.*²²² Ž. Ramono nuomonei antrino ir aktorius S. Buziliauskas, kuris teigė, kad sovietmetis „<...> padarė labai didelę įtaką tuo, kad teatras visiškai neįpareigotas niekuo, išskyrus sukurti skaičių spektaklių, kurių kokybė ar galų gale nauda visuomenei paties teatro reikalas. Primų ir primadonų sukūrimas pagal kažkieno iš teatro vadovų simpatijas ar giminystės ryšius taip pat nepadedą teatro raidai. Tai nebeįsiteisina šiandieninėje visuomenėje <...>“²²³. Neigiamos nuomonės laikosi ir scenografas A. Šimonis, kuris teigė: „<...> didžiausia blogybė, ką turime iš praeities tai repertuarinis teatras, koks jis yra ir jo formavimas, pagrįstas pasenusiu biurokratiu planavimu. Iš čia problemos su teatro trupėmis, jų aktoriniu lygiu, rodomų spektaklių kokybe, dirbančiųjų teatruose gamybine - pastatymine darbo kokybe ir.t.t. Kadangi valstybinis teatras yra daugiau biurokratinė įstaiga, nei kūrybinė platforma, kuriančiam pagal autorinę sutartį kviestiniam menininkui tenka neretai praeiti kryžiaus kelius, kol išgaunamas tinkamas rezultatas, nes teatre dirbančiųjų pagal fiksuotą algą žmonių motyvacija labai žema. Kad kas nors keistūsi į gerąją pusę, reikėtų keisti šią tvarką <...>“²²⁴. Apie neigiamus sovietų sąjungos padarinius Lietuvos teatrų sistemoje kalba ir Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja N. Šatkauskienė: „<...> labai labai blogą, kaip ir visose kitose gyvenimo ir meno srityse. Pirmiausia yra stipriai pažeistas mentalitetas, o šio taip greitai, vien įsakymais neįmanoma pakeisti. Neracionalus teatrų valdymas, neskaidrumas, vadovavimo vienvaldystė, „savų“ palaikymas - iš tų pačių sovietinių laikų atkeliavusios blogybės, kurios panašu puikiai vėši šiuolaikinėje kultūroje, ypač valstybinėse institucijose <...>“²²⁵.

Iš trylikos apklaustųjų keturi laikėsi nuomonės, jog sovietinė okupacija padarė teigiamą įtaką dabartiniam Lietuvos dramos teatrui. L. Lukošius minėjo jog: „<...> kūrybine prasme davė gerus vaidybos ir režisūrinius pagrindus <...>“²²⁶, G. Bėjeris: „<...> sovietų okupacija buvo labai sutelkusi teatro kūrybinį gyvenimą idėjiškai <...>“²²⁷, L. Vaskova: „<...> atsirado valstybinių teatrų tinklas Lietuvoje, susiformavo organizacinis modelis „valstybinio teatro“. Buvo išvystyta gastrolių sistema. Manau, jog tai vienas iš geresnių dalykų ką paliko sovietinis laikotarpis <...>“²²⁸. Trečioji respondentė tiesiog pakomentavo, kad džiaugiasi buvusiu sovietiniu teatru.

Iš trylikos apklaustųjų likę keturi priskirtini prie grupės, kurių nuomonė ir teigiama, ir neigiama. Jų atsakymuose sunku išvelgti kurią nors poziciją. G. Grajauskas teigė, jog sovietinė

²²² Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro, pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas, žiūrėti 15 priedą.

²²³ Apklausa raštu, respondentas laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas, žiūrėti 14 priedą.

²²⁴ Apklausa raštu, respondentas scenografas Artūras Šimonis, žiūrėti 7 priedą.

²²⁵ Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomedė Šatkauskienė, žiūrėti 17 priedą.

²²⁶ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro aktorius Linas Lukošius, žiūrėti 8 priedą.

²²⁷ Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris, žiūrėti 9 priedą.

²²⁸ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

okupacija paliko tiek sisteminės, tiek organizacinės pasekmes Lietuvos dramos teatrų sistemoje. Jis teigė, jog pasekmės jaučiamos iki šiol, o „<...> kūrybine – smulkiau įvertinti, tačiau ta organizacinė pusė, be abejonės, tebeįtakoja ir kūrybinę <...>“²²⁹, režisierės G. Kazlauskaitės nuomonė buvo dėl sovietmečiu buvusios cenzūros: „<...> jis kūrė alkį kūrybai bei deficitą, bet dabar ši veiksnį jau pakeitė persisotinimas <...>“²³⁰, režisierės L. Vaskovos nuomone „<...> ilgą laiką iš teatro buvo išgrūsti režisieriai, įsitvirtino trupės. Mano nuomone, teatras tai bendraminčių vieta, kurioje gali įvykti kūrybingi ieškojimai ir atradimai <...>“²³¹. Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai I. Simanauskaitė teigė, jog „<...> kūriniai turėjo idėjinę – auklėjamąją reikšmę, buvo mažiau vadybos <...>“²³². Regis, išsamiausia atsakymą šiuo klausimu pateikė VŠĮ „Laisvasis teatras“ direktorė M. Palubinskaitė, kuri išvelgė ir teigiamus, ir neigiamus sovietinės okupacijos padarinius: „<...> manau, kad iš dalies teigiamą, nes išmokė suktis iš keblios sudėtingos situacijos – statyti spektaklis, neturint daug lėšų, daug dirbti iš idėjos, siekiant aukštesnių, nei reikalauja pilvas, tikslų. Išmokė kritiškai vertinti susiklosčiusią situaciją, analitiškai mąstyti, spręsti iškilusias problemas, o ne laukti, kol jas išspręs valdžia.

Ir iš dalies neigiamą, nes okupacijos metais teatre prigijusi ir ilgai vartota Ezopo kalba dabar nebeteko galios ir reikia ieškoti naujos teatrinės kalbos, patrauklios publikai. Bet mes gyvename lūžio laikotarpiu, kai seną sistemą keičia nauja, o konservatyvią rimtį ir stagnaciją, greitai, globalios vartotojiškos visuomenės tempai. Taip, kad visi procesai yra natūralūs ir nieko tragiško tame aš nematau. Teatrui apskritai nebuvo lengvų laikų <...>“²³³.

4.3. Lietuvos profesionalaus dramos teatro poreikis visuomenei tyrimo rezultatai

Ankstesniame skyriuje išanalizuotas teatralų požiūris į teatrų modernėjimo procesą, taip pat jų nuomonė dėl dramos teatro vietos Lietuvos kultūros politikoje. Kita vertus, svarbu iširti, kokia yra visuomenės nuomonė šiuo klausimu. Ar visuomenei apskritai reikalingas dramos teatras, koks jų lankomumas jame. Tyrime dalyvavo 108 respondentai. Pripažintina, jog toks skaičius nėra pakankamas, norint daryti apibendrinančias išvadas šalies mastu. Kita vertus, šis tyrimas leidžia stebėti tam tikras tendencijas.

²²⁹ Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas, žiūrėti 19 priedą.

²³⁰ Apklausa raštu, respondentas Greta Kazlauskaitė, VŠĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja, žiūrėti 10 priedą.

²³¹ Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova, žiūrėti 18 priedą.

²³² Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė, žiūrėti 11 priedą.

²³³ Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VŠĮ „Laisvasis teatras“ direktorė, žiūrėti 12 priedą.

Dauguma respondentų, dalyvavusių tyrime sudarė moterys (64%) (žr. 20 priedą). Vyriškos lyties atstovai sudarė maždaug trečdalį visų respondentų (36%) (žr. 20 priedą). Būtent toks pasiskirstymas yra atsitiktinis. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis moterys šalyje 2011 m. sudarė 53,6 % , vyrai 46,4% ²³⁴.

Tyrime dalyvavo keturios amžiaus grupės, kurios analizuojant duomenis buvo sujungtos į dvi grupes, kadangi, kai kurios amžiaus grupės sudarė mažumas. Daugumą tyrime, dalyvavusių respondentų, sudarė 16–29 m. amžiaus grupę (73%) (žr. 21 priedą). Tuo tarpu 30 ir vyresnių grupę sudarė tik 27% respondentų.

Apsilankymo teatre dažnis buvo skirstomas į tris grupes: į dažnai besilankančius, nedažnai ir iš viso nesilankančius. Pažymėtina, jog dažnai teatruose apsilanko tik trečdalis respondentų (16%) (žr. 22 priedą). Kitas trečdalis respondentų (20%) (žr. 22 priedą) – išvis nesilanko. Nedažnai, bet vis dėlto, teatruose lankosi didžioji dalis respondentų (64%) (žr. 22 priedą). 15% sudarė dažnai teatruose besilankantis jaunimas iki 29 m. (žr. 23 priedą). Kita amžiaus grupė, nuo 30 m. ir vyresni, kurie dažnai lankosi Lietuvos dramos teatruose, sudarė 17 %. Taigi, galima daryti išvadą, jog vyresni lankytojai, nors ir nežymiai, bet yra aktyvesni teatrų lankytojai. Skirtumas tarp grupių 2 %. Nedažnai teatruose lankosi 63 % iki 29 m. ir 66 % nuo 30 m. ir vyresni. Iš viso teatruose nesilanko 22 %, iki 29 m. amžiaus grupės, respondentų bei 17 %, 30 m. ir vyresnių, respondentų. Pažymėtina, jog moterys buvo aktyvesnės teatrų lankytojos (dažnai lankosi teatruose 19 % moterų, nedažnai 70 %, o iš viso nesilanko tik 12 % moterų) (žr. 23 priedą). Šiuo klausimu vyriškos lyties atstovai buvo pasyvesni teatrų lankytojai (dažnai teatruose lankosi tik 10 % vyrų, nedažnai 54 %, išvis nesilanko 36 %) (žr. 23 priedą).

Per metus Lietuvos dramos teatruose dešimt ir daugiau kartų apsilanko tik trečdalis tyrime dalyvavusių respondentų (11 %). Iki penkių kartų teatruose apsilanko 27 % respondentų, o iki dviejų kartų Lietuvos dramos teatruose apsilanko 48 % visų tyrime dalyvavusių respondentų (žr. 24 priedą).

Tyrime dalyvavę respondentai išvardino lankomiausius teatrus, tokius kaip: Vilniaus nacionalinis dramos teatras, Vilniaus mažasis teatras, Vilniaus jaunimo teatras, Keistuolių teatras, Domino teatras, Oskaro Koršunovo teatras, Rusų dramos teatras, Kauno nacionalinis dramos teatras, Klaipėdos dramos teatras, Apeirono teatras, Teorema teatras, Šiaulių dramos teatras. Pažymėtina, jog tai tik nedidelė imtis visų Lietuvos profesionalių dramos tiek biudžetinių, tiek privačių teatrų. Tyrimo imtis buvo Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestuose, tad norint aprėpti visų Lietuvos miestų dramos teatrus derėtų plėsti tyrimo imtį.

²³⁴ Lietuvos statistikos departamentas, <http://web.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2214>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 11.

Iš visų tyrime dalyvavusių respondentų, kurie teatruose lankosi per metus dešimt kartų ir daugiau, pažymėjo, jog dažniausiai eina į Rusų dramos teatrą (50 %), antroje vietoje į Vilniaus mažąjį teatrą (38 %), trečioje vietoje į Vilniaus nacionalinį dramos teatrą (36 %), ketvirtoje vietoje į Vilniaus jaunimo teatrą (33 %) (žr. 25 priedą). Lygų procentą surinko Kauno nacionalinis dramos teatras (17 %) bei Domino teatras (17 %), po jų Klaipėdos dramos teatras (11 %).

Respondentai, kurie Lietuvos dramos teatruose lankosi iki penkių kartų per metus, sudarė tokius lankomumo procentus: pirmoje vietoje labiausiai lankomas buvo Vilniaus jaunimo teatras (53 %), antroje vietoje – Rusų dramos teatras (50 %), trečioje vietoje – Vilniaus mažasis teatras (38 %), ketvirtoje vietoje – Vilniaus nacionalinis dramos teatras (36 %), penktoje vietoje – Klaipėdos dramos teatras (26 %). Lygiai pagal lankomumą iki penkių kartų per metus surinko Domino teatras (17 %) ir Kauno nacionalinis dramos teatras (17 %) (žr. 26 priedą).

Priežastys kodėl respondentai renkasi būtent šiuos teatrus buvo skirtingos. Jos galėjo būti dėl patogios vietos, dėl patrauklaus repertuaro, dėl mėgstamų aktorių arba dėl patrauklios kainos. Didžiausią procentumą dėl patogios teatro vietos surinko Šiaulių dramos teatras (60 %), po jo sekė Kauno nacionalinis dramos teatras (58 %), Rusų dramos teatras (50 %), Vilniaus nacionalinis dramos teatras (50 %), Vilniaus jaunimo teatras (40 %), Klaipėdos dramos teatras (44 %), Vilniaus mažasis teatras (38 %), Domino teatras (20 %). Visi kiti anksčiau tekste minėti teatrai respondentams nebuvo patrauklūs vietos atžvilgiu, taigi jie surinko po nulį procentų.

Pažymėtina, jog respondentai atsakydami į klausimą (kodėl renkatės būtent šiuos dramos teatrus?) turėjo galimybę pasirinkti vieną ir daugiau norimų atsakymų (dėl repertuaro, dėl patogios vietos, dėl mėgstamų aktorių). Taigi, dėl patrauklaus repertuaro respondentai rinkosi šiuos teatrus: VšĮ „Teorema teatras“ (100 %), O. Koršunovo teatras (67 %) ir Rusų dramos teatras (50 %) bei VšĮ „Vilniaus Keistuolių teatras“ (50 %). Visų kitų teatrų lankomumas dėl įdomaus repertuaro sudarė beveik lygų procentumą: Kauno nacionalinis dramos teatras ir Vilniaus jaunimo teatras surinko po 33 % visų respondentų, Vilniaus mažasis teatras 31 %, Domino teatras 30 %, Klaipėdos dramos teatras 29 %, Vilniaus nacionalinis dramos teatras 27 % ir Šiaulių dramos teatras 10 %.

Tyrime dalyvavę respondentai dėl mėgstamų aktorių teatrus pasirinko tokia tvarka: VšĮ „Apeirono teatras“ (100 %), Domino teatras ir VšĮ „Keistuolių teatras“ (po 50 %), O. Koršunovo teatras (33 %), Vilniaus mažasis teatras (31 %), Šiaulių dramos teatras (30 %), Vilniaus jaunimo teatras (27 %), Klaipėdos dramos teatras (24 %), Vilniaus nacionalinis dramos teatras (23 %), Kauno nacionalinis dramos teatras (8 %) (žr. 27 priedą).

Ketvirtame šio klausimo punkte respondentai galėjo patys įrašyti priežastį, kodėl renkasi būtent vieną ar kitą teatrą. Tą padarė tik nedidelė dalis apklaustųjų. Tačiau pagrindinis rodiklis, kodėl kai kurie respondentai renkasi tam tikrus teatrus, buvo kaina. Taigi, tik prie vienintelio

Klaipėdos dramos teatro 2 % respondentų pažymėjo, jog renkasi būtent šį teatrą dėl patrauklių kainų. Atkreiptinas dėmesys, jog Vilniaus arba Kauno dramos teatruose vidutiniškai bilietas už spektaklį kainuoja nuo 30 litų. Priešingai – Klaipėdoje, kur bilietus į spektaklius galima įsigyti iki 30 litų. Apibendrinant duomenis: didžiausia dalis respondentų (62 %) teatruose lankosi dėl patogios vietos, dėl patrauklaus repertuaro teatruose lankosi 52 % respondentų, dėl mėgstamų aktorių – 41 % apklaustųjų, o mažiausiai – apie 2 % - dėl patrauklios kainos (žr. 28 priedą).

Siekiant išsiaiškinti teatro svarbą kultūroje, respondentai turėjo galimybę rinktis iš keturių pateiktų atsakymo variantų, tokių kaip: svarbią (vietą kultūroje), nei svarbią, nei nesvarbią, visiškai nesvarbią arba respondentai galėjo pasirinkti likti be nuomonės. Apklaustųjų atsakymai buvo apskaičiuoti procentaliai. Taigi, manančių, jog teatras užima svarbią poziciją Lietuvos kultūroje, buvo didžioji dauguma (46 %), nei svarbią, nei nesvarbią atsakymo poziciją sudarė 31 % apklaustųjų, nuomonės neturėjo 17 % respondentų, o manančių, jog teatras užima visiškai nesvarbią poziciją buvo tik 6 % (žr. 29 priedą).

Siekiant tiksliau apskaičiuoti respondentų nuomonę apie teatro svarbą Lietuvos kultūroje, skaičiavimai buvo atlikti pagal kiekvieną atskirai minėtų teatrų. Teatras svarbią vietą Lietuvos kultūroje užima tiems lankytojams, kurie dažniausiai lankosi šiuose teatruose: VšĮ „Teorema teatras“ (100 %), Rusų dramos teatras (50 %), Klaipėdos dramos teatras (47 %), Vilniaus nacionalinis dramos teatras (45 %), Vilniaus jaunimo teatras (40 %), O. Koršunovo teatras (33 %), Vilniaus mažasis teatras ir Šiaulių dramos teatras (po 31 %), Kauno nacionalinis bei Domino teatrai (po 25 %). Taigi, šiems 39 % respondentų teatras užima svarbią poziciją Lietuvos kultūroje (žr. 30 priedą).

Nei svarbią, nei nesvarbią vietą Lietuvos kultūroje teatras užima respondentams, kurie lankosi šiuose teatruose: Vilniaus jaunimo bei Keistuolių teatre (100 %), O. Koršunovo teatre (67 %), Rusų dramos teatre (50 %), Vilniaus mažajame teatre (46 %), Kauno nacionaliniame dramos teatre (42 %), Vilniaus jaunimo teatre (40 %), Vilniaus nacionaliniame dramos teatre (36 %), Domino teatre (33 %), Klaipėdos dramos teatre (32 %) ir Šiaulių dramos teatre (23 %). Taigi, 36 % visų apklaustųjų teigė, jog teatras užima nei svarbią, nei nesvarbią poziciją Lietuvos kultūroje (žr. 30 priedą).

Pažymėtina, jog respondentai, kurie laikėsi nuomonės, jog teatras užima visiškai nesvarbią poziciją Lietuvos kultūroje, sudarė tik 3 % visų apklaustųjų. Tai buvo lankytojai, kurie lankosi Kauno nacionaliniame dramos teatre (17 %) bei Klaipėdos dramos teatre (6 %) (žr. 30 priedą).

Visiškai neturėjo nuomonės 16 % visų respondentų. Iš jų lankytojai, kurie lankosi VšĮ „Apeirono teatre“ (100 %), VšĮ „Vilniaus keistuolių teatre“ ir Šiaulių dramos teatre (po 23 %), Vilniaus jaunimo teatre (20 %), Vilniaus nacionaliniame dramos teatre (18 %), Kauno

nacionaliniame dramos teatre ir Domino teatre (po 17 %), taip pat Klaipėdos dramos teatre (11 %) (žr. 30 priedą).

Pažymėtina, jog teatro svarba kultūroje pagal procentumą tik nedideliu procentu skyrėsi tarp svarbios pozicijos (39 %) ir nei svarbios, nei nesvarbios (36 %).

IŠVADOS

1. Globalizacija – stiprus savieiginis procesas, kurio sustabdyti neįmanoma. Jis įtakoja daugybę sričių, tarp kurių ir kultūra bei menas. Globalinių procesų negalima vertinti vienareikšmiškai. Jie sukuria tiek teigiamus, tiek neigiamus padarinius įvairioms sritims. Kultūra ir globalizacija viena kitą ženkliai papildo.
2. Lietuvos profesionalaus dramos teatro pradžia vėlyva (1920 m.), visgi scenos meno raida vyko sparčiais tempais, net ir sovietinės ideologijos metais. Lietuvos kultūrinio gyvenimo vystymuisi didelę įtaką turėjo Sovietų Sąjunga, kuri stabdė įvairius kultūrinius procesus. Net ir priespaudos laikais Lietuvos profesionalus dramos teatras nenustojo ieškoti savo kelio bei išraiškos priemonių. Viena jų buvo – ezopo kalbos sukūrimas, padėjęs teatrui tam tikra raiška perduoti žiūrovui informaciją.
3. Tautinis atgimimas ir Nepriklausomybės laikotarpis Lietuvos kultūrai buvo kardinalus perėjimas nuo vieno etapo prie kito. Jis nebuvo lengvas, o ypač kultūrinėje veikloje. Daugelis kūrėjų, meninkų, kultūrinių institucijų jautėsi pasimetę tarp to, kas buvo ir kaip toliau reikės gyvuoti. Iš karto po Nepriklausomybės atgavimo buvo jaučiamas kultūrinis šokas bei sąstingis, iš kurio išsivaduoti reikėjo laiko.
4. Daugeliui šiandieninė Lietuvos kultūros politika asocijuojasi su neigiamais dalykais. Atliktame tyrime pastebima respondentų nuomonė, jog kultūros politikoje niekas nepasikeis tol, kol nepasikeis valdžios požiūris į pačią kultūrą, jos vietą bendrajame vidaus produkte. Kultūra gali būti lygiai tokia pat pelninga sritis, kaip, pavyzdžiui, promonė ar ūkis.
5. Lietuvos profesionalių dramos teatrų valdymo politika skirtinga, lyginant biudžetinius teatrus su privačiais. Biudžetiniai teatrai valdomi pagal biudžetinių įstaigų bei Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymą. Privatūs teatrai savo veiklą grindžia viešosios įstaigos įstatymu. Atlikti tyrimai („Lietuvos dramos teatrų sistemos efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės“, „Lietuvos teatrų ir koncertinių organizacijų išlaidų įvertinimas“) parodė, jog Lietuvos dramos teatrų sistema vis dar negali efektyviai dirbti dėl ją varžančių biurokratinių niuansų.
6. Nepaisant Lietuvą varžiusios sistemos, biurokratinių sunkumų, Lietuvos profesionalus dramos teatras nuolatinai vystosi bei modernėja. Modernėjimo procesą dar labiau paskatino Tautinis sąjūdis bei atgauta Nepriklausomybė, taip pat globaliniai procesai. Pastarieji reiškiniai šalies dramos teatrui atvėrė galimybes susipažinti su užsienio kultūra, taip pat save pristatyti kitų šalių meno rinkai. Tai

Lietuvos kūrėjams suteikė naujų jėgų bei pasitikėjimo savimi. Menininkai įgavo galimybę mokytis bei perimti naujas patirtis.

7. Lietuvos profesionaliame dramos teatre jaučiami konkretūs modernio ženkli, nusakantys, jog teatras perėjo nuo vieno etapo prie kito: tai pakitusios sceninės išraiškos priemonės, kitokia komunikacija su žiūrovais ir t.t. Galima teigti, jog šiandieninis teatras – viena iš kūrybinių industrijų sričių, sugebanti autonomiškai išsilaikyti. Komercinių teatrų atsiradimas – dar vienas ženklas, liudijantis modernėjimo procesą.

8. Teatralų nuomonės tyrimo metu atskleista, jog globaliniai procesai nevienareikšmiškai įtakoja tiek Lietuvos kultūrą, tiek kultūros politiką, tiek dramos teatrą. Dauguma respondentų patvirtino anksčiau išsakytą mintį, kad kultūros politikos situacija šalyje nepasikeis, kol nepasikeis valdžios požiūris į pačią kultūrą. Respondentai tvirtino, jog Lietuvos profesionalių dramos teatrų sistemos reforma bei modernizavimas yra būtinas, nes tai suteiks impulsą kūrybiniams procesams. Visi, tyrime dalyvavę respondentai išsakė konkrečius trūkumus, kurie trukdo ne tik sklandžiai organizuoti darbą, bet ir kurti. Šie trūkumai yra: nelanksti viešųjų pirkimų sistema, dideli mokesčiai, neveiksnius biurokratinis aparatas ir t.t.

9. Visuomenė teatrą vertina nevienareikšmiškai, tačiau didžiajai daliai apklaustųjų – teatras svarbi kultūros dalis. Pažymėtina, jog moterys aktyvesnės teatrų lankytojos nei vyrai. Pagrindinės apsilankymų priežastys teatre – patogi vieta bei patrauklus repertuaras.

LITERATŪROS SARAŠAS

Periodinė literatūra

1. Bauman Z., Kas po nacionalinės valstybės?, *Kultūros barai*, Vilnius: 2001, nr.1, p. 4.
2. Dapšytė G., Teatras ir cenzūra – nenutrūkstamas ryšys, *Kultūros barai*, Vilnius: 2009, nr. 4, p. 43-45.
3. Rubavičius V., Globalizuoto pasaulio teorijos ir šiuolaikinė kultūra, *Kultūros barai*, Vilnius: 2000, nr. 5, p. 5-12.
4. Samalavičius A., Globalizacijos šešėlis ir nacionalinė kultūra, *Kultūros barai*, Vilnius: 2002, nr. 7, p.
5. Samalavičius A., Nuo masinės kultūros kritikos iki kultūros globalizacijos, *Kultūros barai*, Vilnius: 2002, nr. 4, p. 4.
6. Vasinauskaitė R., 1990-1999 m. lietuvių teatras sociologijos požiūriu, *Kultūros barai*, Vilnius: 2007, nr. 5, p. 38.
7. Vasinauskaitė R., Dabartinis lietuvių teatras ir jo savotumas Europos teatrų kontekste, *Kultūros barai*, Vilnius: 2002, nr.5, p. 24-25.

Interneto šaltiniai

1. Apie komercinį teatrą Lietuvoje, <http://pramogos.delfi.lt/kultura/apie-komercini-teatra-lietuvoje.d?id=18215468>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 11
2. Athens and Epidaurus Festival, <http://www.greekfestival.gr/en/article11-vision.htm>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.
3. Cezaris Graužinis, <http://www.menufaktura.lt/?d=1&p=1673#gsc.tab=0>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 20.
4. Edinburgh Fringe festival, <https://www.edfringe.com/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.
5. Festival d'Avignon, <http://www.festival-avignon.com/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.
6. Globalizmo dalgis pakliuvo ant akmens?, <http://verslas.delfi.lt/verslas/dpaukste-globalizmo-dalgis-pakliuvo-ant-akmens.d?id=60928209>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 17 .

7. Globalizacijos socialiniai artefaktai ir atskirčių mažinimo moderniojoje visuomenėje aspektai, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_139-143/DS.002.0.01.ARTIC, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 25
8. Igno Šlapelio meno sociologijos bruožai, <http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/03/1999-3-5-96-104.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 10 03
9. Kymantaitė Kymantaitė - Nacionalinės dramaturgijos puoselėtoja, <http://www.ebiblioteka.lt/resursai/LMA/Menotyra/meno-13.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012_10 17.
10. Kultūros ir meno įstaigų vadovai: viešųjų pirkimų įstatymą būtina keisti, <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-02-29-kulturos-ir-meno-istaigu-vadovai-viesuju-pirkimu-istatyma-butina-keisti/77899>, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 03 05.
11. Kūrybinių industrijų raida ir meno komunikacijos samprata Lietuvoje, <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2009/3/203-212.pdf>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 18.
12. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, <http://www.lrkmlt.lt/index.php?731163242>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 03 03
13. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklės, http://mw.eviesiejipirkimai.lt/vpm/SVPTS/svpts_sarasas.asp?SBJ_ID=1020195229, prieiga per internetą, žiūrėta, 2012 12 20.
14. Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas, http://www.istatymas.lt/istatymai/teatru_ir_koncertiniu_istaigu_istatymas.htm, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 17.
15. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=292068, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 23.
16. Lietuvos statistikos departamentas, <http://web.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2214>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 11.
17. Lietuvos dramos teatrų sistemos efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės, http://www.theatre.lt/TEATRU_TYRIMAS.pdf, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 10 19.
London Internacional festival of theater, <http://www.liftfestival.com/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 05.
18. Nutarimas dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo 2012 – 2014 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo,

- http://www.lrv.lt/Posed_medz/2011/111026/23.pdf, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 14.
19. Režisierius Rimas Tuminas, <http://vakhtangov.theatre.ru/onstage/directors/tuminas/>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 02 01.
20. Šiuolaikinis lietuvių teatras – teatrališkumo triumfas ir gyvenimo metaforos, http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_205731_1&biRecordId=37208, prieiga per internetą, žiūrėta 2012 12 11.
21. Teatras kaip komunikacijos sistema, <http://www.elibrary.lt/resursai/LMA/Menotyra/M-29-1.pdf> http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_205731_1&biRecordId=37208, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 10.
22. Valstybės teatrų sistemos ypatumai, <http://www.menufaktura.lt/?m=1052&s=64144#gsc.tab=0>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 04 14.

Literatūra

1. Andrijauskas A., Kultūra ir menas, *Kultūrologija*, 6 tomas, Vilnius: Gervelė, 2000, p. 110.
2. Allardyce N., *The Development of the Theatre: A Study of Theatrical Art from the Beginnings to the Present Day*, Uk: Harcourt; 5th edition, 1967
3. Balme Ch., *The Cambridge Introduction to Theatre Studies*, Cambridge University Press, 2008.
4. Bauman Z., *Globalizacija pasekmės žmogui*, Vilnius: Strofa, 2002, p. 93-119.
5. Barber B., *Jihad vs McWorld*, New York: Random House, 1995.
6. Centre for the Study of Education in Developing Countries, 1989
7. Christopher Baugh, *Theatre Performance and Technology: The Development of Scenography in the Twentieth Century (Theatre and Performance Practices)*, Uk: Palgrave Macmillan, 2005
8. Diebold Jr., William, *Borderless World*, USA, NY: Foreign Affairs, 1999/91, nr. 5.
9. Epskamp, K. P., *Theatre in search of social change: the relative significance of different theatrical approaches*, UK: Centre for the Study of Education in Developing Countries, 1989
10. Girdzijauskienė A. ir Mareckaitė G., *Lietuvių teatro istorija (antra ir trečia knyga)*, Vilnius: Grafija, 2002 ir 2006.

11. Gumuliauskas A., Jakubauskaitė – Butautienė S., *Profesionalaus teatrinio meno raida Šiauliuose XX amžiuje*, Šiauliai: Saulės delta, 2008, p. 125.
12. Genzelis B., *Lietuvos kultūros istorijos matmenys*, Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla, 2001, p. 250-251.
13. Grinius J., *Grožis ir menas*, Vilnius: Mintis, 2002, p. 333.
14. Jakučionis R., *Teatrinė vilčių metai*, Vilnius: Vaga, 1989, p. 5.
15. Habermas J., *Modernybės filosofinis diskursas*, Vilnius: Alma Littera, 2002, p.10.
- Hartnoll P., *Teatras, trumpa istorija*, Singapūras: R. Paknio leidykla, 1998, p. 32 – 61.
16. Howard H. L., *Globalization and power, in: Rethinking Globalization(s): From Corporate Transnationalism to Local Interventions*, London: Macmillan, 2000, p. 57.
17. Kultūros ministro A. Gėlūno pranešimas konferencijoje „Kultūra ir kūrybiškumas Lietuvos pažangai“, 2010 12 03.
18. Kavolis V., *Kultūros dirbtuvė*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 22-239.
19. Kardelis K., *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas: Technologija, 1997, p. 131.
20. Kuhn S. T., *Mokslo revoliucijų struktūra*, Vilnius: Pradai, 2003.
21. Luobikienė I., *Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga*, Kaunas: Technologija, 2010, p. 49-88.
22. Liuga, A., *Laiko sužeistas teatras*, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 90.
23. Lehman H.-T., *Postdraminis teatras*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2010, p. 131.
24. Marcinkevičiūtė R., *Eimuntas Nekrošius: erdvė už žodžiu*, Scena, Vilnius: 2002, p. 272.
25. Maknys V., *Teatro dirvonoose*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997.
26. Milanovic, *Global income inequality in World Economics*, 2006, vol 7, nr. 1,
27. Manfred B. Steger, *Globalizacija labai trumpas įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 156-157.
28. Nacionalinės kultūros politikos apžvalgos, *Kultūros politika Lietuvoje*, Vilnius: Meralas, 1998.
29. Putinaitė N., *Šiaurės Atėnų tremtiniai. Lietuviškosioms tapatybės paieškos ir Europos vizijos XX a.*, Vilnius: Aidai, 2004, p. 151.
30. Staniškytė J., *Kaitos ženklai: šiuolaikinis Lietuvos teatras tarp modernizmo ir postmodernizmo*, Vilnius: Scena, 2008, p. 35.
31. Sklair L., *Capitalism: Global, International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, UK: Elsevier Ltd, 2001.

31. Šatkauskienė N., Lietuvių dramos pastatymai Lietuvos teatruose 1990 – 2006 m., *Lietuvos nepriklausomybės metų teatras 1990 – 2006*, Vilnius: Artaviva, 2006, p.84.
32. *Trečiojo Lietuvos kultūros kongreso nutarimai*, Vilnius: Kultūros leidykla, 2007, p. 29-31.
32. Tomlinson J., *Globalizacija ir kultūra*, Vilnius: ALK Mintis, 2002, p. 11.
33. Vasinauskaitė R., Lietuvių dramos teatras po 1990 metų, *Lietuvos teatras trumpa istorija*, Vilnius: Sapnų sala, 2009, p. 185-210.
34. Vasinauskaitė R., *Laikinumo teatras*, Vilnius: Petro ofsetas, 2010, p. 14.
35. Waters M., *Globalization*, London: Routledge, 2001, p. 22.
36. Zemlickas G., *Antanas Tamošaitis. Gyvenimo ir kūrybos kelias.*, Vilnius: VDA leidykla, 2003, p. 53.
37. Žaidytė G., *Kultūros politika, Vilnius: Baltos lankos, 2008, p. 7-70.*

SUMMARY

Professional drama theatre in Lithuania formed only in the second decade of the 20th century; however theatrical achievements promote Lithuania far beyond its borders. Lithuania has creatively modern theatre directors from several generations, who's works distribute positive feedback in the famous Europe's drama theatre stages, great theater festivals, and within our country.

Lithuanian professional drama theatre modernization process was partially stopped by the soviet occupation. Lithuania's theatres were not only unable to engage in free creation, but also had to encode their thoughts under the Aesopian language mask. In 1990, as the country regained independence, theatricals hurried to kick off the interference that had limited their creativity. Everything was changing: the country's culture management policy, theatre policy, and attitude towards culture and art. It was as if Lithuania's theatre started learning to stand on its feet all over again. It should be noted that, after the borders were opened, a lot of discussion was started about global processes that significantly influenced various areas (political financial, economic, cultural). Globalization is a phenomenon influencing the lives of various fields, nations, and communities. Lithuania drama theatre did not avoid the consequences of this phenomenon. Therefore the modernization became significantly faster than ever before. Globalization caused not only positive, but also some negative consequences, that were firstly associated with the loss of national values, disappearance of national consciousness, and etc. However, as the country regained its independence and the global processes escalated, Lithuania drama theatre became creatively modern and innovative.

In current Lithuania, drama theatres are divided into national and private. National theatres are governed according to budgetary institutions, theatre and concert venue laws. They are directly subordinate to the government. Private theatres base their activities by the public institution laws. Thus the distinction lies not only in the subordination, but also in the accountability, financing opportunities, and etc.

While analyzing the marks of theatre change, two research studies were performed: qualitative (meant for the theatricals) and quantitative (meant for the public). The qualitative study helped to reveal sensible marks of change within Lithuania drama theatres, as well as the remaining problems, which do not allow for quality work and interfere with the further

development of theatres. The qualitative study helped to reveal society's need for drama theatres, and to determine the importance of theatre in Lithuanian culture.

PRIEDAI

1. Autorinių mokesčių lentelė
2. Skirtumų lentelė tarp profesionalių valstybinių ir privačių dramos teatrų
3. Klausimynas teatralams
4. Klausimynas visuomenei
5. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės
6. Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas
7. Apklausa raštu, respondentas scenografas Artūras Šimonis
8. Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro aktorius Linas Lukošius
9. Apklausa raštu, respondentas Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius Gintautas Bėjeris
10. Apklausa raštu, respondentas VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja Greta Kazlauskaitė
11. Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai Ingrida Simanauskaitė
12. Apklausa raštu, respondentas Milginta Palubinskaitė, VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė
13. Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro administratorė Jūratė Stašinskienė
14. Apklausa raštu, respondentas laisvai samdomas aktorius Simas Buziliauskas
15. Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro pastatymų dalies vedėjas Žydrūnas Ramonas
16. Apklausa raštu, respondentas VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas ir režisierius Tomas Jašinskas
17. Apklausa raštu, respondentas Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja Nomeda Šatkauskienė
18. Apklausa raštu, respondentas režisierė Loreta Vaskova
19. Apklausa raštu, respondentas Klaipėdos dramos teatro literatūrinės dalies vedėjas Gintaras Grajauskas
20. Respondentų lytis
21. Respondentų amžius
22. Apsilankymų teatre periodiškumas
23. Apsilankymų teatre periodiškumas (pagal amžiaus grupes)
24. Apsilankymų teatre kiekis per metus

25. Aktyviausių žiūrovų dažniausiai lankomi dramos teatrai
26. Teatrų lankomumas (pagal teatro prioritetą)
27. Pagrindinės teatro lankomumo priežastys
28. Teatro lankomumo priežastys
29. Teatro vieta kultūroje
30. Teatro svarba kultūroje pagal (konkrečių teatrų gerbėjų nuomonė)
31. Žymiausi profesionalūs privatūs dramos teatrai

**MOKESČIAI, MOKĖTINI PAGAL AUTORINES SUTARTIS NUO 2011 M.
PRADŽIOS*²³⁵**

	Sudarius autorinę sutartį su dirbančiu autoriumi			Sudarius autorinę sutartį su nedirbančiu autoriumi		
	GPM	VSD	PSD	GPM	VSD	PSD
Moka autorius (atskaičiuojama iš autoriaus atlyginimo)	15 %	3 %	6 %	15 %	3 % nuo 50 % atlyginimo	6 % nuo 50 % atlyginimo
Papildomai sumoka autorinio atlyginimo mokėtojas.	-	28 %	3 %	-	26,7 % nuo 50 % atlyginimo	3 % nuo 50 % atlyginimo

²³⁵ Šaltinis: <http://www.dlegals.eu/fnews.php?id=73&lang=lt>, prieiga per internetą, žiūrėta 2013 01 28

**SKIRTUMŲ LENTELĖ TARP PROFESIONALIŲ VALSTYBINIŲ IR PRIVAČIŲ
DRAMOS TEATRŲ***

	VALSTYBINIAI TEATRAI	PRIVATŪS TEATRAI
Juridinis statusas	Biudžetinė įstaiga	Viešoji įstaiga
Finansavimas	Biudžetinės įstaigos yra finansuojamos iš valstybės biudžeto arba savivaldybių biudžetų, atsižvelgiant į tai, kas yra steigėjas, pagal asignavimų valdytojų patvirtintas sąmatas, laikantis Finansų ministerijos nustatytų finansavimo taisyklių ir išdo procedūrų.	Kultūros ministerijos bei jos pavaldžių įstaigų skelbiami konkursai, rėmimas
Kapitalas. Pelnas.	Pelnas surinktos iš ūkinės veiklos, Biudžetinės įstaigos gali turėti nebiudžetinių lėšų. Įstaigoms, finansuojamoms iš Lietuvos valstybės biudžeto, nebiudžetinių lėšų sudarymo ir naudojimo taisyklės nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o įstaigoms, finansuojamoms iš savivaldybių biudžetų, - savivaldybių vykdomosios institucijos.	Pagal įstatymą viešoji įstaiga – ne pelno siekianti organizacija, tačiau įmonė gali turėti kapitalą, kurį gali sudaryti lėšos surinktos iš ūkinės veiklos, nuosavas kapitalas surinktas iš dalininkų, rezervas iš pelno, perkainojimo rezervas.
Pagrindinis valdymo organas	Biudžetinei įstaigai vadovauja vadovas, kurį skiria pareigoms ir atleidžia iš jų steigėjas	Viešoji įstaiga turi turėti organą – visuotinį dalininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – viešosios įstaigos vadovą.
Pavaldumas	Valstybiniai teatrai yra biudžetinės įstaigos. Jų veikla griežtai reglamentuota biudžetinių įstaigų įstatymu (įsigaliojimas 1996 m. sausio 1 dienos). Valstybiniai teatrai griežtai pavaldūs valstybei.	Viešosios įstaigos ar privatūs teatrai veikia pagal viešųjų įstaigų įstatymą (įsigaliojimas 1996 m. liepos 3 diena). Jeigu privataus teatro steigėjas yra savivaldybė, tuomet jis tiesiogiai pavaldus jai.

*Lentelė sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

KLAUSIMYNAS TEATRALAMS**LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS
GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE**

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokią poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

**LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS
GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE**

ANKETA

Anketos duomenimis siekiama išsiaiškinti visuomenės poreikį dramos teatrui. Duomenys bus naudojami kultūros studijų baigiamajame magistro darbe.

✓ *Šiuo skiriamuoju ženklu pažymėkite vieną iš labiausiai tinkamų atsakymo variantų.*

1. Lytis
 - Moteris
 - Vyras
2. Jūsų amžius
 - Iki 18 m.
 - 18 – 29 m.
 - 30 – 59 m.
 - Nuo 60 m.
3. Ar dažnai lankotės dramos teatruose?
 - Dažnai
 - Nedažnai
 - Nesilankau
4. Jeigu lankotės dramos teatruose, kiek preliminariai kartų per metus?
 - Nuo 10 kartų ir daugiau
 - Maždaug iki 5 kartų
 - Iki 2 kartų
5. Kokių Lietuvos profesionalių dramos teatrų spektakliuose lankotės?
 -
 -
 -
 -
 -
6. Kodėl renkatės būtent šiuos dramos teatrus?
 - Dėl patogios vietos
 - Dėl patrauklaus repertuaro
 - Dėl mėgstamų aktorių
 - Kita (įrašykite).....
7. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima dramos teatras?
 - Svarbią
 - Nei svarbią, nei nesvarbią
 - Visiškai nesvarią

LIETUVOS KULTŪROS POLITIKOS KAITOS GAIRĖS

Lietuvos kultūros politikos kaitos tikslas – atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį, kuris padėtų atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą.

Šiam tikslui įgyvendinti numatomos šios Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės:

- 1) įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai;
- 2) reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant kultūros savireguliaciją;
- 3) gerinti esamą kultūros sistemos finansavimą, užtikrinant kultūros sektoriaus uždirbtų pinigų grąžą kultūrai;
- 4) užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir juo pagrįstą kūrybinių industrijų konkurencingumą;
- 5) ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą;
- 6) formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką;
- 7) užtikrinti Lietuvos darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdviniu planavimu;
- 8) didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje;
- 9) plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje;
- 10) konceptualiai, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.

1. Įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai

Lietuvos visuomenės kūrybiniai gebėjimai – tai pagrindiniai jos tvarumo ir konkurencingumo ištekliai. Kultūra ir kūrybingumas – tai demokratijos ir laisvos asmenybės saviraiškos prielaida. Kūrybingumas užtikrina visuomenės gebėjimus išsaugoti ir perduoti tradicijas, gebėjimus atnaujinti savo institucijas, diegti naujoves, prisitaikyti prie naujų aplinkybių. Kultūra ir menas nuo mažens ugdo asmenybės iniciatyvumą, saviraišką, pasitikėjimą savimi, sintetinį mąstymą, emocinį intelektą. Kultūra ir menas formuoja kūrybiškumui palankią aplinką, skatina pilietiškumą, toleranciją, gerus socialinius santykius, intelektine nuosavybe pagrįstos kūrybos ir žinių ekonomikos plėtrą. Menas ir kultūros

paveldas teikia visuomenei vertingų kūrybos pavyzdžių, moko juos vertinti, ugdo meninį skonį, skatina visuomenę prasmingai gyventi, ugdo jos teigiamas emocijas ir didina pasitenkinimo jausmą.

Šiuo metu kultūra ir menas, taip pat su kultūra susiję ekonomikos, socialinės sanglaudos, darnios aplinkos aspektai, nėra valstybės politikos prioritetinga sritis. Tai rodo kultūros finansavimas valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis, menkas kultūros vaidmuo įgyvendinant įvairius sektorius jungiančias iniciatyvas. Institucijos nepakankamai bendradarbiauja plėtodamos kultūrinį švietimą, kūrybines industrijas, kurdamos darnią aplinką, didindamos socialinę sanglaudą. Kultūros politika yra atskirta ir nuo kitų sričių.

Būtina:

- 1) numatant ilgalaikę Lietuvos strategiją kultūrą laikyti strategine valstybės raidos kryptimi;
- 2) kultūros politiką susieti su kitomis valstybės politikos sritimis ir sukurti veiksmingą institucijų bendradarbiavimo modelį. Suteikti platesnius įgaliojimus Kultūros ministerijai vykdant įvairius sektorius jungiančią politiką kartu su kitomis ministerijomis (švietimo ir kultūros, ūkio ir kultūros, aplinkos, urbanistikos ir paveldo, finansų ir kultūros, socialinių reikalų ir kultūros, tarptautinių santykių ir kultūros).

2. Reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant kultūros savireguliaciją

Per pastaruosius 20 metų viešojo administravimo institucijos Lietuvoje sparčiai keitėsi, bet tai labai mažai veikė Kultūros ministerijos administracinę struktūrą, kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą. Dabartinė Kultūros ministerijos struktūra trukdo įvertinti įvairių kuriamų sričių specifiką, ypač kai kurių iš jų tarpdisciplininį pobūdį, savitą santykį su visuomene ir kitomis valstybės politikos sritimis. Šiuo metu taikomas kultūros politikos formavimas ir įgyvendinimas yra neefektyvus, neleidžia tinkamai reaguoti į iššūkius ir užtikrinti kultūros procesų tęstinumo ir atsinaujinimo.

Lietuvoje iš esmės nebuvo pakeistas iš sovietinių laikų paveldėtas kultūros įgyvendinimo modelis ir jos institucinis pobūdis, neužtikrinta kultūros savireguliacija. Sustiprėjusi valstybinės kultūros įgyvendinimo politikos ir visuomenės kultūrinių interesų priešprieša nesukūrė saugios, sveikos konkurencinės aplinkos, sudarančios sąlygas kultūrinėms iniciatyvoms, ir netgi priešingai – susilpnino pasitikėjimą valstybės vaidmeniu puoselėjant kultūrą, iškėlė daug klausimų dėl valstybės lėšų panaudojimo kultūros politikai įgyvendinti efektyvumo ir skaidrumo.

Labai stinga kultūros procesų analizės ir jų stebėsenos, poveikio vertinimo, todėl jie nėra efektyviai valdomi.

Būtina:

- 1) demokratizuoti kultūros politikos modelį – atskirti politikos formavimą ir įgyvendinimą, Mokslo tarybos pavyzdžiu įsteigiant Kultūros tarybą;
- 2) optimizuoti kultūros įstaigų tinklus ir modernizuoti kultūros infrastruktūrą, kad jos finansavimas būtų efektyvesnis;
- 3) sukurti nuolatinę kultūros procesų stebėsenos, analizės, poveikio vertinimo ir strateginio planavimo sistemą, skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus.

3. Gerinti esamą kultūros sistemos finansavimą, užtikrinant kultūros sektoriaus uždirbtų pinigų grąžą kultūrai

Šiuo metu nėra išsamaus Lietuvos kūrybos ekonomikos vertinimo, tačiau, statistiniais duomenimis, Lietuvos kūrybinis sektorius sukuria apie 5 procentus šalies bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP). Tai rodo, kad dabartinis kultūros srities finansavimas yra netinkamas ir neteisingas, nes kultūrai skiriamos lėšos neadekvačios jos sukuriamai pridėtinei vertei.

Būtina:

- 1) skiriamas kultūrai valstybės biudžeto lėšas laikyti ilgalaikė investicija į šalies socialinę sanglaudą ir kultūra grįstos ekonomikos plėtrą;
- 2) atsisakyti požiūrio į kultūrą kaip į išlaikytinę, o jai skiriamas valstybės biudžeto lėšas laikyti ilgalaikė investicija;
- 3) sukurti kultūros ekonomikos indėlio į BVP skaičiavimo metodiką;
- 4) siekti, kad iki 2020 metų į kultūrą ir kūrybos ekonomiką valstybė investuotų adekvačiai kultūros indėliui į valstybės pažangą ir šios srities sukuriamo BVP daliai.

4. Užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir juo pagrįstą kūrybinių industrijų konkurencingumą

Dabartine kultūros politika pirmiausia siekiama išlaikyti esamą institucijų struktūrą. Kuriantis žmogus Lietuvoje nėra pagrindinis kultūros politikos adresatas, todėl iki šiol nėra sukurta veiksmingų mechanizmų, kurie užtikrintų palankias kūrėjų profesinės veiklos sąlygas ir įtvirtintų jų statusą visuomenėje. Lietuvoje veikianti autorių ir gretutinių teisių apsaugos sistema dar negarantuoja pakankamos autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos, ne visada užkertamas kelias nelegaliems intelektualinės nuosavybės naudojimo būdams, visuomenė nepakankamai suvokia autorių teisių apsaugos svarbą. Tik valstybėje, kurioje garantuojama tinkama intelektualinės nuosavybės apsauga, gali klestėti kultūra, kūrėjai jaučiasi įvertinti ir turi motyvaciją kurti, o kūrybinių industrijų atstovai gali drąsiai investuoti į kūrybos produktų kūrimą ir konkuruoti pasaulio rinkose. Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga turi tapti kūrėjų ir visuomenės civilizuotų santykių pagrindu, tik tada intelektualinė

nuosavybė taps Lietuvos kūrybinių industrijų konkurencingumo garantu. Todėl Lietuvoje turi būti užtikrinta Europos Sąjungos teisės aktus ir Lietuvos Respublikos pasirašytas tarptautines sutartis atitinkanti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsauga.

Pirmiau išvardyti mechanizmai, taip pat visuomenės kultūrinės kompetencijos ir kūrybinių gebėjimų ugdymas visą gyvenimą, skatina nuolatinį visuomenės kūrybingumo ugdymą ir atsinaujinimą.

Kūrybingumas – tai vienas labiausiai vertintinų asmens gebėjimų. Meninė kūryba įvairiais būdais praturtina asmens ir visuomenės gyvenimą, tai yra esminė visos žmonijos bendrakultūrinio pagrindo dalis. Kūrybos laisvė – tai viena pamatinių asmens teisių, kūrybos produktų sklaida – tai kultūros įvairovės ir atvirumo pagrindas. Kūrybingumas ir novatoriškumas – tai modernios visuomenės ir valstybės pažangos veiksnys, svarbiausias kultūros ekonomikos išteklius.

Globalizacija yra tiesiogiai susijusi su Lietuvos kūrybinių industrijų gebėjimu konkuruoti pasaulio rinkose, laimėti šioje konkurencinėje kovoje, sulaukti naujų investicijų į įvairių sričių kūrybines industrijas. Todėl kultūros politika neturi ignoruoti tarptautinių ekonominių santykių.

Būtina:

1) kultūros politikoje deramą dėmesį skirti intelektinei nuosavybei, užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktų ir Lietuvos Respublikos pasirašytų tarptautinių sutarčių reikalavimus atitinkančią autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, skatinant žinių visuomenės ir naujų technologijų plėtrą, atitinkamai plėsti ir tobulinti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą, kartu sudaryti visuomenei galimybes teisėtai naudotis autorių teisių saugomais kūriniais bibliotekose.

2) remiant kūrybą ir kūrybingumą:

- sudaryti tinkamas sąlygas profesionalių menininkų kūrybai;
- remti aukštos vertės žiniomis ir kūrybiniais gebėjimais grindžiamą profesionalių menininkų veiklą;
- užtikrinti deramą profesionalios kūrybos sklaidą Lietuvoje ir užsienyje;
- stiprinti meno poveikį visuomenei, kuriant kultūros bendradarbiavimo su kitais sektoriais modelius;

3) skatinant meninės kūrybos įvairovę ir kultūros sektoriaus nepriklausomumą:

- pirmenybę teikti turinio kokybei;
- efektyviau plėtoti į kokybę orientuotą kultūros institucijų veiklą;

4) sudaryti palankias sąlygas Lietuvos kūrybinių industrijų plėtrai šalyje ir sėkmingai konkurencijai užsienyje.

5. Ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą

Kultūrą ir kūrybingumą suvokiant kaip išteklius, ryškėja aktyviai kuriančio ir dalyvaujančio kultūriniame gyvenime asmens svarba. Todėl būtina ne tik tenkinti visuomenės kultūrinius poreikius, bet ir nuo mažens ugdyti žmogaus gebėjimus dalyvauti kultūriniame gyvenime, kritiškai vertinti, priimti ir kūrybiškai panaudoti informaciją. Kita vertus, kuriant palankias sąlygas, būtina ne tik ugdyti šiuos gebėjimus, bet ir užtikrinti kuo platesnį kultūros prieinamumą ir sklaidą viešojoje informacinėje erdvėje.

Žinių visuomenei, kaip ir kūrybos visuomenei, reikia žmonių, turinčių puikią vaizduotę, išlavintą kritinį mąstymą, intuiciją, logiką ir estetikos pojūtį. Be to, jauni žmonės, neįsijaučiantys sąsajų su savo kultūrinėmis tradicijomis, rizikuoja prarasti tapatumą su savo bendruomene, aplinka, tauta ir net savo pačių tapatumą.

Viešosios bibliotekos sudaro sąlygas žmogui plėtoti prasmingo ir laimingesnio gyvenimo perspektyvas – atnaujinti žinias, mėgautis literatūra, domėtis istorija ir naujovėmis, siekti geresnės karjeros, integruotis į bendruomenę, priimti savarankiškus sprendimus ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Biblioteka yra bazinė išsilavinusios ir kūrybingos visuomenės institucija, suteikianti visuomenės nariams nemokamą prieigą prie mokslo ir meno kūrinių įvairovės bei naujų informacinių technologijų ir veikianti kaip atsvara komercinei pasiūlai ir vartotojiškos visuomenės vertybių propagandai. Bibliotekos išplečia ir papildo mokyklų ir švietimo sistemos veiklą.

Mokyklos, bibliotekos, muziejai ir kita visą gyvenimą supanti švietimo aplinka kiekvienam Lietuvos gyventojui turi suteikti galimybių atsiskleisti ir dalyvauti kultūriniame gyvenime, gilinti savo kultūrinės žinias, ugdyti savo kūrybiškumą ir taikyti jį kasdieniame gyvenime. Kultūra ir švietimas, papildydami vienas kitą, kuria palankias sąlygas visapusiškai, kūrybingai, sugebančiai sėkmingai prisitaikyti prie nuolatinių pokyčių asmenybei lavintis ir tobulėti visą gyvenimą.

Viena esminių kultūros ir meno institucijų funkcijų yra skleisti kultūrą, kurti patrauklią, pažinimo džiaugsmą teikiančią aplinką, kultūriškai šviesti visuomenę, ugdyti Lietuvos gyventojų pasitikėjimą savimi, skatinti didžiutis savo šalies kultūros paveldu, gyvą etninės kultūros tradicija ir kūryba.

Būtina:

1) visoje šalyje organizuoti išsamų ir kokybišką formalųjį ir neformalųjį meninį ugdymą;

- 2) formaliojo švietimo sistemoje svarbią vietą skirti kultūriniam švietimui ir visose ugdymo programose skatinti kūrybiškumą;
- 3) nuosekliai rengti aukštos kvalifikacijos kultūros ir meno pedagogus bei profesionalius kultūros vadybininkus;
- 4) kaupti ir dokumentuoti šalies kūrybos produktus, sudaryti sąlygas juos pažinti ir jiems plisti;
- 5) plėtoti visuomenės kultūrinį švietimą ir kūrybiškumą ir nustatyti, kad kiekvienas valstybės remiamas kultūros projektas privalo turėti ir edukacinį komponentą;
- 6) puoselėti vaikų ir jaunimo kultūrą;
- 7) stiprinti kultūrinį švietimą visuomenės informavimo priemonėse;
- 8) padaryti viešąją erdvę ir bendrą kultūros lauką palankesnius liuanistiniam ugdymui.

6. Formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką

Kultūros paveldas – tai neatskiriama šalies ir jos piliečių tapatumo dalis, vienas svarbiausių valstybės nacionalinio saugumo garantų. Kultūros paveldas plačiąja prasme suprantamas kaip materialusis – jį sudaro kilnojamasis ir nekilnojamasis vertybės, ir nematerialusis – jo esmė yra iš kartos į kartą perduodamos tradicijos, žinios ir gebėjimai, kultūrinis istorinis kraštovaizdis, atspindintis žmogaus sambūvį su aplinka. Paveldo išsaugojimas ir panauda šiuolaikinės visuomenės poreikiams, akademiniai tyrimai, paveldo atskleidimas ir įvertinimas, jo prieinamumas, svarbus Lietuvai paveldo užsienyje nustatymas – visa tai yra neatskiriama valstybės kultūros politikos dalis. Tokia politika užtikrina nacionalinės kultūros gyvybingumą, saugumą, telkia visuomenę, suteikia jai bendrų vertybių, bendrų tapatumo atpažinimo bruožų, apibrėžia šiuolaikinio gyvenimo sąlygas ir skatina kūrybą. Paveldas – tai svarbi, pridėtinę vertę kurianti ūkio dalis, kurią tvarkant ir naudojant turi būti išsaugotos visos paveldo vertės ir nepažeistos ateinančių kartų teisės.

Valstybinė paveldosauga, grindžiama holistiniais, aplinkosaugos, socialinės integracijos ir prevencinės paveldosaugos principais, turi padėti išsaugoti materialųjį paveldą ir deramai perduoti ateities kartoms tradicijas, saviraiškos būdus, vertybes, tapti harmoningos aplinkos ir tolygaus vystymosi garantu.

Būtina:

- 1) plėtoti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus integruojant paveldosaugos, mokslo ir studijų institucijų potencialą;
- 2) atlikti kompleksinę sistemos analizę ir, įvertinus kultūros paveldo išsaugojimo priemonių efektyvumą ir rezultatyvumą, pertvarkyti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo sektoriaus finansavimo principus, tobulinti teisinę bazę;

3) tinkamai kaupti, tvarkyti (konservuoti, restauruoti, taikyti kitas reikalingas priemones) ir naudoti paveldą jį tausojant ir taip išsaugant ateities kartoms;

4) sudaryti sąlygas visuomenei dalyvauti paveldosaugos procesuose ir užtikrinti deramą informacijos apie paveldą sklaidą.

7. Užtikrinti darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdviniu planavimu

Lietuvos darnus vystymasis suprantamas pernelyg siaurai ir nesudaro tinkamų sąlygų su paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslais suderintai urbanistinei plėtrai ir erdviniam planavimui. Lietuvos darniam vystymuisi būtinas racionalus ir pagrįstas paveldosaugos, aplinkosaugos ir urbanistikos specialistų dialogas. Todėl būtina didinti kultūros ir švietimo svarbą Lietuvos darnaus vystymosi politikoje.

8. Didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje

Vis dar didėjantis kultūros atotrūkis tarp centro ir periferijos menkina visos Lietuvos kultūros vertę, neužtikrina gyvenimo kokybės, didina gyventojų socialinę atskirtį. Kultūros prieinamumo ir kultūrinio gyventojų aktyvumo netolygumai yra tiesiogiai susiję su socialinės sanglaudos stoka ir gyvenimo kokybės lygio skirtumais, todėl tolygi kultūros sklaida, jos prieinamumas visoje šalies teritorijoje, tinklinė kultūros plėtra yra svarbi gyvenimo kokybės visoje šalyje sąlyga.

Šiuolaikinio žmogaus gerovė priklauso ir nuo jo gebėjimo suvokti vykstančius procesus, prisitaikyti prie šiuolaikinio gyvenimo pokyčių. Viena esminių kultūros paskirčių yra gyvenimą įprasminančių simbolių kūrimas, puoselėjimas, aiškinimas, saugojimas. Švietimas ir kultūra plėtoja žmogaus gyvenimo prasmų suvokimą, prasmų, pasakojimų, vaizdų, garsų lauką, be kurių žmogaus gyvenimas nuskurstų, taptų beprasmis, niūrus. Kultūra formuoja ir turtina žmogaus asmenybę. Tikslingai formuojama ir įgyvendinama kultūros politika didina Lietuvos žmonių gerovę ir gyvenimo džiaugsmo pojūtį.

Kultūra, gerindama visų Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybę ir keisdama vertybių sistemą, daro šalį patrauklesnę, ugdo gyventojų kultūrinę savimonę.

Būtina:

1) formuoti bendrą ūkio ir kultūros politiką ir įgyvendinti ją regionuose, parengus Kultūros tarybos administruojamą regionų kultūros plėtros programą;

2) spartinti tolygią kultūros sklaidą ir kūrybiškumą regionuose – gerinti kultūros prieinamumą, plėsti modernių kultūros formų įvairovę, pasitelkus švietimą stiprinti kultūros poreikį;

- 3) skatinti kultūra grįstos ekonomikos plėtrą regionuose, stiprinti regionų savitumą ir kūrybingai jį panaudoti;
- 4) sudaryti palankias sąlygas vietos bendruomenių meninei saviraiškai, skatinti kultūrinį gyvenimą ir naujas žmonių bendravimo formas, ugdyti socialinius ir pilietinius jų gebėjimus;
- 5) sudaryti tinkamas sąlygas kūrybiškumui ir novatoriškumui plėtoti regionuose;
- 6) sudaryti palankias sąlygas plėtoti visų meno šakų ir žanrų mėgėjų meno veiklą, kaip būdą nacionaliniam kultūros paveldui išsaugoti, dainų švenčių tradicijoms ir regionų kultūrai plėtoti, ir siekti įtraukti į ją daugiau bendruomenių, kolektyvų, individų.

9. Plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtina prigimtinė žmogaus ir lietuvių tautos teisė laisvai gyventi ir kurti savo tėvų ir protėvių žemėje – nepriklausomoje Lietuvos valstybėje. Siekdami žmogaus ir tautos laisvės savarankiškai kurti savo gyvenimą, prieš 20 metų susitelkę Lietuvos žmonės taikiu būdu atkūrė Lietuvos valstybę. Pirmųjų Lietuvos kultūros kongresų metu išryškėjęs poreikis reformuoti kultūros politiką buvo neatsiejamas nuo tikėjimo dvasiniu Lietuvos atgimimu, pagrįstu iš ilgametės priespaudos išlaisvintu tautos etnosu, ilgaamžėmis tautinės lietuvių kultūros tradicijomis, kultūriniu, dvasiniu ir moraliniu tautos tapatybės branduoliu.

Vis dėlto sėkmingą integraciją į Europos Sąjungą lydinti didelė emigracijos banga rodo susilpnėjusį Lietuvos žmonių kultūrinį bendrumą, priklausomybę Lietuvos kultūros erdvei, stiprėjantį norą pasinaudoti judėjimo laisve ir siekti asmeninės materialinės naudos, naujų potyrių. Emigracija taip pat netiesiogiai rodo sumažėjusį Lietuvos kultūros prestižą ir susilpnėjusią motyvaciją tapatintis su Lietuvos kultūra. Globaliu reiškiniu tapęs žmonių judumas kelia naujų iššūkių Lietuvos kultūros politikai, skatina keisti požiūrį į visuomenės, bendruomenių ir joms atstovaujančių individų tapatybes, kitaip aiškinti lietuviybės sampratą, pakeičiant su tam tikra teritorija siejamą tapatybės idėją dinamiška, tinkline, atvira šiuolaikinės visuomenės procesams tapatybe. Atitinkamai kultūros politika turėtų būti siejama ne tik su dabartine Lietuvos teritorija, bet ir aprėpti visą emigracijos tinklą, kuriant ir palaikant juos jungiančią Lietuvos kultūros erdvę.

Būtina:

- 1) užtikrinti lietuvių kalbos gyvybingumą;
- 2) kultūros politiką sieti ne tik su dabartine Lietuvos teritorija, bet aprėpti visą emigracijos tinklą, pagal galimybes sudaryti sąlygas kurti, skleisti kūrybos rezultatus ir tenkinti kultūros poreikius;

- 3) sudaryti palankias sąlygas migrantams dalyvauti Lietuvos kultūros procesuose;
- 4) rūpintis Lietuvos kultūros paveldu užsienyje.

10. Konceptualiai, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje

Dabartinė Lietuvos kultūros sklaida užsienyje yra fragmentiška, ji neturi aiškių krypčių ir tikslų, užtikrinančių suderintą, nusistatytais prioritetais pagrįstą, į rezultatus orientuotą Lietuvos kultūros sklaidą.

Kultūrų dialogas rodo šalies politinį, ekonominį stabilumą, leidžia pažinti jos gyventojų vertybes, gyvenimo būdą, kūrybingumą ir išprusimą, skatina idėjų ir informacijos mainus, ugdo kitų kultūrų savitumo suvokimą. Tiesioginiai kultūrų mainai ir bendradarbiavimas stiprina abipusį supratimą, atvirumą, pasitikėjimą šalimi ir jos žmonėmis.

Kryptinga Lietuvos kultūros sklaida užsienyje siekiama ilgalaikių pageidautinų rezultatų: didinti kultūros atvirumą, stiprinti politinius ir ekonominius ryšius, gerinti Lietuvos įvaizdį.

Būtina:

- 1) suformuluoti aiškias ilgalaikes kultūros sklaidos užsienyje kryptis;
- 2) sukurti veiksmingą kultūros sklaidos užsienyje koordinavimo sistemą;
- 3) suaktyvinti tarptautinį menininkų ir kultūros institucijų bendradarbiavimą, sudarant sąlygas jam toliau plėtotis;
- 4) išryškinti, stebėti ir atnaujinti Lietuvos kultūros politikos sąsajas su Europos ir pasaulio valstybių kultūros politika.

11. Pagrindiniai siekiniai

Plėtojant Lietuvos kultūrą, būtina:

- 1) parengti ilgalaikę valstybės pažangos strategiją;
- 2) numatyti kultūros veiksmų programos parengimą, įgyvendinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos Lietuvai 2014–2030 metais perspektyvą;
- 3) sukurti veiksmingą tarpinstitucinio bendradarbiavimo modelį;
- 4) parengti teisės aktus, būtinus Kultūros tarybai įkurti iki 2012 m. sausio 1 d.;
- 5) parengti teisės aktus, skatinančius kultūros rėmimą;
- 6) patobulinti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemos modelį, siekiant, kad autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų gaunama nauda pasiektų Europos Sąjungos vidurkį;
- 7) siekti, kad visuomenės dalyvavimas kultūrinėje veikloje iki 2015 metų atitiktų Europos Sąjungos vidurkį;
- 8) parengti Valstybinę kultūros paveldo apsaugos strategiją;
- 9) iki 2011 m. gruodžio 1 d. parengti regionų kultūrinės plėtros programą;

- 10) bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerija parengti regionų kultūrinio švietimo ir suaugusiųjų kultūrinio užimtumo programą;
- 11) parengti kultūrinių industrijų plėtros regionuose programą;
- 12) sukurti emigrantų įtraukimo į Lietuvos kultūros procesus modelį ir tobulinti teisinę bazę;
- 13) sukurti Lietuvos kultūros paveldo užsienyje saugos ir priežiūros programą;
- 14) sukurti aiškias ilgalaikes Lietuvos kultūros sklaidos užsienyje kryptis ir koordinavimo sistemą;
- 15) parengti kitus teisės aktus, būtinus Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėms įgyvendinti.

12. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimas

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, remdamasi šiomis kaitos gairėmis ir bendradarbiaudama su visuomenės interesų grupėmis, parengia Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo priemonių planą, pagrįstą finansiniais valstybės įsipareigojimais – ilgalaikiu kultūros finansavimo, investicijų į kultūrą planu, privataus kapitalo ir Europos struktūrinių fondų lėšų pritraukimo ir skyrimo Lietuvos kultūrai projektu.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, remdamasi Lietuvos kultūros politikos gairėse nurodytais pagrindais ir kultūros plėtojimo siekiniais, koordinuoja priemonių plano įgyvendinimą bei stebėseną ir prireikus teikia siūlymus jam tobulinti.
3. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių priemonių plano bendrąją priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos kultūros ministras kasmet iki kovo 1 dienos pateikia Lietuvos Respublikos Seimui Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių priemonių plano įgyvendinimo ataskaitą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
TEATRŲ IR KONCERTINIŲ ĮSTAIGŲ
ĮSTATYMAS

2004 m. birželio 1 d. Nr. IX-2257
Vilnius

PIRMASIS SKIRSNIS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis įstatymas reglamentuoja teatrų ir koncertinių įstaigų vykdomą profesionalaus scenos meno veiklą, šių įstaigų finansavimą, darbuotojų darbo sąlygų ir socialinių garantijų ypatumus.
2. Šio įstatymo nuostatos taikomos visiems juridiniams asmenims, kurie užsiima ar verčiasi profesionalaus scenos meno veikla ir kurie šio įstatymo nustatyta tvarka yra pripažinti teatru ar koncertine įstaiga.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Dekoracija** – stacionari arba transformuojama scenos meno kūrinio sudedamoji materialinė dalis.
2. **Gastrolės** – teatro ar koncertinės įstaigos, atlikėjo ar atlikėjų kolektyvo išvykimas viešai atlikti spektaklių, meno programų, koncertuoti Lietuvoje ar užsienyje.
3. **Koncertinė įstaiga** – įstatymų nustatyta tvarka įsteigtas ir šio įstatymo nustatyta tvarka pripažintas koncertine įstaiga juridinis asmuo, kurio veikla yra organizuoti profesionalaus scenos meno (koncertų ir (ar) kitų literatūros, meno programų) kūrimą bei viešą atlikimą.
4. **Kostiumas** – dailininko, dailininko scenografo atlikėjui sukurtas sceninis drabužis, pabrėžiantis kūrinio idėją, režisūrinį sumanymą ir veikėjo charakterį.
5. **Kūrybinis darbuotojas** – asmuo, kuris savo intelektualaus kūrybinio darbo ir talento dėka pagal darbo sutartį, vienas ar kolektyviai, sukuria kūrinį ar viešai jį atlieka, suteikdamas jam kitą meninės išraiškos formą.
6. **Profesionalus scenos menas** – viešai atliekamas scenos menas, kurio atlikėjai ar atlikėjų kolektyvas (-ai) yra profesionalai (turintys profesinį išsilavinimą ar profesionalaus scenos meno įgūdžių), pagrindines pajamas gaunantys iš šios profesinės veiklos.

7. **Rekvizitas** – scenos meno kūriniai naudojami vienkartiniai ir daugkartinio naudojimo tikri ir butaforiniai daiktai.
8. **Repertuaras** – teatre ar koncertinėje įstaigoje sukurtų ir viešai atliekamų scenos meno kūrinių visuma.
9. **Scenografija** – scenos meno kūriniai naudojamų dekoracijų, rekvizitų, teatro lėlių, kostiumų, grimo, apšvietimo projektų (eskizų, brėžinių), įgyvendintų medžiagoje bei skaitmenine forma, visuma.
10. **Scenos menas** – pasitelkus erdvinius ir garsinius elementus bei judesį sukurtas scenos meno kūrinys (spektaklis, koncertas ar kita scenos programa), viešai atliekamas kokioje nors viešojoje vietoje, kur tuo pačiu metu dalyvauja neapibrėžta visuomenės narių grupė.
11. **Sezonas** – teatro ar koncertinės įstaigos kūrybinės veiklos laikotarpis, kurio pradžią ir pabaigą savarankiškai skelbia teatras ar koncertinė įstaiga.
12. **Teatras** – įstatymų nustatyta tvarka įsteigtas ir šio įstatymo nustatyta tvarka pripažintas teatru juridinis asmuo, kurio veikla yra organizuoti profesionalaus scenos meno (spektaklių ir (ar) kitų literatūros, scenos programų) kūrimą ir viešą atlikimą.
13. **Teatro lėlė** – dailininko, dailininko scenografo atlikėjui (animatoriui, lėlininkui) sukurtas kinetinis objektas, pabrėžiantis kūrinio idėją, režisūrinį sumanymą ir veikėjo charakterį.

ANTRASIS SKIRSNIS

TEATRŲ IR KONCERTINIŲ ĮSTAIGŲ KLASIFIKACIJA, SCENOS MENO RŪŠYS, VEIKLOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI

3 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų klasifikacija

1. Teatrai ir koncertinės įstaigos skirstomi į nacionalinius, valstybės, savivaldybės ir kitus.
2. Pagal scenos meno rūšis teatrai gali būti skirstomi į dramos, muzikinius (operos, operetės, baleto bei kiti), lėlių (marionečių, šešėlių ir kiti), pantomimos, šokio ir kitus.

3 ir 4 dalių redakcija iki 2010 m. liepos 1 d.:

3. Valstybės teatrai ar koncertinės įstaigos – tai teatrai ar koncertinės įstaigos, kurių teisinė forma yra biudžetinė ar viešoji įstaiga ir kurių steigėjai yra ministerijos, apskričių viršininkai.
4. Savivaldybės teatrai ar koncertinės įstaigos – tai teatrai ar koncertinės įstaigos, kurių teisinė forma yra biudžetinė ar viešoji įstaiga ir kurių steigėjai yra savivaldybių tarybos.

3 ir 4 dalių redakcija nuo 2010 m. liepos 1 d.:

3. Valstybės teatrai ar koncertinės įstaigos – tai teatrai ar koncertinės įstaigos, kurių teisinė forma yra biudžetinė įstaiga (savininkė yra valstybė) arba viešoji įstaiga (steigėja ir savininkė yra valstybė).
4. Savivaldybės teatrai ar koncertinės įstaigos – tai teatrai ar koncertinės įstaigos, kurių teisinė forma yra biudžetinė įstaiga (savininkė yra savivaldybė) arba viešoji įstaiga (steigėja ir savininkė yra savivaldybė).
5. Kiti teatrai ar koncertinės įstaigos – tai teatrai ir koncertinės įstaigos, kurie yra privatūs juridiniai asmenys, taip pat viešieji juridiniai asmenys, kurių teisinė forma yra viešoji įstaiga ir kurių steigėjai nėra šio straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodyti subjektai.

4 straipsnis. Nacionalinis teatras ir nacionalinė koncertinė įstaiga

1. Nacionalinius teatrus ir nacionalines koncertines įstaigas, kaip biudžetines įstaigas, steigia Vyriausybė, o Vyriausybės įgaliota institucija įgyvendina jai pavestas steigėjo funkcijas. Sprendimą dėl nacionalinio teatro ar nacionalinės koncertinės įstaigos steigimo arba nacionalinio teatro ar nacionalinės koncertinės įstaigos statuso suteikimo ir panaikinimo valstybės teatrui ar koncertinei įstaigai priima Vyriausybė jos įgaliotos institucijos teikimu.
2. Nacionalinis teatras ar nacionalinė koncertinė įstaiga yra įstaiga, kuri savo veikla bei joje dirbančių kūrybinių darbuotojų kolektyvo ar kolektyvų kūrybine veikla aukščiausiu meniniu lygiu pristato iškiliausius nacionalinės kūrybos laimėjimus, puoselėja, plėtoja ir skleidžia Lietuvos kultūrą, kūrybiškai interpretuoja ir perteikia pasaulio kultūrų laimėjimus, kuria šiuolaikinio meno tradicijas, meniniu lygiu, formų ir žanrų įvairove formuoja ir tenkina visuomenės poreikį profesionaliam scenos menui.
3. Pagal Vyriausybės įgaliotos institucijos patvirtintas sezonines kūrybinės veiklos programas nacionaliniame teatre ir nacionalinėje koncertinėje įstaigoje pristatomi iškiliausi Lietuvos ir užsienio scenos meno kūriniai. Nacionalinis teatras ir nacionalinė koncertinė įstaiga užtikrina visavertę šalies meninės kultūros sklaidą šalyje ir užsienyje.

5 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos teisinio reglamentavimo ypatumai

1. Kiekvieno teatro ir koncertinės įstaigos, nepaisant jų teisinės formos, pavadinime turi būti nurodyta „teatras“ ar „koncertinė įstaiga“.
2. Teatro ir koncertinės įstaigos steigimo dokumentuose, be duomenų, privalomų pagal Civilinį kodeksą ir atskiras juridinių asmenų teisinės formas reglamentuojančius įstatymus, turi būti nurodyta scenos meno rūšis ir meno tarybos sudarymo tvarka bei kompetencija, jeigu tokia taryba teatre ar koncertinėje įstaigoje sudaroma.

3. Juridinis asmuo pripažįstamas teatru ar koncertine įstaiga Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, jeigu jis atitinka šias sąlygas:

- 1) jo repertuarą sudaro viešai atliekami literatūros ir (ar) meno kūriniai;
- 2) jo atlikėjai arba atlikėjų kolektyvas (-ai) yra profesionalai, turintys profesinį išsilavinimą ar profesionalaus scenos meno įgūdžių ir pagrindines pajamas gaunantys iš šios profesinės veiklos;
- 3) jis turi organizacines-technines sąlygas profesionaliai scenos meno veiklai (tam tinkamas patalpas, administracinį personalą).

4. Juridinis asmuo, siekdamas šio straipsnio 3 dalyje numatyto pripažinimo teatru ar koncertine įstaiga, Vyriausybės įgaliotai institucijai kartu su prašymu pateikia šiuos dokumentus:

- 1) juridinio asmens steigimo dokumentų nuorašus;
- 2) dokumentų nuorašus apie vykdomą ir (ar) numatomą vykdyti kūrybinę veiklą, turimą ir (ar) planuojamą repertuarą;
- 3) atlikėjų arba atlikėjų kolektyvo (-ų) sąrašą ir dokumentų nuorašus, patvirtinančius jų profesinį išsilavinimą ar profesinius scenos meno įgūdžius;
- 4) dokumentų nuorašus, įrodančius veiklai tinkamų patalpų valdymą nuosavybės, patikėjimo teise ar nuomos, panaudos sutarčių pagrindu, ir informaciją apie administracinį personalą.

5. Vyriausybės įgaliota institucija gautus prašymus išnagrinėja per 30 kalendorinių dienų nuo prašymo gavimo dienos ir atsižvelgdama į Teatrų ir koncertinių įstaigų tarybos rekomendacijas priima sprendimą pripažinti ar atsisakyti pripažinti juridinį asmenį teatru ar koncertine įstaiga. Per penkias darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos ji apie tai raštu praneša juridiniam asmeniui. Šis sprendimas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka gali būti apskundžiamas teismui.

6. Teatras ar koncertinė įstaiga kasmet iki einamųjų metų gegužės mėnesio pabaigos Vyriausybės įgaliotai institucijai pateikia jos nustatytos formos ataskaitą apie vykdytą veiklą. Vyriausybės įgaliota institucija, įvertinusi pateiktas ataskaitas ir atsižvelgdama į Teatrų ir koncertinių įstaigų tarybos rekomendacijas, turi teisę pripažinti netekusiu galios priimtą sprendimą pripažinti juridinį asmenį teatru ar koncertine įstaiga, jeigu juridinis asmuo neatitinka šio straipsnio 3 dalyje nustatytų sąlygų. Šis sprendimas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka gali būti apskundžiamas teismui.

7. Kai numatoma reorganizuoti, likviduoti ar pertvarkyti teatrą ar koncertinę įstaigą, teatro ar koncertinės įstaigos valdymo organas praneša Vyriausybės įgaliotai institucijai apie būsimą sprendimą prieš 30 dienų.

6 straipsnis. Meno taryba

1. Nacionaliniame teatre ir nacionalinėje koncertinėje įstaigoje turi būti kolegiali patarimojo balso teisę turinti meno taryba. Nacionalinio teatro ir nacionalinės koncertinės įstaigos meno tarybos sudėtį teatro ar koncertinės įstaigos vadovo teikimu tvirtina steigėjo funkcijas įgyvendinanti Vyriausybės įgaliota institucija. Meno tarybai negali vadovauti teatro ar koncertinės įstaigos vadovas.
2. Valstybės, savivaldybės teatre ar koncertinėje įstaigoje turi būti kolegiali patarimojo balso teisę turinti meno taryba. Valstybės, savivaldybės teatro ar koncertinės biudžetinės įstaigos meno tarybos sudėtį tvirtina šios įstaigos vadovas. Valstybės, savivaldybės teatro ar koncertinės viešosios įstaigos meno tarybos narių skaičius, sudarymo ir atšaukimo tvarka bei kompetencija nustatoma šios viešosios įstaigos įstatuose. Meno tarybai negali vadovauti teatro ar koncertinės įstaigos vadovas.
3. Nacionalinio, valstybės ar savivaldybės teatro ar koncertinės įstaigos meno taryba svarsto ir vertina sezonines ir perspektyvines kūrybinės veiklos programas bei jų įgyvendinimo rezultatus, aptaria naujausius pastatymus, meno programas ir teikia pasiūlymus dėl jų meninės kokybės ir priežiūros, taip pat svarsto kitus klausimus, numatytus teatro ar koncertinės įstaigos steigimo dokumentuose.
4. Kituose teatruose ar koncertinėse įstaigose steigimo dokumentų nustatyta tvarka gali būti sudaroma kolegiali patarimojo balso teisę turinti meno taryba. Jos uždaviniai ir funkcijos nustatomi konkrečiau teatro ar koncertinės įstaigos steigimo dokumentuose.

TREČIASIS SKIRSNIS

TEATRŲ IR KONCERTINIŲ ĮSTAIGŲ FINANSAVIMAS

7 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų valstybės finansavimas

1. Nacionalinio teatro ir nacionalinės koncertinės įstaigos kūrybinės veiklos programai vykdyti, atsižvelgiant į steigėjo funkcijas įgyvendinančios Vyriausybės įgalios institucijos patvirtintą nacionalinio teatro ar nacionalinės koncertinės įstaigos sezoninės kūrybinės veiklos programą, skiriami valstybės biudžeto asignavimai išlaidoms, iš jų darbo užmokesčiui ir turtui įsigyti, Lietuvos valstybės biudžete nurodomi atskiroje eilutėje.
2. Valstybės ar savivaldybės teatrams ir koncertinėms biudžetinėms įstaigoms iš valstybės ir savivaldybių biudžetų skiriami asignavimai išlaidoms, iš jų darbo užmokesčiui ir turtui įsigyti, steigėjo patvirtintoms sezoninėms kūrybinės veiklos programoms vykdyti.
3. Valstybės, savivaldybių teatrai ir koncertinės viešosios įstaigos bei kiti teatrai ir koncertinės įstaigos gali gauti valstybės ir savivaldybių biudžetų asignavimų, įstatymų nustatyta tvarka dalyvaudami Kultūros ministerijos arba savivaldybių tarybų skelbiamuose konkursuose

atitinkamoms kūrybinės veiklos programoms, finansuojamoms iš valstybės arba savivaldybių biudžetų, vykdyti.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

DARBO SANTYKIAI IR SOCIALINĖS GARANTIJOS

8 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojų darbo santykių reglamentavimas

Teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojų darbo santykius reglamentuoja Darbo kodeksas, šis įstatymas ir kiti norminiai teisės aktai.

9 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybinių darbuotojų darbo santykių reglamentavimo ypatumai

1. Su teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojais sudaromos darbo sutartys. Kolektyvinėse sutartyse nustatytais atvejais su teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojais gali būti sudaromos terminuotos darbo sutartys ne ilgiau kaip penkeriems metams. Teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybinių darbų sąrašą nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

2. Nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų bei koncertinių įstaigų kūrybiniai darbuotojai, dirbantys pagal neterminuotas darbo sutartis, atestuojami kas treji metai Vyriausybės įgalios institucijos patvirtintų atestavimo nuostatų nustatyta tvarka. Kituose teatruose ir koncertinėse įstaigose kūrybiniai darbuotojai atestuojami kas treji metai, jų atestavimo tvarką nustato darbdavys arba jo įgaliotas asmuo.

10 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų vadovų darbo santykių reglamentavimo ypatumai

1. Nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų ir koncertinių įstaigų vadovai į pareigas skiriami konkurso būdu. Kvalifikacinius reikalavimus nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų bei koncertinių įstaigų vadovams, taip pat konkursų tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija. Su konkursą laimėjusiu asmeniu sudaroma terminuota darbo sutartis penkeriems metams.

2. Kituose teatruose ir koncertinėse įstaigose konkursinių pareigų sąrašą ir konkursų tvarką nustato darbdavys arba jo įgaliotas asmuo, atsižvelgdami į darbuotojų atstovų nuomonę.

11 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimas

1. Nacionalinių teatrų ir nacionalinių koncertinių įstaigų, taip pat valstybės ir savivaldybių teatrų ir koncertinių įstaigų, įsteigtų kaip biudžetinės ar viešosios įstaigos, darbuotojų (tarp jų ir kūrybinių darbuotojų) darbo apmokėjimas reglamentuojamas Darbo kodekso ir kitų įstatymų nustatyta tvarka.

2. Kitų teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybinių ir kitų darbuotojų darbo apmokėjimas nustatomas vadovaujantis Darbo kodeksu.

12 straipsnis. Kompensacijos už muzikos instrumentų naudojimą

Tais atvejais, kai teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniai darbuotojai kūrybinei veiklai naudoja asmeninės nuosavybės teise jiems priklausančius muzikos instrumentus, teatrai ar koncertinės įstaigos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka už instrumentų naudojimą moka darbuotojams kompensacijas.

13 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybinių darbuotojų socialinės garantijos

1. Šio straipsnio 2 dalyje nurodytiems teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams, kurie dėl savo profesijos specifikos negali dirbti pagal įgytą specialybę iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatyto senatvės pensijos amžiaus ir dėl to nutraukė darbo sutartį, šio straipsnio 3–7 dalyse nustatytais sąlygomis iš valstybės biudžeto lėšų skiriama ir kas mėnesį mokama 4 MGL dydžio kompensacinė išmoka teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams (toliau šiame straipsnyje – kompensacinė išmoka). Kompensacinės išmokos mokamos, kol jų gavėjui sukaks senatvės pensijos amžius.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytos kompensacinės išmokos, esant šio straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatytiems sąlygoms, skiriamos:

- 1) baleto artistams ir šokėjams, turintiems ne mažesnę kaip 20 metų kūrybinio darbo profesionalioje scenoje stažą;
- 2) grojantiems pučiamaisiais instrumentais muzikantams ir solistams vokalistams, turintiems ne mažesnę kaip 25 metų kūrybinio darbo profesionalioje scenoje stažą;
- 3) choro artistams, turintiems ne mažesnę kaip 30 metų kūrybinio darbo profesionalioje scenoje stažą.

3. Į šio straipsnio 2 dalyje nurodytą kūrybinio darbo profesionalioje scenoje stažą įtraukiamas laikas, kurį asmuo dirbo pagal darbo sutartį Lietuvos teatruose ir koncertinėse įstaigose, neatsižvelgiant į tai, kada šis stažas buvo įgytas – iki šio įstatymo įsigaliojimo ar po šio įstatymo įsigaliojimo. Taip pat į kūrybinio darbo profesionalioje scenoje stažą įtraukiamas laikas, kurį asmuo tarnavo tarybinės armijos profesionaliame kolektyve.

4. Kompensacinės išmokos skiriamos ir mokamos tik asmenims, neturintiems teisės gauti didesnių arba tokio pat dydžio valstybinių socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) ar išarnauto laiko pensijų, valstybinių pensijų, užsienio valstybių pensijų, nuolatinių pensinio pobūdžio išmokų už asmens darbo pobūdį (valstybinės signataro rentos, valstybinės signataro našlių

ir našlaičių rentos, kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas (toliau šiame straipsnyje – nuolatinės pensinio pobūdžio išmokos), pensijų išmokų, gaunamų bet kuriuo Pensijų kaupimo ir Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymuose nustatytu būdu (toliau šiame straipsnyje – pensijų išmokos). Jei asmuo gauna kelias pensijas (pensijų išmokas), nustatant jo teisę gauti kompensacinę išmoką atsižvelgiama į bendrą asmens gaunamų pensijų (pensijų išmokų) sumą.

5. Kai asmeniui priklausančios valstybinės socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) ar ištarnauto laiko pensijos, valstybinės pensijos, užsienio valstybių pensijos, nuolatinės pensinio pobūdžio išmokos, pensijų išmokos dydis (gaunantiems kelias pensijas ar pensijų išmokas – bendra šių pensijų ar pensijų išmokų suma) yra mažesnis(-ė) už asmeniui priklausančią kompensacinę išmoką, šiam asmeniui skiriama ir mokama jam priklausančios kompensacinės išmokos dalis, lygi skirtumui tarp asmeniui priklausančios kompensacinės išmokos ir asmens gaunamos valstybinės socialinio draudimo pensijos, valstybinės pensijos, užsienio valstybių pensijos, nuolatinės pensinio pobūdžio išmokos, pensijų išmokos (gaunantiems kelias pensijas ar pensijų išmokas – bendros šių pensijų ar pensijų išmokų sumos). Kūrybiniais darbuotojams, kuriems yra paskirtos ir mokamos valstybinio socialinio draudimo ištarnauto laiko pensijos ar kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas, kompensacinės išmokos dalis skiriama ir mokama netaikant šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytų kūrybinio darbo profesionalioje scenoje stažo reikalavimų.

6. Kompensacinės išmokas Vyriausybės nustatyta tvarka skiria ir moka Vyriausybės įgaliota institucija.

7. Kompensacinė išmoka asmenims mokama nuo teisės gauti kompensacinę išmoką atsiradimo dienos, tačiau ne daugiau kaip už 12 mėnesių iki kreipimosi dėl kompensacinės išmokos gavimo Vyriausybės įgaliotoje institucijoje dienos.

PENKTASIS SKIRSNIS

TEATRO IR KONCERTINĖS ĮSTAIGOS REPERTUARO SUDARYMAS, KŪRYBINĖS VEIKLOS IR GASTROLIŲ ORGANIZAVIMAS

14 straipsnis. Teatro ir koncertinės įstaigos repertuaro sudarymas

1. Teatrai ir koncertinės įstaigos repertuarą sudaro savarankiškai.
2. Nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų bei koncertinių įstaigų repertuaras sudaromas remiantis sezoninėmis ir perspektyvinėmis kūrybinės veiklos programomis. Jas tvirtina steigėjo funkcijas įgyvendinanti Vyriausybės įgaliota institucija, kiti steigėjai. Sezoninės kūrybinės veiklos programos tvirtinamos kasmet iki einamųjų metų birželio mėnesio pabaigos. Perspektyvinė kūrybinės veiklos programa rengiama trejų–penkerių metų laikotarpiui.

3. Nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų ir koncertinių įstaigų vadovai kasmet iki einamųjų metų gegužės mėnesio pabaigos steigėjo funkcijas įgyvendinančiai Vyriausybei įgaliotai institucijai, kitiems steigėjams pateikia ataskaitą apie teatro ar koncertinės įstaigos sezoninės ir perspektyvinės kūrybinės veiklos programos įgyvendinimą.

15 straipsnis. Autorinių sutarčių sudarymo tvarka

1. Teatras ar koncertinė įstaiga į savo repertuarą gali įtraukti jau sukurtus literatūros ar meno kūrinius tik sudarę su jų autoriais autorines sutartis dėl teisių į šiuos kūrinius perdavimo arba autorines licencines sutartis dėl teisių panaudoti kūrinius teatro ar koncertinės įstaigos repertuare suteikimo.

2. Jeigu autorius savo turtines teises į literatūros ar meno kūrinį, kurį teatras ar koncertinė įstaiga ketina įtraukti į savo repertuarą, yra perdavęs kolektyviai administruoti šiems tikslams specialiai įsteigtomis Lietuvos ar užsienio autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacijoms, autorinę licencinę sutartį, suteikiančią teisę naudoti tokį kūrinį repertuare, teatras ar koncertinė įstaiga sudaro su autoriui atstovaujančia autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija.

3. Teatras ar koncertinė įstaiga, sudarydama savo repertuarą, konkretiems spektakliams, koncertams ar meno programoms gali užsakyti sukurti naujus literatūros ar meno kūrinius (dramos, muzikinius dramas, choreografijos, muzikos, scenografijos ir kitus kūrinius). Tokiais atvejais su šių kūrinių autoriais, taip pat spektaklio, meno programos ar koncertinės programos režisieriais sudaromos autorinės kūrinio užsakymo sutartys.

4. Pagal autorinę kūrinio užsakymo sutartį teatro ar koncertinės įstaigos repertuarui sukurtų ir įgyvendintų medžiagoje scenografijos kūrinių eskizai lieka autoriui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.

16 straipsnis. Intelektinių paslaugų sutartis su atlikėju

1. Tais atvejais, kai teatras ar koncertinė įstaiga pasitelkia atlikėją vienam spektakliui ar koncertui tiesiogiai (gyvai) atlikti ir atlikėjo gretutinės teisės į atlikimą teatrui ar koncertinei įstaigai neperduodamos, su atlikėju įstatymų nustatyta tvarka sudaroma intelektinių paslaugų sutartis.

2. Pagal intelektinių paslaugų sutartį atlikėjui išmokamo atlyginimo (honoraro) dydis nustatomas šalių susitarimu procentais nuo teatro ar koncertinės įstaigos pajamų, gautų už bilietus, parduotus į spektaklį, koncertą ar meno programą, arba konkrečia pinigų suma.

17 straipsnis. Teatro ir koncertinės įstaigos spektaklių, koncertų ir gastrolių organizavimas

1. Teatrai ir koncertinės įstaigos spektaklius, koncertus ir gastroles planuoja bei organizuoja savarankiškai. Nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų bei koncertinių įstaigų gastrolių organizavimo tvarką nustato steigėjo funkcijas įgyvendinanti Vyriausybės įgaliota institucija, kiti steigėjai.
2. Nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų bei koncertinių įstaigų gastrolių planai rengiami remiantis sezoninėmis ir perspektyvinėmis kūrybinės veiklos programomis.

18 straipsnis. Teatro ir koncertinės įstaigos reklaminė medžiaga

1. Teatrai ir koncertinės įstaigos apie viešai atliekamus spektaklius, koncertus ar meno programas informuoja visuomenę, parengdami afišas ir kitą reklaminę medžiagą. Afišoje turi būti nurodytas teatro ar koncertinės įstaigos pavadinimas, kūrinio autorius ar bendraautoriai, kūrinio ar jo dalies pavadinimas (užsienio autorių kūrinių pavadinimai nurodomi ir originalo kalba), atlikėjas ar atlikėjų kolektyvas, kolektyvo vadovas, spektaklio, koncerto ar meno programos atlikimo laikas ir vieta bei kita visuomenės poreikius tenkinanti informacija apie spektaklius, koncertus ar kitas meno programas.
2. Teatro ir koncertinės įstaigos afišoje ir kitoje reklaminėje medžiagoje pateikiama informacija neturi prieštarauti viešajai tvarkai ar gerai moralei ir klaidinti visuomenę dėl teatro ar koncertinės įstaigos repertuaro, spektaklio, koncerto ar meno programos atlikimo būdo ir formos (tiesioginis gyvas atlikimas, atlikimas panaudojant fonogramą ar kitu būdu).

ŠEŠTASIS SKIRSNIS

TEATRŲ IR KONCERTINIŲ ĮSTAIGŲ VEIKLOS VALSTYBINIS VALDYMAS

19 straipsnis. Vyriausybės įgaliota institucija teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos valdymo srityje

1. Valstybės politiką teatrų ir koncertinių įstaigų veikos valdymo srityje įgyvendina ir pagal savo kompetenciją koordinuoja Vyriausybės įgaliota institucija.
2. Vyriausybės įgaliota institucija atlieka šias funkcijas:
 - 1) nustato nacionalinių ir valstybės teatrų bei koncertinių įstaigų plėtotės strategiją ir ją įgyvendina;
 - 2) rengia teatrų ir koncertinių įstaigų veiklą reglamentuojančių dokumentų projektus ir teisės aktų nustatyta tvarka juos tvirtina;
 - 3) koordinuoja Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų dalyvavimą tarpvalstybinėse kultūrinėse programose;

- 4) finansuoja Lietuvos kultūrai svarbias teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybinės veiklos programas ir projektus;
- 5) konkurso būdu skiria teatro ar koncertinės įstaigos, kurios steigėjo funkcijas atlieka, vadovą ir jį atleidžia;
- 6) tvirtina teatrų ir koncertinių įstaigų, kurių steigėjo funkcijas atlieka, steigimo dokumentus;
- 7) tvirtina teatrų ir koncertinių įstaigų, kurių steigėjo funkcijas atlieka, sezonines kūrybinės veiklos programas;
- 8) tvirtina kūrybinių darbuotojų atestavimo nuostatus;
- 9) skiria ir moka kompensacines išmokas teatrų ir koncertinių įstaigų darbuotojams, nurodytiems šio įstatymo 13 straipsnio 2 dalyje;
- 10) pripažįsta arba atsisako pripažinti juridinį asmenį teatru ar koncertine įstaiga, pripažįsta netekusiu galios šį pripažinimą;
- 11) tvirtina Teatrų ir koncertinių įstaigų tarybos sudėtį, jos nuostatus, apmokėjimo už teikiamas paslaugas tvarką.

20 straipsnis. Teatrų ir koncertinių įstaigų taryba

1. Prie Vyriausybės įgaliotos institucijos sudaroma kolegiali, patariamojo balso teisę turinti Teatrų ir koncertinių įstaigų taryba. Ji atlieka eksperto ir konsultanto funkcijas sprendžiant Lietuvos teatrų ir koncertinių įstaigų politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus.
2. Taryba rekomenduoja pripažinti arba atsisakyti pripažinti juridinį asmenį profesionaliu scenos meno teatru ar koncertine įstaiga, pripažinti netekusiu galios suteiktą pripažinimą šio įstatymo nustatyta tvarka.
3. Tarybos sudėtį dvejų metų laikotarpiui, jos nuostatus, atsakomybę, apmokėjimo už teikiamas paslaugas tvarką tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija.

SEPTINTASIS SKIRSNIS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

21 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

1. Šis įstatymas įsigalioja nuo 2005 m. sausio 1 d.
2. Iki šio įstatymo įsigaliojimo įsteigtų teatrų ir koncertinių įstaigų steigimo dokumentai galioja tiek, kiek jie neprieštarauja šiam įstatymui.

22 straipsnis. Pasiūlymai Vyriausybei

Vyriausybė ar jos įgaliota institucija per 6 mėnesius nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos parengia ir patvirtina:

- 1) kūrybinių darbų sąrašą;
- 2) kūrybinių darbuotojų atestavimo nuostatus;
- 3) asmeninių muzikos instrumentų naudojimo kūrybinei veiklai nacionaliniuose, valstybės ir savivaldybės teatruose bei koncertinėse įstaigose kompensavimo tvarkos aprašą;
- 4) kvalifikacinius reikalavimus nacionalinių, valstybės ir savivaldybių teatrų bei koncertinių įstaigų vadovams ir konkursų tvarkos aprašą;
- 5) kompensacinių išmokų skyrimo ir mokėjimo tvarkos aprašą;
- 6) juridinio asmens pripažinimo profesionaliu scenos meno teatru ar koncertine įstaiga bei šio pripažinimo netekimo tvarkos aprašą;
- 7) teatrų ir koncertinių įstaigų tarybos nuostatus, apmokėjimo už teikiamas paslaugas tvarkos aprašą.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksny – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, koki poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Manau, šie terminai vartotini ir plačiai vartojami. Ypač per televiziją.
2. Globalizacija kaip ekonominis- politinis- socialinis- kultūrinis reiškinys dabar- yra neišvengiamas. Nors lietuviška kultūra turi savitumo ir autentiškumo, kaip ir daugelis Rytų Europos tautų, tačiau yra dinamiška (atsiranda visiškai naujų temų) ir kintanti, o kartu yra neatsiejama nuo Europos kultūros bei europietiškos/ krikščioniškosios pasaulėžiūros. Globalizacijos įtakos tiek Europos, tiek Lietuvos kultūrai yra daugiaplanės, o ir pasėkmės ateity nevienareikšmės. Tai, kaip minėjau, natūralus ir neišvengiamas procesas.
3. Kultūros situacija Lietuvoje yra labai prasta, o aiškesnė schema ar kryptis, ar bent užuomina politikoje šioje srityje apskritai kol kas neapčiuopta. Ar globalizacija turi įtakos dabartinei kultūros politikai? Sunku atsakyti- gal biurokratiniame valdyme skirstant "prioritetus".
4. Katastrofišką.
5. Neteko (tačiau ne išimtis, kad tokių būta).

6. Manau, ją reikėtų iš esmės pakeisti. Priežasčių tam daug. Tačiau esminė- teatre dirbančių žmonių socialinis- kūrybinis statusas.
7. Pirma, strateginis planavimas. Antra, valstybinė atsakomybė ir jos politika į kultūrą apskritai. Kitais žodžiais kalbant, jei keistųsi valstybės požiūris į kultūrą, būtų skiriama jai daugiau dėmesio, atsirastų motyvacija radikaliau keisti pasenusią teatrinės planavimo, organizavimo ir bendros praktinės- kūrybinės veiklos schemą.
8. Finansavimas ir viešųjų pirkimų įstatymas/ audito tvarka.
9. 10. Didžiausia blogybė, ką turime iš praeities tai repertuarinis teatras koks jis yra ir jo formavimas, pagrįstas pasenusiu biurokratišku planavimu. Iš čia problemos su teatro trupėmis, jų aktoriniu lygiu, rodomų spektaklių kokybe, dirbančiųjų teatruose gamybine- pastatymine darbo kokybe ir.t.t. Kadangi valstybinis teatras yra daugiau biurokratinė įstaiga, nei kūrybinė platforma, kuriančiam pagal autorinę sutartį kviestiniam menininkui tenka neretai praeiti kryžiaus kelius, kol išgaunamas tinkamas rezultatas, nes teatre dirbančiųjų pagal fiksuotą algą žmonių motyvacija labai žema. Kad kas nors keistųsi į gerąją pusę, reikėtų keisti šią tvarką.

Artūras Šimonis
Scenografas

LIETUVOS PROFESIONALAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Ne, neteko girdėti. Manau, kad tokie terminai nevertojami.
2. Manau, kad nemenka, nes teatrui reikia prisitaikyti prie aktualijų arba bent jau jas vytis. O apie pirmavimą, deja, nėra ką kalbėti.
3. Kultūra ir politika yra du nederantys dalykai. Kita vertus, teisinėje valstybėje to neišvengsi. O vertinu kultūros politika prastai. Manau šis mechanizmas dirba labai vangiai tiek vidine, tiek globaline prasme.
4. Ne kokio.
5. Ne. Išskyrus Klaipėdos dramos teatro rekonstrukcija ir scenos įrangos modernizavimą.
6. Reikia. Nes tai duoda daugiau galimybių techniniu galimybių, formų, variantu skleisti kūrybai, kultūrai.
7. Na, scenos įrangos ir sales modernizavimas. Plius įvairių idėjų galima „pasiskolinti“ iš užsienio teatru. Deja, daug kas remiasi i finansus.

8. Pati pirkimo sistema yra labai nelanksti. Tenka ilgai laukt užsakytų daiktu. Teatras patiria daug nereikalingu nuostoliu finansine ir laiko prasme.
9. Svarbiausia yra kiekviena idėja, pritraukianti kuo daugiau žiūrovų.
10. Kūrybine prasme davė gerus vaidybos ir režisūrinius pagrindus. O apie sistemos ir organizacijos permainas negaliu kalbėti, nes jų nemačiau.

Klaipėdos dramos teatro aktorius

Linas Lukošius

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Tai klausimas į kurį galėčiau atsakyti tik iš savo pozicijos... Bet kada galima susikrauti daiktus į kuprinę ir išvykti į negyvenamą salą arba kopti į kalnus, o kitais atvejais globalizacija yra neišvengiama visose srityse, tik priklauso kiek mes tam teikiame reikšmės.
2. Manau, kad globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai yra tikrai nemenka, jei lyginsime su laikotarpiu prieš dvidešimt metų, tai tais laikais žiūrovų salėje neskambėdavo mobilūs telefonai, moksleivių klasė atėjusi pasižiūrėti vaidinimo nešlamėdavo nuo čipsų pakelių, o ir patys kultūros atstovai neretai primiršta savo pašaukimo esmę, tampa preke, nori įtikti, įsiteikti, prisiderinti.
3. Manau, kad situacija yra visai nebloga. Žinoma visada atsiranda tokių kuriems vis maža, bet savo atveju kultūros politikos situaciją vertinu tikrai palankiai.
4. Teatras Lietuvos kultūroje visada užimdavo svarbų vaidmenį tiek vidiniame šalies gyvenime, tiek aukščiausiam lygyje reprezentuodamas mūsų šalį kitose valstybėse.
5. Neteko girdėti nieko apie tyrimus, bet teko matyti teatro modernizacijos procesą ir juo esu labai patenkintas.

6. Nesuprantu kam modernizuoti tai kas yra jau ir taip pakankamai modernu? Visada atsaranda norinčių kažką tobulinti, pakeisti, tai tiems žmonėms linkėčiau pradėti modernizaciją nuo savęs pačių. Teatras yra gyvas organizmas ir norint jį įtakoti iš šalies reikia elgtis itin atsargiai...
7. Manau, kad turėtų Lietuvos kultūrą kuruojančios sritys išleisti daugiau jaunų žmonių, trūksta iš valdininkų entuziazmo, ryžto ir energijos.
8. Kol kas matau vienintelę problemą, tai finansavimo skirstymas kultūros projektuose. Šiuo atveju pažintys ir asmeninės simpatijos itin puoselėja senesius grandus, bet smaugia jaunąją kūrėjų kartą. Pinigėlius kultūros puoselėtojams tikrai turetų skirstyti ne teatro kritikai ar biuruose užsidariusių nusenusių bobelių gvardija. Tie žmonės akivaizdžiai nemyli teatro, jie tik skirsto pinigus...
9. Meilė. Viso gyvenimo variklis yra Meilė. Jai žmonės dirba darbą kuris jiems nerūpi, tai apie kokius rezultatus galima kalbėti? Jei kiekvienas atliktų savo darbą su meile, rūpesčiu ir begaliniu užsidegimu, nereiktų jokių globalių modernizacijų. Tiesiog reikia daugiau meilės.
10. Sovietų okupacija buvo labai sutelkusi teatro kūrybinį gyvenimą idėjiškai. Atgavus nepriklausomybę iš tos didelės laisvės gal truputėlį teatras ir pasiklydo, bet po truputį atsiranda naujos idėjos, naujos formos ir nauji iššūkiai subalsuojantys ir sustiprinantys teatro gyvenimą. Teatras pakankamai stiprus organizmas, nors ir įtakojamas pačių žvarbiausių vėjų visada atsities.

Gintautas Bėjeris

Kauno Nacionalinio dramos teatro aktorius

LIETUVOS PROFESIONALAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Taip. Kadangi įvairaus pobūdžio nuosmukiai (ekonominiai, kultūriniai, socialiniai) šiuo metu vyksta globaliu mastu.
2. Stipriausiai juntamas vartotojiškos pigios kultūros produkto vešėjimas. Menas virsta verslu = menas nyksta.
3. Kultūros politika Lietuvoje stipriai pakrikusi. Tai viena iš priežasčių, kodėl greta globalios ekonominės krizės Lietuvoje žygiuoja ir kultūrinis nuosmukis.
4. Teatras, kaip šou Lietuvoje užima padorią rinkos vietą. Intelektualusis teatras stumiamas už borto, šiandien jis tokioje pat rizikos grupėje, kaip Martinas Liuteris savo laiku.
5. Ne.
6. Taip, reikia. Nes dabar teatrai savo vidaus politika uždaro duris jauniems kūrėjams.
7. Kultūros svarbos suvokimas, kompetentingų ir objektyvių sprendžiančių žmonių atsiradimas, dėmesys kokybiškam teatrų specialistų parengimui.
8. Biurokratinė sistema labai paini ir nepagrįstai smulkmeniška. Stabdanti organizacinius darbus. Pradedant teatro statuso įforminimus ir baigiant teatro eksterjero detalių įteisinimu.

9. Suvokimas kas yra kultūra ir kam ji reikalinga.

10. Dėl cenzūros jis kūrė alkį kūrybai bei deficitą, bet dabar šį veiksnį jau pakeitė persisotinimas.

Greta Kazlauskaitė

Režisierė, VšĮ „Apeirono teatras“ įkūrėja

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokią poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Manau tinka, nes kultūroje etneso labai mažėja, etnografiniai dalykai dažniausiai domina tik specialistus, o ne šiuolaikinius kūrėjus.
2. Kaip jau ir minėjau, nebelieka savitumo.
3. Taip, remiami dideli tarptautiniai projektai.
4. Manau teatras vis labiau stumiamas į užribį, populiarūs šou renginiai.
5. Ne.
6. Manau reikia diegti technines naujoves, tačiau teatras turėtų išlikti repertuariniu ir su valstybės finansavimu.
7. Bendroje valstybės politikoje kultūra turėtų tapti viena iš prioritiškiausių sričių,
8. Sudėtingi viešieji pirkimai.
9. Svarbu modernizuojant teatrų sistemą neperlenkti lazdos, kad teatrai neatsidurtų šou verslo vietoje.
10. Kūriniai turėjo idėjinę – auklėjamąją reikšmę, buvo mažiau vadybos.

Ingrida Simauskaitė
Klaipėdos dramos teatro specialistė kanceliarijai

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokią poveikį Lietuvos dramos teatrui (sisteminę, organizacinę, kūrybinę prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Manau, kad taip. Su globalizacijos egzistavimu susiduriame kiekvienas iš mūsų daugybėje sričių. Europos Sąjunga vienas geriausių globalizacijos, kuri palietė visą Europą ir pasaulį pavyzdžių. Ekonomikoje tokiu pavyzdžiu galime vadinti – monopoliją. O kur dar internetas... Trinamos ribos, didėja kosmopolitizmas. Pasaulis siekia viską unifikuoti suvienodinti.
2. Lietuvos kultūrai ir apskritai kultūrai globalizacija gali turėti pražūtingą poveikį, nes bet kurios kultūros egzistencijos pagrindas yra tos kultūros autentiškumas. Autentiška kultūra gali gyvuoti tik izoliuotoje aplinkoje. Tam tikroje terpėje, kuri geba apsaugoti vienos ar kitos šalies kultūrą nuo kitų kultūrų įkyrios invazijos. Mažos šalies kultūrai visada kyla pavojus susiniveliuoti ir išnykti, kuomet ji susiduria su didelės šalies kultūra, nes didelė šalis, linkusi dominuoti ir anksčiau ar vėliau „praryja“ mažos šalies kultūrą.
3. Lietuva turi išsiugdžiusi nepilnavertiškumo kompleksą. Be to, Lietuva – jauna ir dar nelabai sąmoninga valstybė, tad jos piliečiai menkai arba išvis nepažįsta ar nenori pažinti savo kultūros giliai. Lietuviai visuomet labiau žavėjosi svetimų šalių kultūromis. Pvz. Jaunoji lietuvių karta apie Helowyno papročius žino geriau ir daugiau nei apie Vėlinių tradicijas ir t.t. o ir valstybė

nesuinteresuota rūpintis globalizacijos Lietuvos kultūrai keliami grėsme, nes kapitalistinės valstybės interesai svetimi

4. Teatras Lietuvos kultūroje užima svarbią vietą. Ypač okupacijos metais, kuomet pasitelkęs Ezopo kalbą teatras kalbėjo apie labai svarbius Lietuvai dalykus – nacionalizmą, kovą už savo identitetą ir p.nš. Be to, teatras kritikavo valdančiuosius organus, jų vykdomą politiką, apeidamas cenzūrą ir taip nušviesdamas Lietuvos piliečiams tikrąją valstybės situaciją. Ne tik teatro bet ir apskritai meno misija visais laikais buvo parodyti visuomenei, kaip ir kokiose sąlygose ji gyvena ir kaip (ne)turėtų gyventi. Šiandien Lietuvos teatras iš dalies tęsia sociumo švietimo ir kritikavimo misiją ir atlieka socialinio prusinimo bei kritikos funkcijas. O jaunoji teatralų karta eina eksperimentavimo keliu, ieško naujų teatrinės išraiškos priemonių, stengiasi ieškoti savos unikalios kalbos, kuria stengiasi prabilti į savo kartos, jaunąją žiūrovą. Žinoma labai daug Lietuvos teatre yra ir stagnacijos, sustabarėjimo, nenorėjimo keistis. Be to, modernioji, šiuolaikinė individualistinė visuomenė pamažu nusigręžia (kaip paradoksalu) globalių pasaulio problemų vaizdavimo teatre ir linksta prie individualių problemų reflektavimo scenoje. Tai būdinga jaunesiems teatro kūrėjams, kurie stokoja gyvenimiškos patirties bei plataus pasaulio suvokimo.
5. Esu įsitikinusi, kad kalbant apie profesionaliuosius Lietuvos teatrus susiduriama su situacija, jog skęstančiųjų gelbėjimas yra pačių skęstančiųjų reikalas, kalbant bent jau apie išorinę teatro modernizaciją. Pačių pastatų atnaujinimo problemas. Jeigu Lietuvos kultūros centrai gavo ES lėšas ir iš pagrindų susitvarkė ir atnaujino savo scenas, tai profesionalių teatrų atnaujinimui trūksta lėšų. Puikūs du pavyzdžiai yra Klaipėdos mieste, tai Klaipėdos dramos teatras kuriame atliekami darbai nuolat stringa, nes vis pritrūksta lėšų ir Klaipėdos muzikinis teatras, kuris vis dar eina kryžiaus kelius, bet, regis, niekaip nepajuda iš mirties taško.
Kalbant apie vidinę, sistemos restruktūrizaciją, tai vienokia ar kitokia ji, manau, nors vangiai, bet vyksta, nes tą vyksmą inspiruoja vis augantys globalaus žiūrovo poreikiai. O kadangi teatras be žiūrovo išnyktų, tai išvados peršasi pačios. Jei teatras nesikeis, jis išnyks.
6. Manau, kad taip, nes teatras yra akimirkos menas ir jis turi spėti su laikmečiu ir pirmas priimti ir įvaldyti naujas sistemas, patrauklias žiūrovui, bet neužmiršti ir savo švietėjiškos misijos.
7. Manau pirmiausia reikia pradėti nuo esminio suvokimo, jog jokia tauta be kultūros negali egzistuoti ir pagaliau imti vertinti teatrą kaip visuomenės sanitarą, gebantį išvelgti didžiausias visuomenės problemas, jas iškelti į viešumą, parodyti pačiai visuomenei ir iškelti klausimus: Kaip mes gyvename? Kodėl mes taip gyvename? Ar ir aš atsakingas už tai, kad mes taip gyvename? Ką aš galėčiau padaryti, jog gyventumėme truputėlį kitaip?
8. Kolegų nusivylimas, baimė, didelis neūtikrintumo ir nestabilumo jausmas, pesimizmas. Tai trukdo jiems patikėti savo profesijos reikalingumu ir su džiaugsmu ir nuoširdumu atsiduoti savo profesijai. Mažos naujiems pastatymams skiriamos arba išvis neskiriamos valstybės lėšos. Tai verčia griebtis šiaudo, statyti naujus pastatymus, naudojant senas dekoracijas, arba griebtis spektaklių atnaujinimo, nes ten jau visa bazė yra ir papildomai lėšų nereikia. Be to, kokybiškai organizuoti darbą trukdo ir didelis atlikėjų užimtumas. Dažnas jų dirba keliose vietose ir kartais jam sunku suderinti abu darbus, o dėl to jis negali šimtu procentu savęs atiduoti vienam darbui, o nuo to kenčia bendra pastatymų kokybė. Bet norint, visada galima rasti išeitį ypač dabar, kuomet atsirado galimybė gauti projektines valstybės ar ES lėšas, ačiū globalizacijos procesams. Tačiau čia susiduriama su kita problema, niekas senosios kartos nemokė, kaip reikia parašyti gerą projektą, kad laimėtum tas lėšas.

9. Suvokimas, jog tos modernizacijos REIKIA.

10. Manau, kad iš dalies teigiamą, nes išmokė suktis iš keblios sudėtingos situacijos – statyti spektaklis, neturint daug lėšų, daug dirbti iš idėjos, siekiant aukštesnių nei reikalauja pilvas tikslų. Išmokė kritiškai vertinti susiklosčiusią situaciją, analitiškai mąstyti, spręsti iškilusias problemas, o ne laukti, kol jas išspręs valdžia.

Ir iš dalies neigiamą, nes okupacijos metais teatre prigijusi ir ilgai vartota Ezopo kalba dabar nebeteko galios ir reikia ieškoti naujos teatrinės kalbos, patrauklios publikai. Bet mes gyvename lūžio laikotarpiu, kai seną sistemą keičia nauja, o konservatyvią rimtį ir stagnaciją, greitai, globalios vartotojiškos visuomenės tempu. Taip, kad visi procesai yra natūralūs ir nieko tragiško tame aš nematau. Teatrui apskritai nebuvo lengvų laikų.

Milginta Palubinskaitė

VšĮ „Laisvasis teatras“ direktorė

LIETUVOS PROFESIONALAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokią poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Kartais vartojami, o būna atvejų kai tokie terminai vartojami per daug. Jus galime pakeisti į paprastesnius.
2. Aptarinėjant pasaulines temas, pamiršamos Lietuviškos, Lietuvos miestų problemos ir gairės.
3. Į abstraktų klausimą neatsakau.
4. Svarbią.
5. Neteko.
6. Reiktų. Statant spektaklius daugiau atsižvelgti į žiūrovų, visuomenės reikmes, šio laikmečio aktualumą.
7. Daugiau dėmesio skirti menininko – kūrėjo darbų išpildymui.
8. Informacijos stoka, komunikavimas.
9. Teatras mažai vertinamas, kaip formuoti visuomenės nuomonę? Daugiau dėmesio skirti pastatymų kokybei kūrybine prasme. Būtų reikalinga tam didesnė kontrolė iš pavaldžių institucijų.
10. Džiaugiuosi buvusiu sovietiniu teatru.

Jūratė Stašinskienė
Klaipėdos dramos teatro administratore

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

- 1 Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jūs pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
- 2 Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
- 3 Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
- 4 Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
- 5 Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
- 6 Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
- 7 Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
- 8 Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
- 9 Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
- 10 Kaip manote, kokių poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Taip, manau, tai naudojama daugelyje sričių, tik ne visada suvokiama globalizacijos tikroji reikšmė. Globalizacija dažnai siejama su neigiamais padariniais, kaip “melioracija”, bet tai apibendrinus tik didėjantis tempas visame kame, didėjantis tempas visuomenėje nėra toks blogas dalykas, o globalizacijos atspindžiai kultūroje būtini jau vien tam, kad paprastas žmogus galėtų pažvelgti į save iš šono ir įvertinti globalizacijos svarbą ir gerąsias ar galų gale blogąsias to “Lėkimo” pasekmes anksčiau nei pats patirs.
2. Lietuvos kultūra privalo eiti koja kojon su visuomene, atsigręždama kartais į praeitį, kartais žvilgteldama į ateitį, bet nuolat vystytis ir derintis prie to kas vyksta čia ir dabar. O Lietuvos kultūros vystymuisi tai puikiai sekasi.
3. Kultūros politikoje jaučiama ne kiek globalizacija, o kapitalizacija, jei galima taip išsireikšti, tai kai meno struktūrų ar pačių menininkų vertė yra mėginama nusakyti skaičiais, darbo laiku, ar panašiai. Manau, šis politikų požiūris, įvesti tvarką ten, kur jos niekada nebuvo, gali būti pražūtingas lietuviškajam kultūros potencialui. O kur dar kainos už menininkų mokslus?

4. Teatras vienaip ar kitaip, vienas iš gyviausių menininkų bendravimo su visuomene būdų, tai neatsiejama kultūros dalis. Senoji teatralų karta darė ir tebedaro nemažą įtaką visuomenės sąmonei. Jaunoji teatralų karta savo ruožtu taip pat atranda savo žiūrovą ir ugdo jį.
5. Ne
6. Jei kalbama apie teatrų santvarkos ir vidaus tvarkos modernizavimą, tai būtinai reikia modernizuoti, kadangi šiuo metu sovietinė sistema su švaistomomis valstybės lėšomis ir jokios atsakomybės už rezultatus nebūvimu, veda Lietuvos teatrą į pražūtį.
7. Kad ir kaip keistai nuskambės, bet manau, kad reikia sutvarkyti teatro trupių narių rotacijos klausimą. Sezoninės ar terminuotos sutartys su aktoriais ir režisieriais pridėtų motyvacijos ir tikrai nepakenktų progresui. Dar reikėtų įpareigoti teatrus išleisti jaunos kūrėjas, režisierius, potencialias ateities žvaigždes, nes šiuo metu labai sunku prasibrauti į kurį nors Lietuvos teatrą jaunimui.
8. Su anksčiau įvardintomis.
9. Atsižvelgiant į teatro kaip meno struktūros poreikius, neleidžiant kištis teatro vadovams ir seniesiems teatralams pritaikyti naują tvarką, kuri padėtų ne tik taupyti biudžeto pinigus, bet ir duotų darbo tiems, kurie nori ir gali dirbti ir kurti.
10. Padarė labai didelę įtaką tuo, kad teatras visiškai neįpareigotas niekuo, išskyrus sukurti skaičių spektaklių, kurių kokybė ar galų gale nauda visuomenei paties teatro reikalas. Primų ir primadonų sukūrimas pagal kažkieno iš teatro vadovų simpatijas ar giminystės ryšius taip pat nepadedą teatro raidai. Tai nebepasiteisina šiandieninėje visuomenėje.

Simas Buziliauskas

Laisvai samdomas aktorius

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jūs pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokią poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Taip, žodis globalus yra naujas mano kalboje. Naujas, bet dažnai naudojamas.
2. Įtaka didelė. Lietuvos kultūra yra draskoma, nes ji neturi stiprių savo šaknų. Kultūros lygis labai dažnai yra lyginamas ne su praeityje buvusiu, o su pasauliniais standartais.
3. Grįžtu prie temos kultūros politika formuojama iš „viršaus“. Ji paremta globaliais standartais, o ne tuo kas būtina čia ir dabar Lietuvoje.
4. Taip yra viena iš meno formų. Jos nenumeruojamos.
5. Lietuvos teatrų vidaus audito tyrimus, kurių tikslas efektyvinti teatro darbą finansiniu požiūriu. Tik tiek.
6. Tai yra būtina. Vien amžiaus vidurkio įvedimą. Teatro personale per didelis amžiaus atotrūkis tarp kartų, pamiršamos neperduodamos tradicijos. Dėl tos pačios priežasties mažėja inovacijų priėmimas ir pritaikymas.
7. Kokybinė kiekvieno darbuotojo rotacija.
8. Detalus planų pateikimas apie kūrybinį darbą.
9. Darbuotojų rotacija pagal gebėjimus vykdyti savo darbus.

10. Sovietinė valdymo politika paliko didelius randus teatre. Sistemine prasme teatras ir jame statomi veikalai buvo cenzūruojami, nelikus cenzūros liko įsitikinimai, kad teatro scenoje negalima rodyti nerimtų dalykų. Tai įtakoja kūrybinę stagnaciją, ypač renkantis literatūrą. Yra ir asmenybės randai. Sovietmetyje Lietuvoje aktorius menas buvo dievinamas, dabar liksi tik

Žydrūnas Ramonas

Klaipėdos dramos teatro pastatymų dalies vedėjas

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Be abejonės, šiuolaikiniame pasaulyje daugybė tiek mentalinių, tiek geografinių ribų ištrintos ar bent jau gerokai pablukusios. Pasaulyje, kuriame nuolat, be paliovos prarandamas tautinis identitetas, o naujais katalizatoriais tampa tik reprodukcijos. Manau su globalizacija susiję terminai vartotini ir kuo toliau, tuo labiau.
2. Teigiamo, kad Lietuva pagaliau nebėra vien tik rytų Europos „pauodegys“, bet vis dažniau reikalinga ir globaliuose pasaulio dalykuose: paramos teikimas kitiems, bei tos paramos gavimas patiems. Pirmininkavimas nūnai ir Europos Sąjungai. Ir, bene, svarbiausias dalykas – saugumas, nes minėtąjį „pauodegį“ saugo NATO skėtis. Neigiama įtaka tikriausiai kaip ir visur t.y. savitumo, šaknų praradimas.
3. Lietuvoje kultūros politikos nėra, vien ko vertas argumentas, kad nė viena politinė partija neišskiria kultūros kaip prioritutinės srities. Yra tik paskiri fragmentai, bandant priešokiais ją formuoti ar gauti investicijų iš ES.

4. Šiandien sunku apie tai pasakyti, nes vyksta pereinamasis etapas, kuomet vis mažiau reikia reflektuojančio teatro ir vis daugiau pramogos. Nors bendrame kontekste teatras Lietuvoje dar ne taip senai buvo vienas iš tautinio identiteto formavimo instrumentų, bei skirtingų žmonių grupių vienytojas.
5. Taip. Teatro ir kino informacijos ir edukacijos centras. Valstybinių teatrų tyrimas.
6. Taip. Nes būtina vadovų rotacija, kuri skatintų konkurenciją, kokybę.
7. Teatrų vadovų atskaitomybė ne vien finansiniu, bet ir kultūriniu aspektu. Jaunų režisierių, bei aktorių skatinimas įvairiomis programomis.
8. Autorinės sutartys, atsakomybių dubliavimasis, kompetencijos trūkumas savo darbo baruose.
9. Pagrįstų ir menine prasme vertingų repertuarų tvirtinimas Lietuvos valstybiniuose teatruose.
10. Sukūrė nenašius teatro darbų cechus, mat tuomet vyraujant kolektyvizacijos modeliui buvo galima įgyvendinti viską - paskyrus du prie plaktuko ir tris prie vinies. Esant dabartinei situacijai – vienas gavęs plaktuką ir vinį, tvarkytis vargiai geba, nes tam nėra įgūdžių. O radikaliai atsinaujinti trukdo „katastrofiškai“ nekonkurencingi teatro darbuotojų atlyginimai.

Režisierius Tomas Jašinskas

VšĮ „Teorema teatras“ įkūrėjas

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, koki poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Kultūros globalizacija yra neginčytina šiuolaikinės kultūros egzistavimo dalis. Klausimas - kaip globalizacija paliečia kiekvieną šalį, meno sritį, kokios jos formos dominuoja, tarkim, Lietuvoje. Jos ignoruoti ar bijoti nėra prasmės. Lietuvių kultūra, išlaikydama savastį, gali laisvai integruoti savyje ir globalią patirtį.
2. Lietuvoje dažnai girdime neigiamą nuostata, kai kalbama apie globalizaciją. Tai tarsi blogis, naikinantis mūsų kultūrą, suniveliuojantis skirtumus ir pan. Tačiau globalizacijos procesas vyksta jau seniai ir šiandien jau galima kalbėti apie tai, kad jos poveikis nėra destruktivus. Mūsų uždara kultūra atsivėrė įvairesnei patirčiai, kitos kultūros supratimas tik papildė mūsų lietuviškąją kultūrą ir dar aiškiau parodė, kuom mes skiriamės, kuom esame unikalūs. Todėl iš esmės įtaka yra teigiama, svarbu mokėti naudotis globalizacijos teikiama is privalumais, nekopijuoti ir nežeminti savos kultūros kaip menkesnės kitų didesnių kultūrų atžvilgiu.
3. Kultūros politika – labai problemiškas klausimas. Apie tai kalbama, bet niekas nežino tiksliai, kokia ta mūsų kultūros politika realybėje. Žvelgiant iš praktinės pusės, akivaizdu, kad Lietuvoje trūksta ir aiškios, pasauliui atviros kultūros strategijos vizijos. O tai, kas galbūt jau yra išdėstyta teoriškai, neįgyvendinta iki šiol.

4. Teatras užima tokią pat vietą, kaip ir kiti menai, sudarantys Lietuvos kultūros stuburą. Nei kažkuo ypatingą, nei nustumtas į šoną. Kristalizuojasi vakarietiška sistema; dalis teatro pasuko komercine linkme, dalis laikosi aukštų kriterijų, dalis laviruoja. Šiandien teatro vieta, panašu, ima stiprėti (kurį laiką nepriklausomybės metais teatrą buvo pakeitęs politinis "teatras", o šiandien teatras grįžta į savo pozicijas). Nors komercinių, valstybinių ir kt. teatrų padėtis nėra nei aiški, nei gera, nei stabili. Manau bręsta reformos.
5. Taip, tokių tyrimų yra. Viešai buvo paskelbtas solidus keletą metų trukęs A. Liugos ir I. Pukelytės vykdytas projektas, šiuo metu tyrimą vykdo ir Kauno Vytauto universiteto profesionalai. Tačiau kiek žinau, kultūros ministerija tyrimo išvadų nepritaikė praktikoje (bent taip buvo iki šiol), nors išvados buvo labai iškalbingos.
6. Modernizuoti būtina, nes sistema yra daugelį metų nekeista, ji tiesiog permesta iš senų laikų, o dabartinė situacija smarkiai pasikeitusi. Teatruose klesti daug ydingos praktikos.
7. Tų pokyčių turėtų būti daug ir jie turi būti esminiai, pradedant vadovavimu, finansavimu ir baigiant trupės formavimo klausimais.
8. Teatro veiklą reglamentuoja daugybė įsakymų, kurių privalu laikytis. Taip pat įvairios organizacijos (Latga ir kt). Labai nelanksti visa sistema, trukdanti kūrybiškam požiūriui ir darbui. Pavyzdžiui, teatro aktoriai negali režisuoti spektaklio, ar imtis kitos kūrybinės veiklos. Veikia neskatinanti atlyginimų sistema ir t.t.
9. Šiandien akivaizdu, kad svarbiausias veiksnys yra pačios valstybės nuostata keisti nusistovėjusią tvarką. Patys teatrai neturi jokių įgaliojimų ir galimybių imtis reformos. Vidinė iniciatyva yra labai ribojama, taigi belieka laukti pertvarkos užuomazgų iš aukščiausių instancijų- Ministerijos. Visos kultūros politikos veiksniumas taip pat priklauso nuo jos. Gyvenimas parodė, kad bet kokia iniciatyva ar raginimas imtis reformos, kol kas nedavė rezultatų. O kad situacija yra negera, byloja įvairiuose valstybiniuose teatruose nuolat kylantys nesutarimai ir kt.
10. Labai labai blogą, kaip ir visose kitose gyvenimo ir meno srityse. Pirmiausia yra stipriai pažeistas mentalitetas, o šio taip greitai, vien įsakymais neįmanoma pakeisti. Neracionalus teatrų valdymas, neskaidrumas, vadovavimo vienvaldystė, " savų" palaikymas- iš tų pačių sovietinių laikų atkeliavusios blogybės, kurios panašu puikiai vėši šiuolaikinėje kultūroje, ypač valstybinėse institucijose.

Nomeda Šatkauskienė

Šiaulių dramos teatro literatūrinės dalies vedėja

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Manau, jog taip, globalizacija, veikia visas sritis, ne išimtis ir kultūra.
2. Nebetekome geografijos, viskas pagreitėjo ir vykdoma kultūrinė veikla įgavo kitas formas.
3. Manau, jog Lietuvos kultūros politika nespėja su vykstančiais pasikeitimais.
4. Lietuvos kultūroje teatras užima svarbią poziciją. Tai vienas iš menų kuris aktyviai reprezentuoja Lietuvos kultūrą už jos ribų.
5. Audronis Liuga “ Lietuvos dramos teatrų sistemos efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės“, M.Starkevičiūtės „Teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos pertvarkymo pastangos įvertinimas“
6. Per dvidešimt tris metus, mes turime tik užsitęsusią reformą, sistema nereformuota iki galo. Būtina pagerinti teatrų darbą.
7. Prioritetų išdėstymas kultūros politikoje, o po to bendravimas ir suinteresuotumas išspręsti šiandienines problemas.
8. Biurokratiniai formalumai: ataskaitos, atsiskaitymų datos, šie formalumai neturi nieko bendro su kūrybiniu procesu ir jį apsunkina.

9. Jeigu turima omenyje, ką keisti. Tai man atrodo, jog padėtų sukurta institucija, kuri būtų atsakinga už teatrų vadovų rotaciją, programų vykdymą, bei perėjimas prie sutarčių. Dabartinė situacija tokia – valstybiniai teatrai veikia, kaip „atviros aikštelės“. Ateina vienas, antras režisierius, pastatymams. Todėl nesuprantu, kodėl turima dirbti būtent su ta trupe, kuri yra teatre, o ne su tais aktoriais kurie tinka vaidmenims.
10. Atsirado valstybinių teatrų tinklas Lietuvoje, susiformavo organizacinis modelis „valstybinio teatro“. Buvo išvystyta gastrolių sistema. Manau, jog tai vienas iš geresnių dalykų ką paliko sovietinis laikotarpis. Ar gali šiandien toks teatras egzistuoti kūrybiškai, man kyla klausimas. Tačiau atsakymo nežinau, matau problemas, kurias norėtuši spręsti. Ilgą laiką iš teatro buvo išgrūsti režisieriai, įsitvirtino trupės. Mano nuomone, teatras tai bendraminčių vieta, kurioje gali įvykti kūrybingi ieškojimai ir atradimai.

Režisierė

Loreta Vaskova

LIETUVOS PROFESIONALIAUS DRAMOS TEATRO MODERNĖJIMAS GLOBALIOS KULTŪROS KONTEKSTE

Anketos duomenys bus naudojami magistro darbe tiriant Lietuvos profesionalaus dramos teatro modernėjimo galimybes.

KLAUSIMAI

1. Šiandien įvairiuose diskursuose naudojami terminai globalizacija, globalus pasaulis, globalizmas ir t.t. Jus pasitelkiama į pagalbą, kalbant ne tik apie ekonomiką, socialinius reikalus, bet ir kultūrą. Ar tikrai minėti terminai vartotini pačių įvairiausių gyvenimo sričių kontekste?
2. Kaip manote, kokia globalizacijos įtaka Lietuvos kultūrai?
3. Kokia, Jūsų nuomone, kultūros politikos situacija Lietuvoje ir ar jaučiamas čia globalizacijos poveikis?
4. Kokią vietą Lietuvos kultūroje užima teatras?
5. Ar Jums teko girdėti apie įvairiausio lygio tyrimus, susijusius su Lietuvos dramos teatrų modernizacija? (Jeigu taip, kokių?)
6. Kaip manote, ar reikia bent dalinai modernizuoti Lietuvos dramos teatrų sistemą? Kodėl?
7. Kokie pokyčiai Lietuvos kultūros politikoje padėtų modernizuoti Lietuvos dramos teatrų veiklos sistemą?
8. Kokios pagrindinės problemos, su kuriomis tenka susidurti, organizuojant darbą teatre (turiu galvoje biurokratinės problemas)?
9. Kaip manote, koks veiksnys – svarbiausias Lietuvos dramos teatrų modernizacijos procese?
10. Kaip manote, kokį poveikį Lietuvos dramos teatrui (sistemine, organizacine, kūrybine prasme) padarė sovietinė okupacija?

ATSAKYMAI

1. Tinka – tik pradžioje reikėtų išsiaiškinti, ką vadiname šiais terminais ir kokias konotacijas jiems suteikiame.
2. Kol kas labai nedidelė. Lietuvos kultūra – pernelyg hermetiška, inertiška ir saviplakama.
3. Kultūros politikos – nuoseklios valstybės strategijos – iki šiol nematau. Globalizacijos poveikiu galime laikyti „prioritetinės kultūros“ išsigalėjimą. Jį vertinčiau prieštaringai – finansuojami projektai pristatomi profesionaliausiai. Ne turinys, o forma.
4. Vieną svarbiausių, nors teatro (literatūros, dailės t.t.) įtaka nuo sovietmečio smarkiai sumažėjusi.
5. Ne.
6. Dalinai reikėtų. „Biudžetiniai“ teatrai yra pernelyg apkrauti nereikalingu popierizmu – planais, ataskaitomis ir t.t. Jie bereikšmiai ir betiksliai, o kartais ir beprasmi. Teatras nėra fabrikas berods nuo sovietmečio. Iki šiol šito taip ir nesupratome.
7. 1. Decentralizavimas – realus, o ne deklaruojamas.
2. Sklaida – tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Sklaidos finansavimas.
3. Aiškesnė kultūros ministerijos pozicija į teatrų komercionalizavimą, pigios masinės produkcijos netoleravimas.

8. Teatras – gyvas organizmas, planai ir idėjos čia gali keistis žaibiškai. Turėtų būti paslankesnė kūrybinių metinių planų keitimo programa, suteikianti teatrams daugiau savarankiškumo.

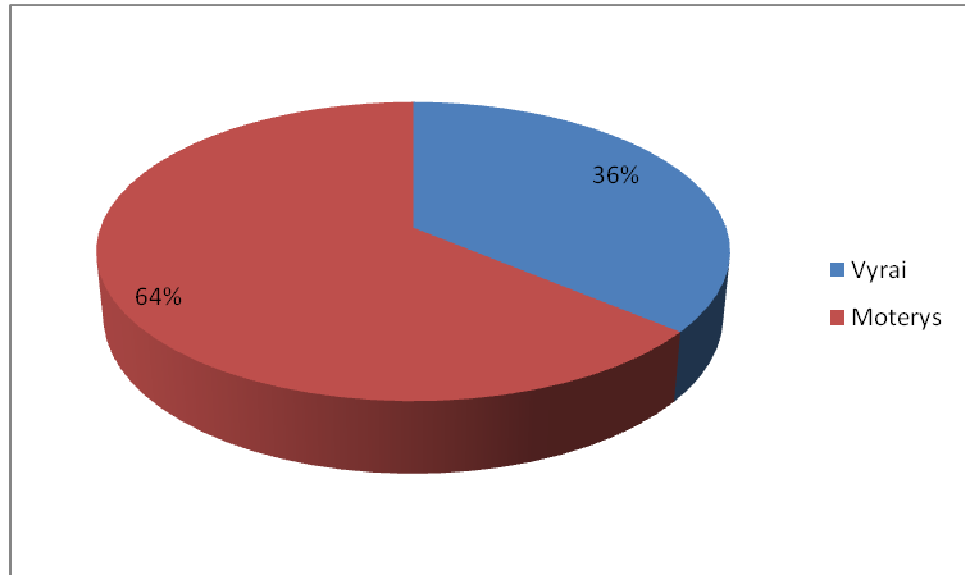
Absurdiškas ir viešųjų pirkimų konkursas – kūrėjams, režisieriams, vertėjams, scenografams, kompozitoriams. Įdomu būtų pamatyti spektaklį, pastatytą mažiausia kaina.

9. Bendra valstybės kultūros politika. Kol manysime, kad kultūra tik nelabai reikalingas papuošalas ant kaklo, jokio progreso nebus.

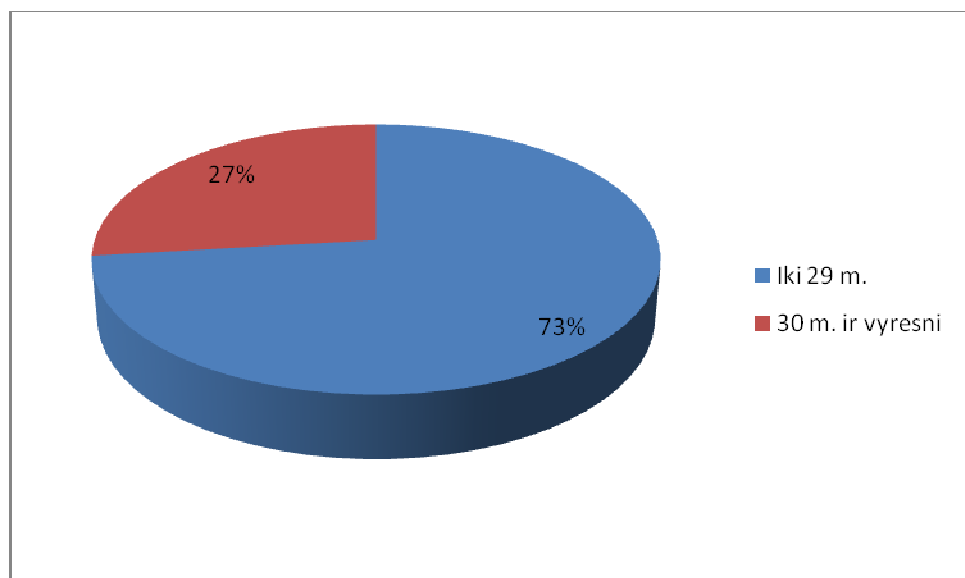
10. Sistemine, organizacine. Didelį, pasekmės jaučiamos iki šiol. Kūrybine – smulkiau įvertinti, tačiau ta organizacinė pusė, be abejonės, tebeįtakoja ir kūrybinę ir mūsų dienas.

Klaipėdos dramos teatro, literatūrinės dalies vedėjas

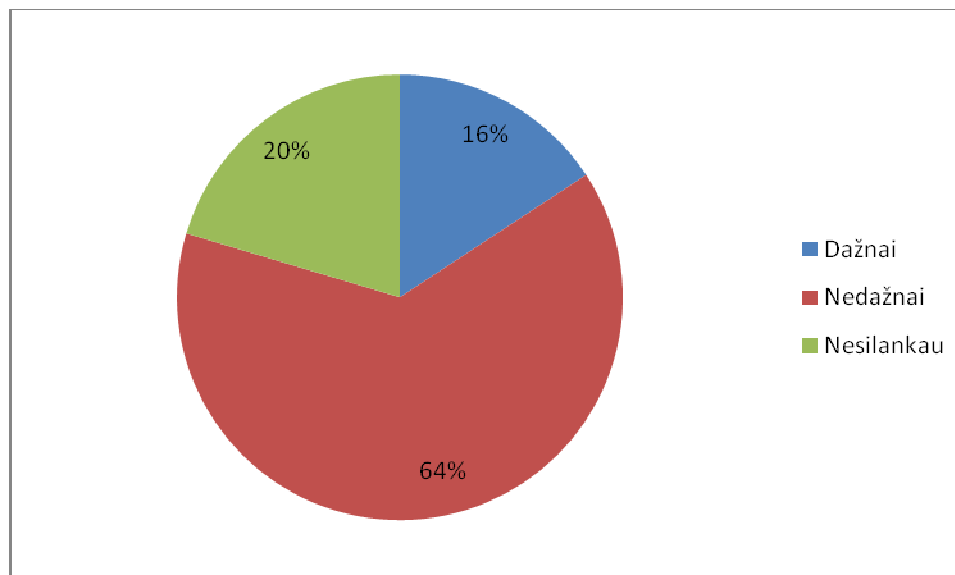
Gintaras Grajauskas

Respondentų lytis*

*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Respondentų amžius*

*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Apsilankymų teatre periodiškumas*

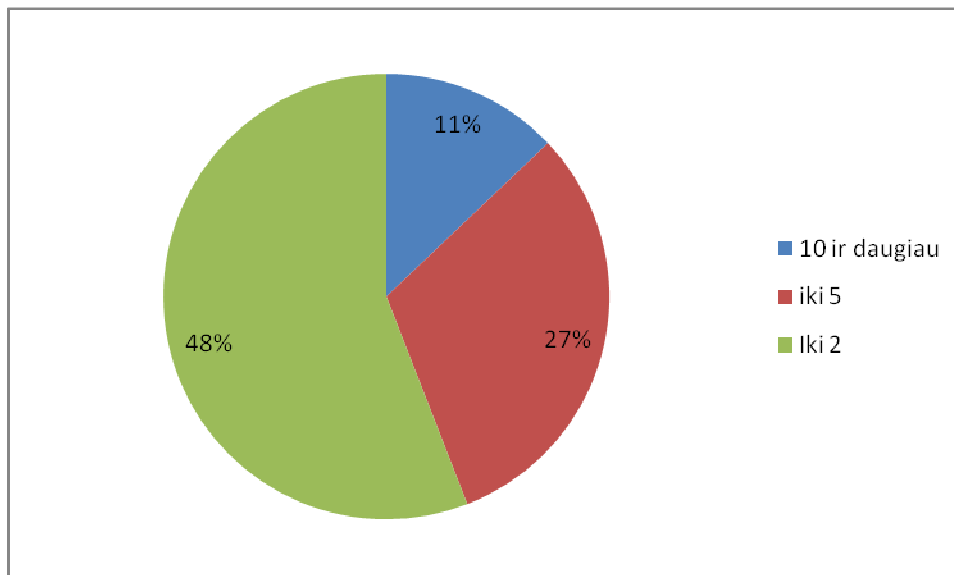
*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Apsilankymų teatre periodiškumas (pagal amžiaus grupes)*

Periodiškumas	Visi	Iki 29 m.	Virš 30 m.	Moterys	Vyrai
Dažnai	16%	15%	17%	19%	10%
Nedažnai	64%	63%	66%	70%	54%
Nesilankau	20%	22%	17%	12%	36%

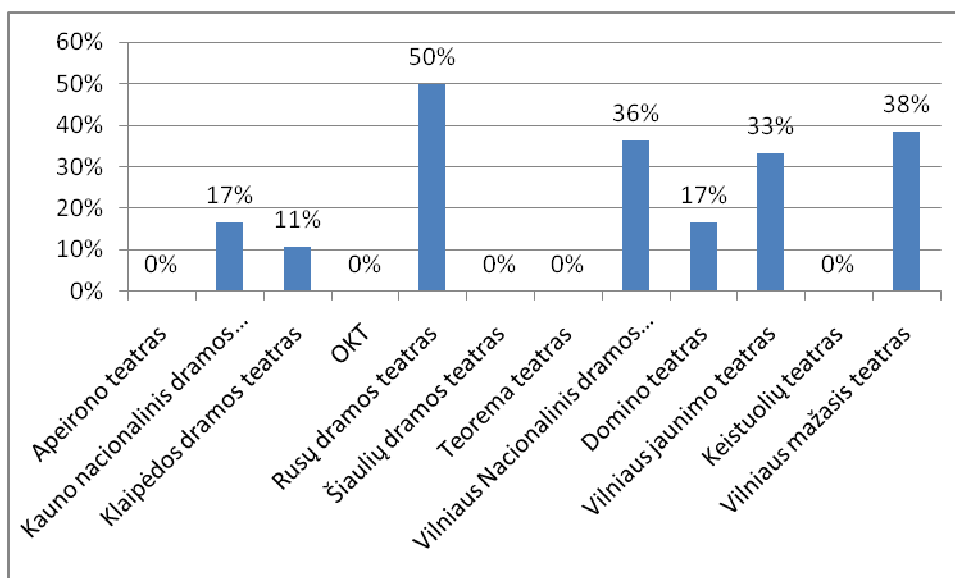
*Lentelė sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Apsilankymų teatre kiekis per metus*

*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

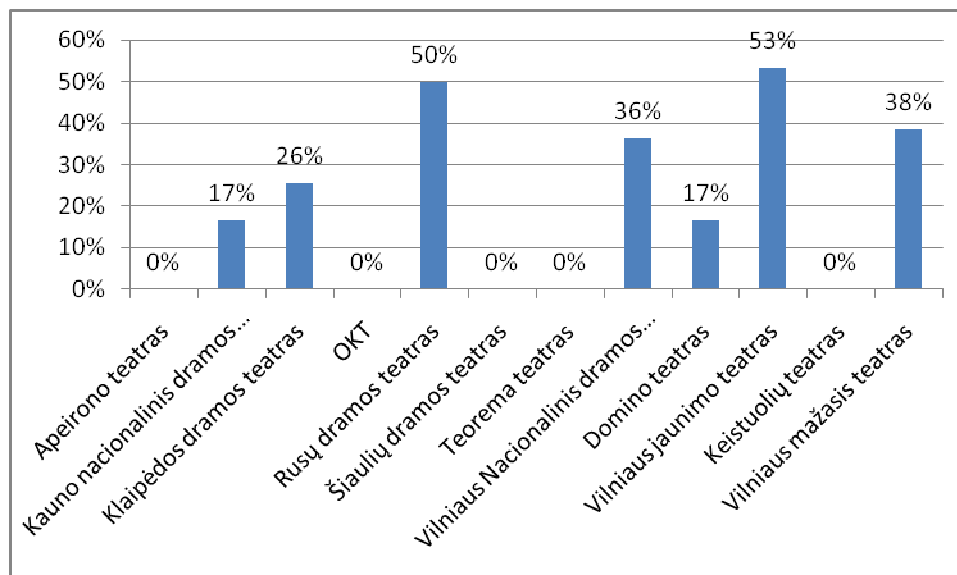
Aktyviausių žiūrovų* dažniausiai lankomi dramos teatrai**

*Lanko spektaklius ne rečiau kaip 10 kartų per metus.

**Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Teatrų lankomumas (pagal teatro prioriteta)*

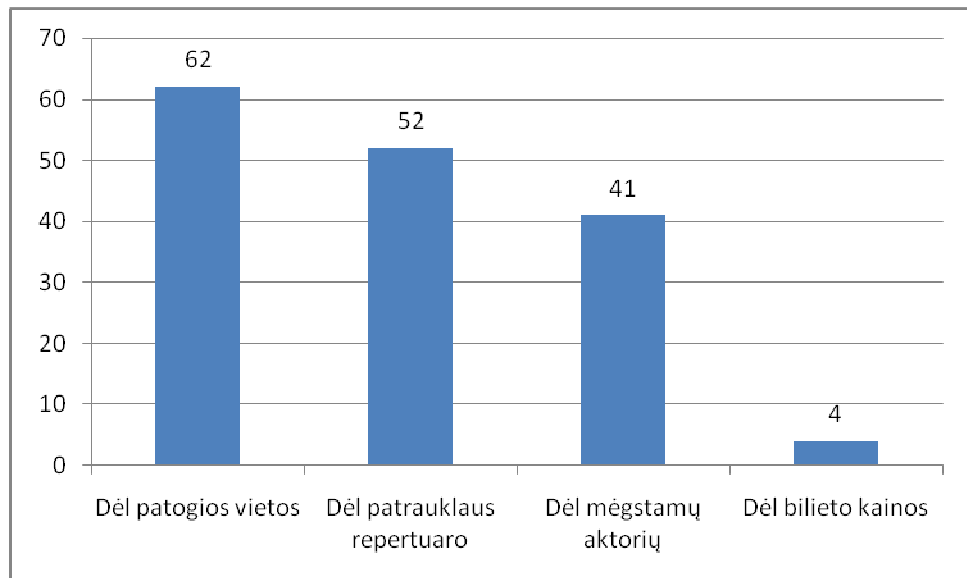
*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Pagrindinės teatro lankomumo priežastys*

Teatro pavadinimas	Teatro vieta	Teatro repertuaras	Teatro aktoriai	Bilieto kaina
Apeirono teatras	0%	0%	100%	0%
Kauno nacionalinis dramos teatras	58%	33%	8%	0%
Klaipėdos dramos teatras	44%	29%	24%	2%
OKT	0%	67%	33%	0%
Rusų dramos teatras	50%	50%	0%	0%
Šiaulių dramos teatras	60%	10%	30%	0%
Teorema teatras	0%	100%	0%	0%
Vilniaus Nacionalinis dramos teatras	50%	27%	23%	0%
Domino teatras	20%	30%	50%	0%
Vilniaus jaunimo teatras	40%	33%	27%	0%
Keistuolių teatras	0%	50%	50%	0%
Vilniaus mažasis teatras	38%	31%	31%	0%

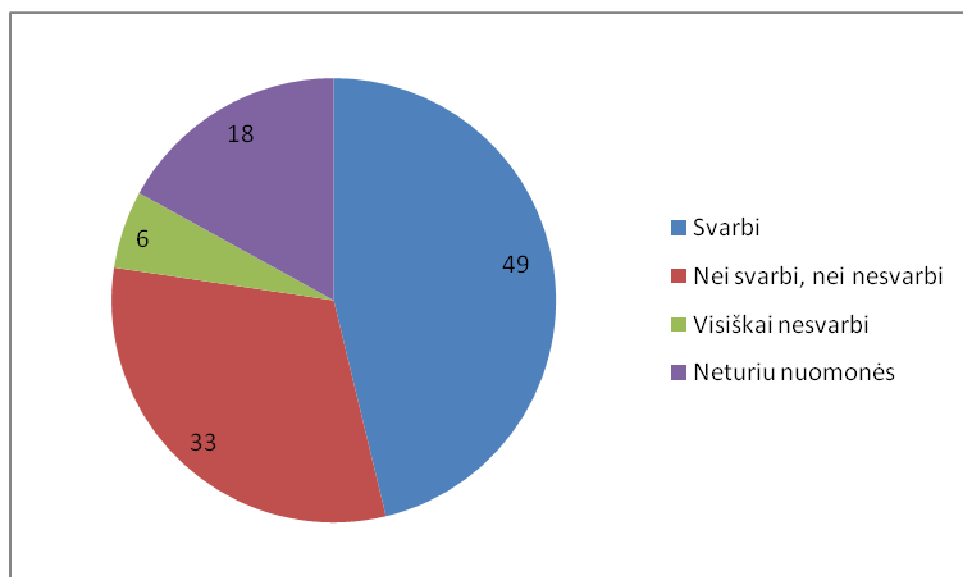
*Lentelė sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Teatro lankomumo priežastys

*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Teatro vieta kultūroje*

*Diagrama sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Teatro vieta kultūroje (konkrečių teatrų gerbėjų nuomonė)*

Teatro pavadinimas	Svarbi vieta	Nei svarbi, nei nesvarbi vieta	Nesvarbi vieta	Neturi nuomonės
Apeirono teatras	0%	0%	0%	100%
Kauno nacionalinis dramos teatras	25%	42%	17%	17%
Klaipėdos dramos teatras	47%	32%	6%	11%
OKT	33%	67%	0%	0%
Rusų dramos teatras	50%	50%	0%	0%
Šiaulių dramos teatras	31%	23%	0%	23%
Teorema teatras	100%	0%	0%	0%
Vilniaus Nacionalinis dramos teatras	45%	36%	0%	18%
Domino teatras	25%	33%	0%	17%
Vilniaus jaunimo teatras	40%	40%	0%	20%
Keistuolių teatras	0%	100%	0%	0%
Vilniaus mažasis teatras	31%	46%	0%	23%
Visi teatrai	39%	36%	3%	16%

*Lentelė sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*

Žymiausi profesionalūs privatūs dramos teatrai*

Teatrai	Įkūrimo metai
VšĮ „OKT“	1999
VšĮ „Meno fortas“	1998
VšĮ „Andželikos Cholino šokios teatras“	2000
VšĮ „Gyčio Ivanausko teatras“	2005
VšĮ „Utopija“	2007
UAB “Domino” teatras	2007
VšĮ “Teatras atviras ratas”	2006
VšĮ teatras “Cezario grupė”	2007
VšĮ “Vyčio Jankausko šokio teatras”	1997
VšĮ “Vilniaus Keistuolių teatras ”	1989
VšĮ „Teorema teatras“	2012
VšĮ „Apeirono teatras“	2011
VšĮ „Kolektyvinis sodas“	2012

*Lentelė sudaryta remiantis: *Autorės tyrimo rezultatais.*